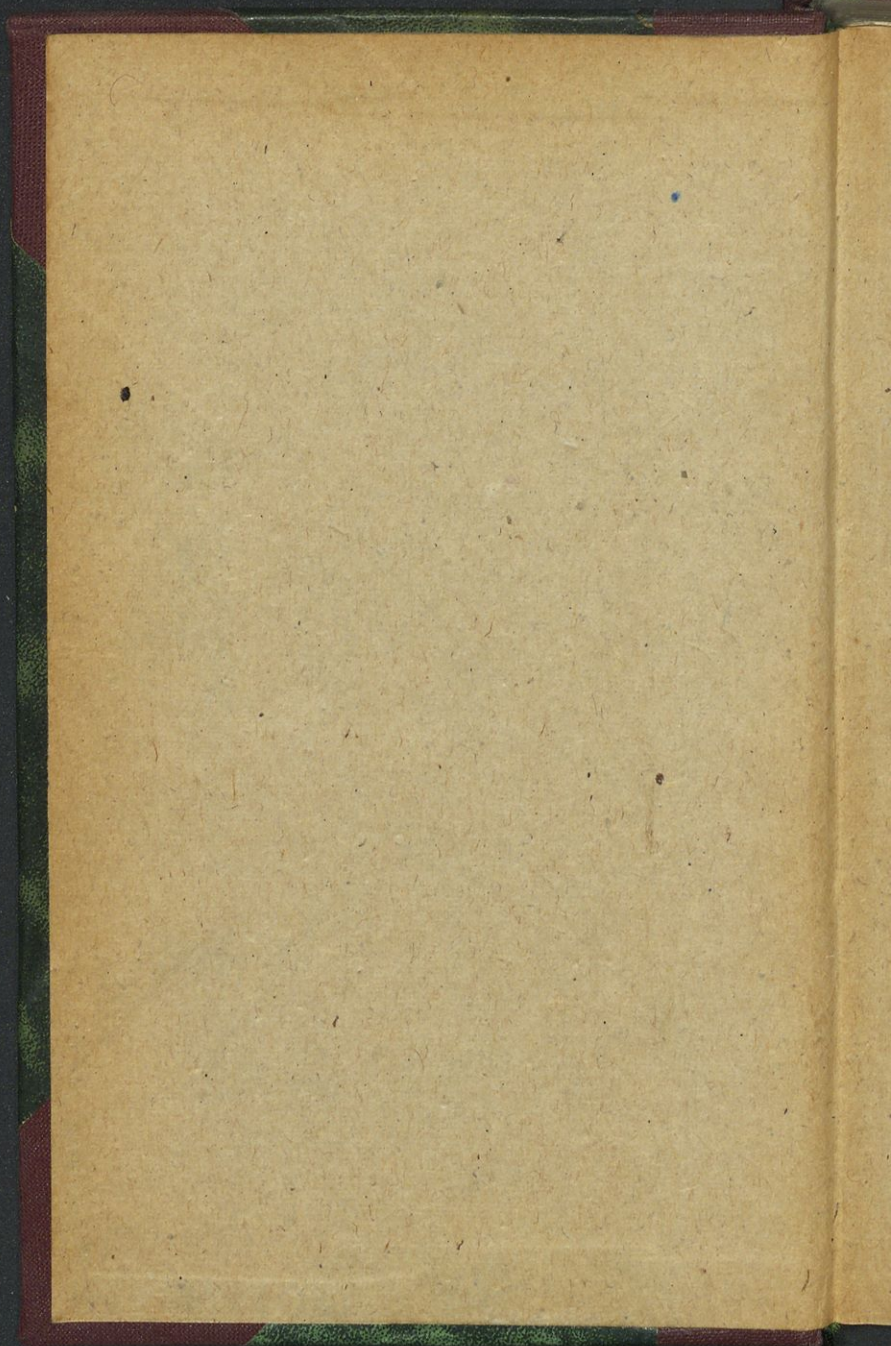
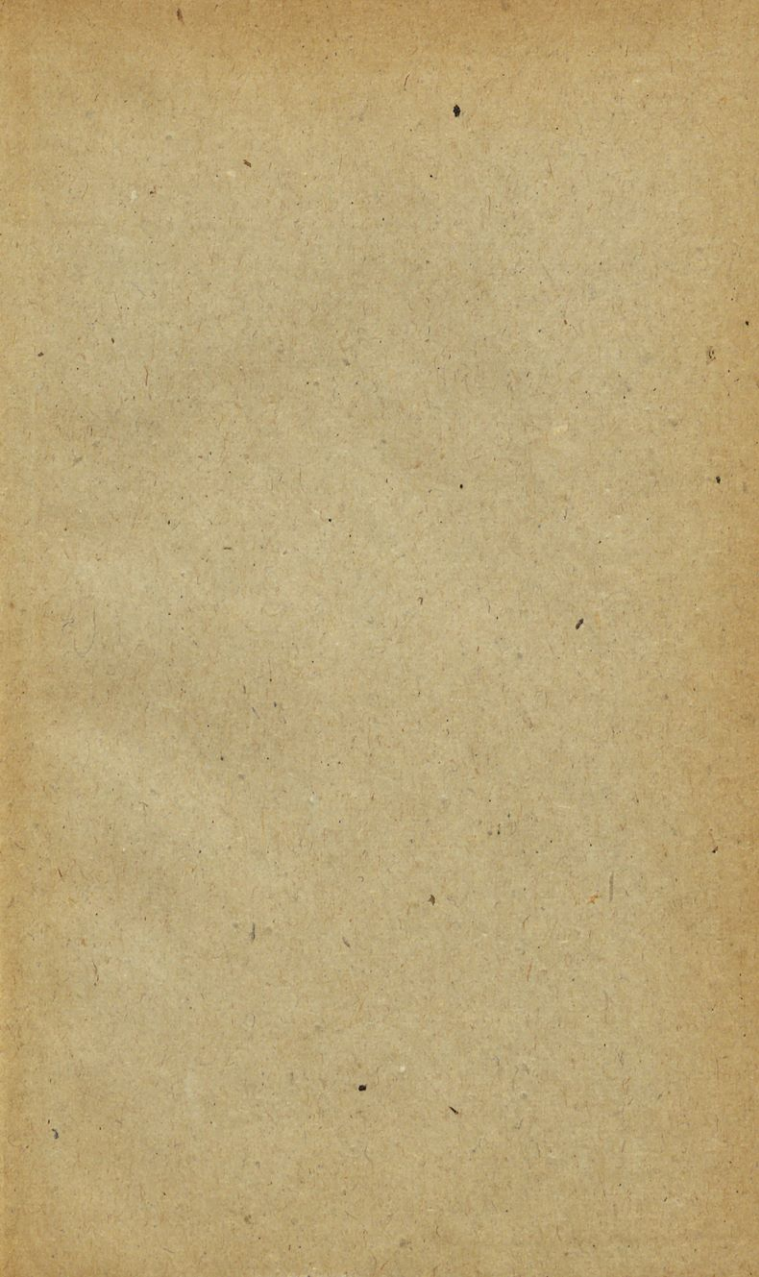
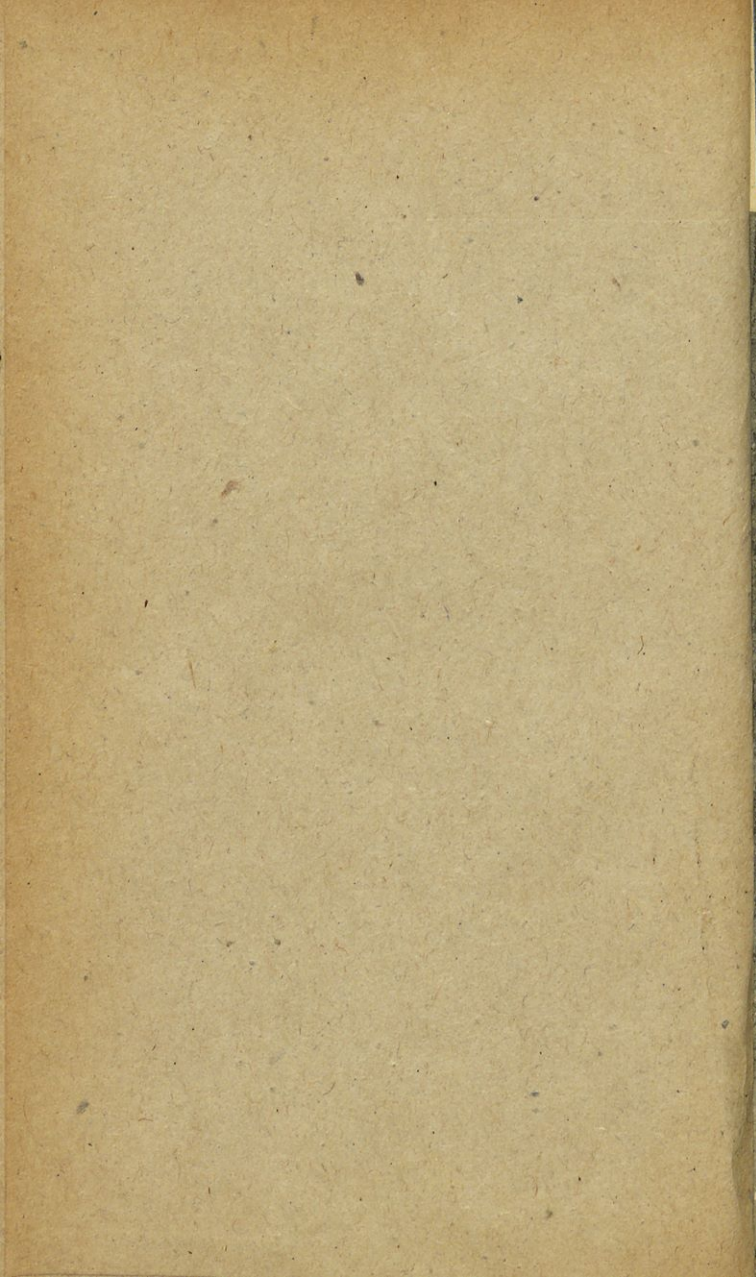


Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

49502







49502

RAKI



GROF

LEV N. TOLSTO



K 3-



GROF LEV N. TOLSTOJ :

KAZAKI

KAVKAŠKA POVEST.

Iz ruščine prevel

JOSIP KNAFLIČ.



V TRSTU 1908.

Tiskala in založila tiskarna „Edinost“.

49502



030043984

I.

Po Moskvi je vse utihnilo. Le prav redko kje je slišati škripanje koles po zimski ulici. V okneih ni nobene luči več, tudi poulične svetilke so ugasnile. Od cerkev se razlegajo glasovi zvonov in, zibaje se preko spečega mesta, opominjajo na jutro. Na ulicah je prazno. Tu in tam se pelje kakšen nočni izvošček, ozke drse njegovih saní pomešavajo pesek s snegom, in, čim se je postavil na drug vogal, zaspi, čakajoč na gosta. Starka gre mimo v cerkev, kjer že gori nekaj malo nesimetrično razpostavljenih voščenih sveč z rdečo lučjo in odseva na zlatih okvirih ikon. Delavski narod že vstaja po dolgi zimski noči in gre na delo.

A pri gospodi je še večer.

V enem oknu pri Sevaljé-u se izpod zaprtih polken proti prepovedi sveti luč. Pred vhodom stojé kočija, saní in uprege izvoščkov, tiščeč se skupaj z zadnjimi

konci. Poštna trojka je tudi tu. Domači hlapec, ves zabuban proti mrazu, se stiska in skriva za vogalom hiše.

„Le pokáj brbljajo svoje prazne čenče?“ si misli lakaj z velim obrazom, ki sedi v predsobi. „In zmeraj, kadar imam jaz službo!“

Iz sosedne razsvetljene sobe je slišati glasove treh mladih ljudi, ki tam pijó. Sedé okoli mize, na kateri stojé ostanki večerje in vina. Eden, majhen, čedno napravljen, suh in grd, sedi in gleda s svojimi dobrimi, trudnimi očmi na odhajajočega. Drugi, visok človek, leži na zofi zraven mize, pokrite s praznimi steklenicami, in se igra s ključkom ure. Tretji, v novem kožuhu, hodi po sobi gor in dol; od časa do časa se ustavi in stere mandelj med precéj debelimi in krepkimi prstmi, ki pa imajo čedne nohte. Venomer se smehlja; oči in lica mu žarijo. Govori z ognjem in mahaje z rokami; a očitno je, da ne more najti izrazov, in da se mu vse besede, ki mu prihajajo na jezik, zdé nezadostne, da bi izrazile vse to, česar je polno njegovo srce. Smehlja se neprestano.

„Zdaj človek lahko vse pové!“ je dejal odhajajoči. „Nočem se pravzaprav opravi-

čevati; a želel bi, da me razumeš vsaj ti popolnoma tako, kakor se razumem jaz, a ne tako, kakor sodi to stvar svet. Ti praviš, da sem kriv pred njo," se je obrnil k njemu, ki ga je gledal s svojimi dobrimi očmi.

„Dá, kriv si," je odvrnil mali in grdi, in zdelo se je, kakor bi se izražalo v njegovem pogledu še več dobrote in trudnosti.

„Vem, zakaj govoriš tako," je nadaljeval odhajajoči. „Ljubljenemu biti, je po tvojem ravno taka sreča kakor ljubiti, in da je dovolj za vse življenje, kadar si enkrat dosegel to."

„Da, povsem dovolj, duša moja! Več nego potreba," je potrdil mali in grdi, odpiral in zapiral oči.

„A zakaj ne ljubiti tudi sam?" je govoril odhajajoči, se zamislil in z nekakim pomilovanjem gledal prijatelja. „Zakaj ne ljubiti? Ne ljubiti se! Ne; biti ljubljenu — je nesreča, nesreča, ko se čutiš krivega, ker ne daješ istega in ne moreš dati. Ah, moj Bog! (Zamahnil je z roko.) Da, ko bi se vse to vršilo pametno; a vse to se vrši narobe, takorekoč ne po naši volji, ampak po svoji. Prav kakor da sem ukral

to čuvstvo. Tudi ti misliš tako; ne zanikuj, ti moraš misliti tako. A veruješ li, od vseh neumnosti in grdobij, ki sem jih veliko napravil v svojem življenju, je ta edina, katere se ne kesam in se ne morem kesati. Ne spočetka ne pozneje nisem lagal ne pred seboj, ne pred njo. Zdelo se mi je, kakor da sem se končno zaljubil; a potem sem izprevidel, da je bila to nenameravana laž, da je tako ljubiti nemogoče, in nisem mogel iti dalje; a ona je šla. Ali sem morda kriv v tem, ker nisem mogel? Kaj bi bil moral storiti?“

„No, saj zdaj je končano!“ je rekel prijatelj in prižgal cigaro, da bi pregnal spanec. „Samo toliko ti rečem: ti še nisi ljubil in zato ne veš, kaj se pravi ljubiti.“

Oni v kožuhu je hotel zopet nekaj reči in se je prijel za glavo. No, ni prišlo vun, kar je hotel povedati.

„Nisem ljubil! Da, resnica, nisem ljubil. Toda v meni je hrepenenje po ljubezni, kakor ga silnejšega ni mogoče imeti! Pa zopet je vprašanje: ali ekzistira taka ljubezen? No, kaj pomaga govorjenje! Zablodil sem pač enkrat v svojem življenju. A zdaj je vse končano, prav imaš. In jaz čutim, da se začenja novo življenje.“

„V katerem vnovič zablodiš,“ je dejal oni, ki je ležal na divanu in se igral s ključkom svoje ure; ali odhajajoči ga ni poslušal.

„Meni je hudo in ob enem se veselim, ko odhajam,“ je nadaljeval. „A zakaj mi je hudo, ne vem.“

In odhajajoči je pričel govoriti o sebi samem, ne da bi zapazil, da to za druge ni bilo tako zanimivo kakor zanj. Človek ni nikdar večji egoist nego v trenutku duševnega razdivljenja. Njemu se zdi, da ni na svetu v tem trenutku nič lepšega in zanimivejšega od njega samega.

„Dmitrij Andrejevič, jemščik¹⁾ noče več čakati!“ je prišel povedat mlad dvorski hlapec v kožuhu in prepasan s šerpo. „Od polnoči so konji tu, a zdaj je štiri.“

Dmitrij Andrejevič je ogledoval svojega Vanjušo. Iz njegove ovite šerpe, iz njegovih klobučinastih škornj, iz njegovega zaspanega obraza mu je zvenel glas drugega življenja, ki ga je klicalo, — življenja trudov, pomanjkanja, delavnosti.

„Torej pa zbogom!“ je rekel in se tipal, če ima kožuh dobro zapet.

Prijatelja sta mu svetovala, naj dá

¹⁾ Voznik.

jemščiku še za žganje, a on je posadil kučmo na glavo in obstal sredi sobe. Poljubili so se enkrat, dvakrat, prenehali in potem so se poljubili v tretjič. Oni v kozahu je stopil k mizi, izpil svoj kozarec, prijel malega in grdega za roko in zardel.

„Ne, vseeno ti povem... Moram in morem biti odkritosrčen s teboj, ker te imam rad... Saj jo ljubiš? Jaz sem si vedno mislil to... da?“

„Da,“ je odgovoril prijatelj in se smehljaj še krotkejši.

„In mogoče —“

„Oprostite, gospoda, ukazano mi je ugasniti luči,“ je dejal zaspani natakar, ki je bil slišal poslednji razgovor in se čudil, zakaj vendar govori gospoda vedno eno in isto. „Za kóga naj zapišem račun? Za Vas?“ se je obrnil k velikemu, vedoč vnaprej, kóga se ima držati.

„Za-me,“ je rekel veliki. „Koliko je?“

„Šestindvajset rubljev.“

Veliki je trenutek premišljeval, a ni rekel ničesar in je vtaknil račun v žep.

A onadva sta nadaljevala svoj razgovor.

„Ostani zdrav, ti si izvrsten dečko!“

je dejal mali in grdi gospod s krotkimi očmi.

Solze so stopile obema v oči. Šla sta vun na stopnice.

„Ah, da!“ je dejal odhajajoči, okrenivši se k velikemu, in zardel. „Račun pri Ševaljé-u urediš ti in potem mi piši.“

„Dobro, dobro!“ je odvrnil veliki in natikal rokavice. „Kako te zavidam!“ je dostavil povsem nepričakovano, ko so stopili pred hišo.

Odhajajoči je sédel v sani, se zavil v kožuh in dejal: „No, pa se pelji z menoj!“ In umaknil se je celó v saneh, da bi naredil prostor njemu, ki je rekel, da ga zavida. Glas mu je drhtel.

On, ki ga je spremil k sanem, je rekel: „Zbogom, Mitja, dal ti Bog...“ — Zelel ni drugega nego samo, da bi se oni skoro odpeljal, in zato ni mogel izgovoriti tega, kar je želel.

Molčali so nekaj časa. Še enkrat je rekel nekdo: „Zbogom.“

Nekdo je zaklical: „Naprej!“ In jemščik je pognal.

„Jelizar, zapelji sèm!“ je zaklical eden gospodov, ki sta ostala pred hišo.

Izvoščki in kočijaž so se zganili,

tlesknili z jezikom in pocukali vajeti. Zamrznjena kočija je zaškripala po snegu.

„Izvrsten dečko, ta Olenin,“ je dejal eden njiju, ki sta bila spremila odhajajočega. „Pa kaj ga žene v Kavkaz? In še za junkerja²⁾! To bi ne bilo za-me... Ali boš obedoval jutri v klubu?“

„Bom“.

In razšla sta se.

Odhajajočemu je postajalo toplo, da vroče v kožuhu. Usedel se je na dno sani in odpel plašč. Razmršena trojka se je vlekla iz ene temne ulice v drugo, mimo hiš, ki jih ni videl nikoli. Oleninu se je zdelo, da se samo odhajajoči vozijo po teh ulicah. Okrog in okrog je bilo temno, tiho in puščobno; a njegove prsi so bile tako polne spominov, ljubezni, obžalovanja in blagodejnih, dušecih solz...

II.

„Ljubim jih! Srčno jih ljubim! Izvrstni ljudje! Prav zares!“ si je zatrjeval in hotelo se mu je jokati. A zakaj se mu je hotelo jokati? Kdo so bili ti izvrstni

²⁾ Vojaški naslov mladih plemenitašev-prostovoljcev v ruski armadi.

ljudje? Kóga je srčno ljubil? Sam ni vedel prav.

Zdaj je ogledoval kako hišo in se čudil, zakaj je tako čudno zidana; zdaj se je čudil, zakaj sta voznik in Vanjuša, ki sta mu bila vendar tako tuja, sedela tako blizu njega in se zaeno z njim stresala in gugala, kadar sta potegnili stranska konja za zmrznjene vože. In znova je govoril: „Kako to prevzame! Imenitno!“ In čudil se je sam, čemu je rekel to, in se je vprašal: „Ali nisem morda pijan?“

Res, on je bil izpil za svoj del kaki dve steklenici vina; a ni bilo samo vino, ki je delovalo tako na Olenina. Spominjal se je na vse one, kakor se mu je zdelo, tako prisrčne besede, ki sta mu jih sramežljivo in kakor nehoté govorila prijatelja pred odhodom. Spominjal se je stiskanja rok, pogledov, molka in zvoka glasa, ki je dejal, ko je že sedel v saneh: „Zbogom, Mitja!“ Spomnil se je svoje lastne, odločne odkritosrčnosti. In vse to je imelo zanj nekaj genljivega.

Ne samo prijatelji in sorodniki, ne samo ravnodušne osebe, ampak celó ljudje, ki so mu bili nesimpatični in ki mu niso želeli dobro, so se pred njegovim odhodom

vsi kakor naenkrat dogovorili, da ga bolj vzljubijo in da mu odpusté, kakor pred izpovedjo ali pred smrtjo.

„Morda mi ni namenjeno, da se povrnem iz Kavkaza,“ je premišljeval. In zdelo se mu je, da ljubi svoje prijatelje in da ljubi še kóga... In žal mu je bilo samega sebe.

A ni bila ljubezen do prijateljev, ki je njegovo dušo tako mehčala in tako povzdigovala, da ni mogel zadržavati brezmiselnih besed, ki so mu same od sebe prihajale na ustne; in tudi ni bila ljubezen do ženske (on še ni ljubil nikoli), ki ga je delala takega. Ljubezen do samega sebe, goreča, upov polna, mlada ljubezen do vsega, kar je bilo dobrega v njegovi duši (in njemu se je zdelo v tem trenutku, da je bilo v njej zgolj dobro), ona je bila, ki mu je gnala solze v oči in polagala na jezik besede brez zmisla in zveze.

Olenin je bil mladenič, ki ni bil napravil nikjer nobenega kurza, nikdar nikjer služboval (prištevali so ga le tako po imenu neki oblastniji), zapravil polovico svojih dni in ki si do štiriindvajsetega leta ni bil izbral ne takega poklica ne

kdaj kaj delal. Bil je, kar se imenuje v moskovski družbi „mlad človek.“

Z osemnajstimi leti je bil Olenin tako svoboden, kolikor so pač mogli biti svobodni mladi bogati Rusi naše polpretekle dobe, ki so z rane mladosti ostali na svetu brez starišev.

Zanj ni bilo nikakih — ne fizičnih, ne moralnih — spon; on je delal, kar je hotel, njemu ni manjkalo ničesar in nič ga ni vezalo. Zanj ni bilo ne rodbine, ne domovine, ne vere, ne potrebe. On ni veroval ničesar in ni priznaval ničesar. A čeprav ni priznaval ničesar, ni bil najmanjše ne pust, blaziran in vedno zabavljajoč mladenič; nasprotno: navduševal se je neprenehoma.

Njegov duh je bil našel, da ljubezni ni; a navzočnost mlade lepe ženske ga je porazila vsakikrat. Davno je vedel, da so časti in dostojanstva — neumnost; a nehoté je občutil nekako zadovoljstvo, ako je na kakem plesu stopil k njemu knez Sergij in ga prijazno nagovoril.

Vsem svojim navduševanjem pa se je vdajal le v toliko, v kolikor ga niso vezala.

Čim je pri kakem takem stremljenju, kateremu se je bil udal, začel čutiti, da se

bliža trud in boj, malenkostni boj z življenjem, se je požuril instinktivno, da se je znebil dotičnega čuvstva ali dela in zadal zopet svojo prostost. Tako je napravil z družabnim življenjem, z državno službo, s kmetijstvom, z glasbo, kateri se je nameraval nekaj časa posvetiti docela, in celó z ljubeznijo do žensk, na katero ni veroval.

Premišljeval je o tem, v kaj bi položil vso to moč mladosti, ki je dana človeku samo enkrat v življenju: ali v umetnost ali v vedo ali v ljubezen do ženske ali v kako praktično delovanje — ne moč uma, srca, izobrazbe, temuč oni nikdar se ponavljajoči vzval, ono človeku samo za enkrat podeljeno oblast, da naredi iz sebe vse, kar hoče, in po njegovem mnenju tudi iz vsega sveta vse, kar mu drago.

Seveda so tudi ljudje, ki jim manjka tega nagona, kateri si takoj pri vstopu v življenje naložé prvi najbližji jarem in častno delajo v njem do konca svojih dni. Toda Olenin je čutil v sebi presilno tega vseмогоčnega boga mladosti, to zmožnost, da se pogrezne vsega v eno željo, v eno misel, zmožnost: hoteti in delati — se vreči na glavo v brezdANJI prepad, ne da

bi vedel zakaj, ne čemu. Nosil je v sebi to zavest, bil ponosen nanjo in, ne da bi sam vedel za to, srečen z njo. Ljubil ni doslej drugega nego samega sebe in moral se je ljubiti, ker je pričakoval od sebe samo dobrega in ker ni bil še dospel do tega, da bi trezno presojal samega sebe.

Pri odhodu iz Moskve je bil v oni srečni mladostni razpoloženosti duše, ko spozna mladenič svoje prejšnje zmote in si naenkrat reče, da vse to ni pravo, da je vse prejšnje bilo slučajno in brezpomembno, da doslej ni hotel živeti „prav“, da pa se zdaj, (Olenin si je rekel: z njegovim odhodom iz Moskve), začanja novo življenje, v katerem ne bo več onih zmot, ne bo kesanja, temuč gotovo samo sreča.

Kakor je vedno na dolgem potovanju, da se prvi dve ali tri postaje domišljija še oklepa kraja, odkoder greš, a potem s prvim jutrom, ki te pozdravi na poti, zleti na cilj potovanja in že zida tam gradove bodočnosti: tako je bilo tudi z Oleninom.

Ko je bilo mesto za njim in je zagledal snežna polja, se je veselil, da je bil tako sam sredi teh poljan; zavil se je v kožuh, se zleknil na dno sani, se umiril in zadremal.

Slovo od prijateljev ga je bilo genilo ; prihajale so mu v spomin vse poslednje zime, ki jih je preživel v Moskvi, in slike iz tega minulega časa, ki so jih prekinjale nejasne misli in očitanja, so vstajale nepovabljene v njegovi domišljiji.

Spominjal se je tega prijatelja, ki ga je bil spremil, in na njegovo razmerje z deklico, o kateri sta govorila. Deklica je bila bogata. „Kako jo je mogel ljubiti, kljubu temu da je ljubila mene?“ je premišljeval, in grda sumnja mu je prišla na mar. „Je le veliko nepoštenja med ljudmi, če prevdariš prav. A zakaj še nisem zares ljubil?“ se je vprašal. „Vsi mi pravijo, da še nisem ljubil. Ali sem morda moraličen izrodek?“ In spominjal se je svoje ekstaze.

Spominjal se je prvega časa svojega življenja v javni družbi, in sestre enega svojih prijateljev, s katero je preživil večere, za mizo pri svetilki, ki je obsevala njene tenke prste, baveče se s kakim delom, in spodnji del njenega lepega, nežnega obraza, in spominjal se je tistih razgovorov, ki so se vleкли kakor „živ-živ kurilka“¹⁾, in splošne neprijetne zadrege in

¹⁾ Ruska igra z gorečo trsko, katero se podaja iz roke v roko.

prisiljenosti in neprestanega čuvstva upora proti tej napetosti. Nekak notranji glas mu je vedno govoril: „to ni pravo, to ni pravo,“ in res se ni izcimilo nič pravega iz stvari.

Potem se je spomnil na neki ples in na mazurko z lepo gospodično D. „Kako sem bil zaljubljen tisto noč, kako srečen! In kako me je bolelo in jezilo, ko sem se drugo jutro prebudil in čutil, da sem svoboden! Zakaj da ona, ljubezen, ne pride in me ne zveže na rokah in nogah?“ je premišljeval. „Ni, ni ljubezni! Sosedka moja, barinja, ki je meni in Dubrovinu in prvaku plemenitašev enemu kakor drugemu govorila, da tako ljubi zvezde, ta tudi ni bila prava.“

In zdaj se je zmislil svojega kmetovanja na vasi in zopet ni bilo v teh spominih ničesar, na kar bi mogel misliti z veseljem. „Ali bodo dolgo govorili o mojem odhodu?“ mu je šinilo v glavo. A kdo so ti, tega ni vedel, in takoj za tem mu je prišla misel, ob kateri je nagubal čelo in mrmral nerazločne glasove: to je bil spomin na mosjé-a Kapéla in 678 rubljev, ki jih je bil ostal dolžan krojaču, — in spomnil se je besed, s katerimi je prosil kro-

jača, naj počaka še eno leto, in izraza dvoma in udanosti v usodo, ki se je pokazal na krojačevem obrazu. „Ah. moj Bog, moj Bog!“ je ponavljal, zatiskajoč oči in se trudeč, da bi pregnal neznosno misel.

„A ona me je vendar-le ljubila!“ je premišljeval o dekletu, o katerem sta govorila s prijateljem pri slovesu. „Dà, ko bi se bil oženil z njo, bi ne imel zdaj nobenih dolgov, tako sem pa ostal dolžan Vasiljevu.“

In pred dušo mu je stopil poslednji večer, ko je igral z gospodom Vasiljevim v klubu, kamor se je bil peljal naravnost od nje, in spomnil se je, kako se je poniževal in ga prosil, naj bi igrala dalje, in kako je oni hladno odklonil. „Leto varčevanja in vse to bo poplačano, in potem naj jih vzame vrag...“

A kljubu tej zaupnosti je začel preračunjati znova dolgove, ki jih je bil zapustil, kdaj jih treba plačati in v kolikem času jih utegne poravnati... „A saj sem razun pri Ševaljé-u ostal dolžan tudi še pri Morélu,“ mu je padlo v glavo in predložil si je vso tisto noč, v kateri se je pri njem tako zelo zadolžil. Bilo je to pijan-

čevanje s cigani, ki ga je aranžiralo nekaj veselih gospodov iz Petrograda: krilni adjutant Saška B**** in knez D**** in tisti visoki stari gospod...

„In zakaj so tako zadovoljni sami s seboj, ti gospodje?“ je premišljeval, „in s kako opravičenostjo imajo svoj posebni krog in mislijo, da je za druge velika čast, če se ga smejo vdeleževati? Morda zato, ker so krilni adjutanti? Je le strašno, za kako neumne in podle imajo druge ljudi! Jaz pa sem jim pokazal, da si čisto nič ne želim njihovega prijateljstva. A moj oskrbnik Andrej bi se pač zelo čudil, da se tikam s takim gospodom, kakor je Saša B****, s polkovnikom in krilnim adjutantom... Da. in nihče ni pil tisti večer več nego jaz; jaz sem naučil cigane novo pesem, in vsi so poslušali. Čeprav sem delal veliko neumnosti, sem vendar jako, jako vrl fant,“ si je mislil.

Jutro je dobilo Olenina na tretji postaji. Napil se je čaja, sam predjal in uredil z Vanjušo kovčke in zavoje in se usedel potem med-nje, pametno, pokoncu in kakor je prav. Vedel je zdaj, kje so njegove stvari, kje je bil denar in koliko ga je bilo, kje potni list in vozovnica in

pobotnica o cestni pristojbini — in vse to, je menil, da si je uredil tako praktično, da je postal vesel in da se mu je zdela daljna vožnja le kakor nekoliko dolg izprehod.

V teku poludneva je bil ves zatopljen v aritmetične račune: koliko verst je že prevozil, koliko jih je do prihodnje postaje, koliko do prvega mesta, do obeda, do čaja, do Stavropola in koliki del vse vožnje znaša pot, ki jo je imel za seboj. Pri tem je računal tudi, koliko ima denarja, koliko mu ga ostane, koliko potrebuje v poplačilo vseh dolgov in koliki del vseh svojih dohodkov bo porabil mesečno za življenje.

Zvečer, po čaju, je izračunal, da je do Stavropola še sedem enajstink celega pota, da znašajo njegovi dolgovi vsega skupaj prihranke sedmih mesecev in osminko celega njegovega premoženja, — in ko se je bil umiril gledé tega, se je zavil v kožuh, se zleknil v saní in znova zadremal in sanjaril.

Njegova domišljija se je zibala zdaj že v bodočnosti, v Kavkazu... Vse sanje o bodočem so se spajale s podobami Amalatbegov, Čerkesk, gór, prepadov, strašnih

rek in nevarnosti. Vse to je medlo, nejasno stopalo pred njegovega duhá; toda vabljiva slava in grozeča smrt sta bili mik in čar te bodočnosti.

Zdaj je z nenavadno hrabrostjo in od vseh občudovano močjo pobil in podjarmil nešteto množico gorjancev; zdaj je bil sam gorjanec in branil z njimi vred svojo neodvisnost proti Rusom. Čim si je slikal podrobnosti, so igrali v njih vlogo stari znani moskovski obrazi. Tu se je bojeval Saška B*** na strani Rusov ali gorjancev proti njemu. Celó krojač mosjé Kapél se je vdeleževal slavljenja zmagovalca.

Če so mu prihajala pri tem v spomin stara poniževanja, slabosti in zmote, je bil ta spomin nanje toliko prijetnejši. Jasno je, da se tam sredi gor, potokov, Čerkesk in nevarnosti te zmote ne bodo mogle ponavljati več. Izpovedal se jih je enkrat pred seboj samim, in končano je.

Tu je bil še eden, njemu jako drag sen, ki se je zapletal v vsako misel mladega moža o bodočnosti: to je bil sen o ženski. In tam sredi górá je stopala pred njegovo domišljijo v podobi čerkeske sužnje vitkega stasa, dolgih las in vdanih, globokih oči. Prikazuje se mu v gorah

samotna koč in na pragu „ona“, kako ga pričakuje, med tem ko se on truden, pokrit s prahom, krvjo in slavo, vrača k njej, in živo si predstavlja njene poljube, njene rame, njen sladki glas, njeno vdanost. Dražestna je, toda neolikana, divja, nič fina. V dolgih zimskih večerih jo pričinja vzgajati. Ona je umna, ukaželjna, nadarjena in si hitro prisvoji vse potrebno znanje. Zakaj tudi ne? Zelo lahko se uči jezikov, zna čitati proizvode francoske književnosti, jih umevati. „Notre Dame de Paris“ na primer ji mora ugajati. Ona zna tudi govoriti francoski. V salonu se zna kretati boljše nego dama iz najvišjih krogov. Ona zna peti, preprosto, z močjo in strastjo. „Ah, kaka neumnost!“ je rekel sam sebi.

A tu so ravno dospeli na neko postajo in moral se je presesti v druge sani in dati vozniku za žganje. Toda znova se je povrnil s svojimi mislimi k tej neumnosti, ki jo je bil pravkar vrgel od sebe, in zopet so stale pred njim Čerkeske, slava, vrnitev v Rusijo, čast krilnega adjutanta, lepa žena. „Pa saj ni ljubezni!“ si je rekel „Časti — neumnost... A tistih šeststooseminsedemdeset rubljev? ... A osvo-

jeni kraji, ki mi dadó več bogastva nego potrebujem za vse življenje? Sicer pa ne bo dobro, sam uživati to bogastvo. Treba ga razdeliti. Samo komu? Seststooseminsedemdeset rubljev Kapélu, potem pa bomo že videli. . . . “ In že so zameglile povsem nejasne sanje njegove misli in še-le Vanjušin glas in občutek, da je prenehalo gibanje, sta zmotila zdravo spanje mladosti, in, ne da bi se zavedal, je zlezel na novi postaji v druge sani in se peljal naprej.

Naslednje jutro zopet isto: iste postaje, isti čaj, isti zibajoči se konjski komati, isti kratki pogovori z Vanjušo, isto nejasno sanjarenje in dremanje na večer in trudno, zdravo spanje mladosti ponoči.

III.

Čim bolj se je oddaljeval Olenin od središča Rusije, tem bolj oddaljeni so se mu zdeli njegovi spomini, in čim bliže je prihajal Kavkazu, tem veselejše mu je postajalo pri srcu. Za vedno oditi in se nikdar več ne vrniti, ta želja ga je obšla včasih. „In ti ljudje, ki jih vidim tukaj, — to niso ljudje; nihče njih me ne pozna in nihče nikoli ne more občevati v Moskvi v

družbi, kjer sem živel jaz, in zvedeti kaj o moji preteklosti. In nihče iz one družbe ne bo zvedel, kaj sem delal, ko sem živel med temi ljudmi.“

In zanj popolnoma novo čuvstvo svobodnosti vsega prošlega ga je navdajalo sredi med temi surovimi bitji, ki jih je srečaval na poti in ki jih ni priznaval za ljudi, enake z njegovimi moskovskimi znanci. Čim surovejše je bilo ljudstvo, tem svobodnejšega se je čutil.

Stavropol, skoz katerega se je moral peljati, ga je ozlovoljil. Napisi na prodajalnah, celó francoski napisi, dame v ekvipažah, fijakarji, stoječi po trgih, bulvár in gospod v plašču in klobuku, ki se je izprehajal po bulváru in radovedno gledal popotnike: vse to je napravljalo nanj zoprn vtisk. „Morda poznajo ti ljudje kóga mojih znancev?“ In zopet mu je prišel na mar klub, krojač, karte, družba ...

Zato pa mu je od Stavropola naprej že vse jako ugajalo: bilo je divje in vrhu tega lepo in bojevito. In Oleninovo srce je postajalo vedno veselejše. Vsi ti kazaki, jemščiki in poštarji so se mu zdeli preprosti ljudje, s katerimi se je mogel neprisiljeno šaliti in pomenkovati, ne da bi

moral še-le premišljati, h kakemu družabnemu sloju pripada kdo. Vsi so pripadali človeškemu rodu, katerega je Olenin nezavedno ljubil vsega, in vsi so občevali z njim prijazno.

Še v deželi donskih kazakov so zamenjali sani z vozom in za Stavropolom je že postajalo tako gorko, da se je vozil Olenin brez kožuha. Bila je že pomlad, nepričakovana vesela pomlad za Olenina. Ponoči ga že niso pustili več iz stanic¹⁾ in zvečer so mu pravili, da je nevarno. Vanjuša se je pričel bati, in nabita puška je ležala na poštnem vozu. Olenin je postajal še veselejši.

Na neki postaji je pripovedoval poštar o strašnem umoru, ki se je bil dogodil nedavno na cesti. Srečavali so često oborožene ljudi. „Tukaj se torej pričenja!“ si je rekel Olenin in pričakoval vsaki hip, da zagleda snežnike, o katerih so mu toliko pravili.

Nekega dne proti večeru je pokazal postiljon, Nogajec, z bičem na gore, ki so gledale izza temnih oblakov. Željno je zrl Olenin tja; a bilo je motno, in oblaki so

¹⁾ Stanica = kazaška vas.

zastirali gore do polovice. Videl je samo nekaj sivega, belega, rogljatega, in kakor se je trudil, vendar ni mogel najti nič lepega v pogledu na gore, o katerih je toliko čital in slišal. Mislil je, da izgledajo gore in oblaki popolnoma enako, in da je posebna lepota snežnikov, katero so mu opisovali, ravnotaka fantazija kakor Bahova glasba in „ljubezen“ do ženske, na katero ni verjel, — in ni bil več tako nestrpen na gore.

Toda drugega dné ga je rano zjutraj prebudil hlad v poštnem vozu, in ravnodušno je pogledal na desno. Jutro je bilo popolnoma jasno. Naenkrat je zagledal — kakih dvajset korakov od sebe, kakor se mu je zdelo v prvem hipu — čisto-bele grmade z njih nežnimi obrisi in čudno, natančno, zračno črto njih vrhov in daljnega neba. In ko je zapopadel vso daljavo med seboj in gorami, vso ogromnost gor in občutil vso neskončnost te lepote, tedaj se je prestrašil, da bi utegnila biti to prevara, sen. Stresel se je, da bi se prebudil. Gore so ostale vse neizpremenjene.

„Kaj je to? Kaj je to tukaj?“ je vprašal voznika.

„No, gore,“ je odvrnil ravnodušno Nogajec.

„Jaz jih tudi že dolgo ogledujem,“ je rekel Vanjuša. „Pa je res lepo! Doma nam kar verjeli ne bodo.“

Pri hitrem teku trojke po ravni cesti se je zdelo, kakor bi gore, katerih vrhovi so blesteli rožnato v vzhajajočem solncu, bežale po obzorju. S početka so vzbujale gore v Oleninu samo začudenje, potem veselje; a potem, ko je gledal vedno dalje to ne iz drugih, črnih gó, ampak naravnost iz stepe vun rastočo in potekajočo verigo snežnikov, se je polagoma pričel zatapljati v to lepoto in „občutiti“ gore. Od tega trenutka je vse, kar je videl, vse, kar je mislil, vse kar je čutil, zadobilo zanj novi, strogo-veličastni značaj gó. Vsi moskovski spomini, sram in kes, vse neumne fantazije o Kavkazu, vse to je izginilo in se ni vrnilo več.

„Zdaj je pričelo,“ kakor bi mu govoril slovesen glas. Cesta in v daljavi vidna črta Tereka in kazaške vasi in ljudstvo -- vse to se mu ni zdelo zdaj več šala. Pogleda na nebo in se zmisli gó. Pogleda sebe, Vanjušo — in zopet mora misliti na gore. — Tu jezdita dva kazaka in puški jima poskakujeta enakomerno na hrbtu in pisano mrgolé rjave in sive noge njunih

konj; ali gore!... Za Terekom zagleda dim v aúlu¹⁾; ali gore!... Solnce vzhaja in blešči na Tereku, vidnem izza bičevja; ali gore!... Iz kazaške vasi prihaja voz, ženske gredó, lepe, mlade ženske; ali gore! Abreki²⁾ dirjajo po stepi, in jaz se peljem tja, jaz se jih ne bojim, jaz imam puško in moč in mladost; ali gore!

IV.

Ves del terske črte, na kateri leže grebenske vasi, okoli 80 verst dolg, ima enoten značaj toliko po kraju, toliko po prebivalstvu. Terek, ki loči kazake od gorjancev, teče kaľno in hitro, a že široko in mirno; neprenehoma nanaša siv sviž na nizki, z ločkom porasli desni breg in izpodmleva strmi, dasi ne visoki levi breg z njegovimi koreninami stoletnih hrastov, trohnečimi platanami in mladim zaraščajem.

Po desnem bregu so raztreseni aúli ki sicer mirujejo, a so še nevarni; ob levem bregu, pol versti od vode, v razdaljah sedem do osem verst druga od druge, leže kazaške vasi. V starih časih

¹⁾ A-úi = tatarska vas.

²⁾ Abreki = roparski kavkaški narod.

je stala večina teh vasi prav na bregu; toda Terek, ki se je z vsakim letom odmikal od górní bolj proti severu, jih je izpodmleval, in zdaj vidiš tam samo še gosto-zarasle stare podrtine, vrtove, zelenjave, hruške in jagnede, prepletene z robidami in podivjanimi vinskimi trtami. Nihče ne prebiva več tam in po pesku so vidni sledovi jelenov, volkov, zajcev in fazanov, ki ljubijo te kraje.

Od vasi do vasi gre cesta, izsekana skozi gozd, naravnost kakor strel iz topa. Ob tej poti ležé kordoni¹⁾ s kazaškimi posadkami; med kordoni, na stolpih, stojé straže.

Le ozek, kakih tristo sežnjev²⁾ širok pas gozdnate in rodovitne zemlje je kazaški svét. Severno njega se pričenjajo peščeni prodovi nogajske ali mozdokske stepe, ki se izteza daleč na sever in prehaja, Bog ve kje, v truhmenske, astrahanske in kirgiško-kajsacke stepe. Na jugu za Terekom se dviga Velika Čečnja, Kočkalosovski hrbet, Črne gore, še neki gorski hrbet in naposled snežniki, ki so samo

¹⁾ Stražnice.

²⁾ Ruski seženj (saženj) = 2.13 m.

vidni, na katerih pa ni bil še nihče. V tej rodovitni, gozdnati in bujni krajini živi od pamtiveka bojevito, lepo in bogato, staroverno, rusko ljudstvo, ki mu pravijo grebenski kazaki.

Pred davnim, davnim časom so bili pobegnili njih pradedje, staroverci, iz Rusije in se naselili za Terekom, med Čečenci na Grebenu, prvem hrbtu gozdnatih gor Velike Čečnje. Živeči med Čečenci, so se kazaki pomešali z njimi in se navzeli šeg, življenja in narave gorjancev; a tudi tam so si ohranili, v vsej prvotni čistosti, ruski jezik in staro vero. Bajka, ki je še dandanes živa med kazaki, pripoveduje, da je car Ivan Grozni prišel na Terek, poklical z Grebena pred svoje obličje starejšine, jim podaril zemljo na tej strani reke, jih opomnil, naj prijateljsko živé skupaj, in obljubil, da jih ne bo silil ne k podložništvu, ne k drugi veri. Še dandanes trdijo nekateri kazaški rodovi, da so čečenske krvi, in ljubezen do svobode, brezdelnosti, ropa in vojne je glavna poteza njihovega značaja.

Vpliv Rusije se izraža samo z neugodne strani: da jih omejuje pri volitvah, da jim jemlje zvonove in da pošilja vojaštvo

med-nje. Kazak, po svojem notranjem nagonu, manje sovraži džigita gorjanca, ki mu je ubil brata, nego vojaka, ki je nastanjen pri njem, da bi branil njegovo vas, ki pa mu zakadi hišo s tobakom. On spoštuje gorjanca, svojega sovražnika, a zaničuje vojaka, ki mu je tujec in tlačitelj. Sploh je navaden ruski človek za kazaka nekako tuje, divje in zaničljivo bitje; njega vzorce vidi pri krošnjarih, ki prihajajo k njemu, in maloruskih naselnikih, katerim daje zaničljive priimke.

V lišpu obleke posnema kazak Čerkesa. Najboljše orožje dobiva od gorjanca; najboljše konje kupuje ali krade pri njem. Fant kazak se rad baha z znanjem tatarskega jezika in kadar je židane volje, govori celó z rojakom po tatarsko. Kljub temu misli ta krščanski narodič, ki se je izgubil v takšen kot zemlje, ki je obdan od poldivjih mohamedanskih rodov in od vojakov, da stoji na visoki stopnji razvoja in priznava za človeka samo kazaka; na vse drugo gleda s preziranjem.

Kazak preživlja večji del časa v kordonih, na pohodih, na lovu ali pri ribarenju. Skoro nikdar ne dela doma. Če je kdaj v vasi, je to izjema pravila, in takrat

„kroka“. Vsak kazak ima doma vina lastnega pridelka, in nezmerno pijančevanje ni toliko skupno nagnenje vseh, kolikor bolj šega, katere zanemarjanje bi smatrali za odpadništvo.

Žensko smatra kazak kakor sredstvo za svoje blagostanje; samo dekletu dovoljuje pohajkovati, žena se mora od mladosti pa do pozne starosti trapiti zanj, in on zahteva od žene po jutrovski šegi podložnosti in dela. Vsled takega naziranja doseza ženska, ki se telesno in duševno krepko razvija, kljubu zunanji podložnosti, vendar, kakor sploh na jutrovem, vpliv in ugled v domačem življenju, ki sta brezprimerno večja nego na zapadu. To, da je odtegnjena družabnemu življenju in vajena težkega moškega dela, ji daje toliko več pomena in veljave v hiši. Kazak, kateremu se zdi neprimerno, v navzočnosti tujih ljudi govoriti s svojo ženo prijazno ali brezpotrebno besedo, čuti nehoté njeno premoč, kadar je z njo sam. Ves dom, vse premoženje, vse gospodarstvo je pridobila ona in vsega ohranjata le njeno delo in njena skrb. Dasi je trdno prepričan, da je delo sramota za kazaka in spodobno le za delavca Nogajca in žensko, vendar čuti

medlo, da je vse, kar uživa in imenuje svoje, sad njenega truda in da je v oblasti ženske, matere ali žene, ki jo ima za svojo tlačanko, da ga oropa vsega tega, kar uživa.

Razun tega sta neprestano težko moško delo in skrb, izročena njenim rokam, dala grebenski ženski posebno samostojen, moški značaj in čudovito razvila v njej telesno moč, zdravi razum, odločnost in trdnost značaja. Kazakinje so večjidel močnejše, pametnejše, bolje razvite in lepše od kazakov. Lepota grebenske ženske je posebno izrazita vsled združenja najčistejšega tipa čerkeskega obraza s širokim in močnim životom severne ženske. Kazakinje nosijo čerkesko obleko: tatarsko srajco, bešmet¹⁾ in črevlje; a ruto na glavi si zavezujejo po rusko. Blišč, čistost in lepota v obleki in v opremi hiše je navada in neobhodna potreba njih življenja. V občevanju z moškimi uživajo ženske, in posebno dekleta, popolno prostost.

Vas Novomlinsk velja za rodni kraj grebenskega kazaštva. Tukaj so se ohranile bolj nego po drugih vaseh šege Grebencev, in ženske te vasi so slovele od

¹⁾ Tatarska jopa.

nekdaj zbog svoje lepote po vsem Kavkazu.

Živi se kazak od pridelkov vinograda in vrta, od polja, kjer rasto melone in buče, koruza in proso, od rib, lova in vojnega plena.

Vas Novomlinsk je od Tereka tri verstí oddaljena in ločena od njega z gosto šumo. Na eni strani pota, ki pelje skoz vas, je torej reka, na drugi leže zeleni vinogradi in vrtovi, in v daljavi se vidijo peščeni prodovi nogajske stepe. Vas je obdana z nasipom iz zemlje in trnjevo živo mejo. Iz vasi in v vas prideš skoz visoka, na koleh stoječa vrata z majhno, z ločkom krito streho; poleg vrat stoji na leseni lafeti top, — pokveka, ki sto let ni bila izstreljena in ki so jo nekoč kje uplenili kazaki. Kazak v uniformi, s sabljo in puško stoji včasí pri vratih na straži, včasí ne; včasí prezentira pred kakim mimoidočim častnikom, včasí ne. Pod streho vrat je na beli deščici s črno barvo zapisano: 266 hiš, 897 oseb moškega spola, 1012 ženskega spola.

Kazaške hiše stojé vse na koleh, en aršin¹⁾ od tál in tudi več; pokrite so lepo z ločkom in imajo visoka slemena. Vse

¹⁾ Blizu tričetrt metra.

so, če ne nove, vendar ravne in čedne, z raznoličnimi visokimi stopnicami; in ne tiščé se skupaj, ampak so s širokimi ulicami in prehodi ločene druga od druge. Pred svetlimi, velikimi okni mnogih hiš se dvigajo za ograjami visoko nad strehe temnozeleni jagnedi in nežne akacije s svetlim perjem in belimi, duhtečimi cveti; tudi rastejo tukaj bahato bleščeče rumene solnčnice in se ovijajo buče in trte.

Na širokem vaškem trgu vidiš tri štacune s krojnim blagom, s pečki buč in melon, rožiči in poprnjaki, in izza visoke zidane ograje in vrste starih jagnedov gleda dom polkovnega poveljnika; ta hiša je daljša in višja od vseh drugih in ima okna na dve krili.

Ljudi je videti, posebno poleti, ob delavnikih vedno le malo zunaj po vasi. Kazaki so v službi: v kordonih in na pohodih; stari na lovu, pri ribarenju ali pa z ženskami pri delu v vrtovih in na polju. Le prav stari ljudje, otroci in bolni ostajajo doma.

V.

Bil je takšen poseben večer, kakor jih pozna samo Kavkaz. Solnce je zašlo za gore, a bilo je še svetlo. Večerna zarja je

pokrivala tretjino neba in ostro so se odražale v njenem svitu motnobele grmade gôr. Zrak je bil redek, negiben in zvočen. Dolga senca gôr je ležala nekoliko verst daleč na stepi. Na stepi, za reko, na potih, povsod je bilo samotno.

Če se pokažejo redkokdaj tu in tam jezdeci, gledajo že tudi kazaki iz kordona in Čečenci iz aúla začudeno in radovedno tja nanje in ugibljejo, kdo bi mogli biti ti sumljivi ljudje.

Čim se zmrači, se stisnejo ljudje iz straha drug pred drugim v svoje domove in samo zver in ptica, ki se človeka ne bojita, krožita svobodno po tej samoti. Iz vrtov, kjer so privezavale trte, hité kazakinje z veselim kramljanjem še pred solnčnim zatonom domov. In po vrteh postaja samotno, kakor tudi po vsej okolici; toda vas se ob tem večernem času posebno oživi. Od vseh strani se vračajo ljudje v vas, peš, jahaje in na škripajočih vozovih.

Dekleta v podpasanih srajcah, z dolgimi šibami, hité veselo čebljaje živini naproti, ki se drenja v oblaku prahu in komarjev, sledečih jej iz stepe. Site krave in bivoli se razkropé po vasi, in mlade kazakinje v pisanih bešmetih smukajo med

njimi semtertja. Razlega se njih, glasno govorjenje, veseli smeh in vpitje, vmes pa mukanje živine.

Tam prijah a oborožen kazak, ki si je izprosil dopusta s kordona, k hišici, se pripogne k oknu in potrka nanje; in takoj se prikaže zala glava mlade kazakinje, in čuje se smeh in laskave besede.

Tam je pripeljal razcapan nogajski hlapec izboklih koščenih lic bičja iz stepe; zaobrne škripajoči voz na čednem, širokem dvorišču jesaula¹⁾, sname jarem nemirnima voloma, in z gospodarjem si kličeta nekaj po tatarsko.

Mimo luže, ki zavzema skoro vso ulico in okoli katere hodijo že toliko let ljudje, s težavo se pritiskajoč ob plot, se preriva bosa kazakinja z butaro drv na hrbtu; visoko privzdiguje srajco nad belimi nogami, in kazak, vračajoč se z lova, ji poredno zakliče: „Više privzdigni, nesramnica!“ in pomeri vanjo; kazakinja izpusti srajco in pri tem ji pade butara na tla.

Star kazak z zavihanimi hlačami in razgaljenih sivokosmatih prsi se vrača z ribjega lova in nese čez ramo mrežo s še živimi, srebrnimi ribami; da bi si prikraj-

1) Jesaul = poveljnik kazakov, stotnik.

šal pot, zleze čez podrti plot sosedu, pri tem se natakne in si raztrga jopo. Tam vleče stara baba suho vejo, in za vogalom se razlegajo udarci sekire. Otroci vriščijo in gonijo vrtavčke na ulicah povsod, kjer je kaj ravnega prostora. Babe lezejo čez plotove, da jim ni treba delati ovinka. Iz vseh dimnikov se dviga dišeči dim posušeni kravjekov. Na vsakem dvorcu se razlega glasnejši hrup, ki je predhodnik tišine noči.

Mati Ulitka, žena praporščaka in vaškega učitelja, je istotako kakor druge gospodinje šla vun k vratom svojega dvorišča in čaka na živino, ki jo žene domov njena hčerka Marjanka. Ni še odprla plota, ko buhne skoz vrata glasno mukaje velikanska bivolica, preganjana od komarjev za njo prihajajo počasi site krave; s svojimi velikimi očmi pogledavajo gospodinjo, katero poznajo, in enakomerno se tolčejo z repom po bokih.

Postavna, zala Marjanka stopi na dvorišče, vrže šibo proč in zapre plot; in nato začne, kar jo le noge neso, razposajeno poditi živino po dvorišču.

„Sezuj se, vražja deklina,“ kriči mati saj si že vse čevlje pošvedrala!“

Marjanke „vražja deklina“ ni čisto nič užalila; ona sprejme to besedo za nežen priimek in veselo nadaljuje svoje delo. Marjankin obraz zakriva ruta; na sebi ima rožnato srajco in zelen bešmet. Zdaj je izginila za rejeno, krepko živino pod neko šupo in samo še iz hleva je slišati njen glas, kako nežno prigovarja bivolicí: „Noče stati na miru! Čak ti! No daj, no mamica...“

Kmalu zatem gre dekle z materjo iz hleva v izbico¹⁾ in obe neseta dva velika lonca mleka, pridelek današnjega dne. Iz glinastega dimnika izbice se vzdigne skoro dim kravjekov; ženski pripravljata za sir; dekle neti ogenj, stara pa gre zopet vun k plotu.

Mrak je že zagrníl vas. Vse ozračje diši po sočivju, živini in vonjivem dimu kravjekov. Skoz vrata in po ulicah letajo povsod kazakinje okoli, noseč v rokah tleče cunje. Na dvoriščih je slišati sopenje in mirno prežvekavanje živine, ki se je izpraznila, in samo ženski in otroški glasovi se kličejo po dvorih in ulicah. Ob delavnikih slišiš redkokdaj glas pijanca.

¹⁾ Izbica se imenuje pri kazakih shramba za mleko.

Kazakinja, stara, visoka, moška ženska prihaja z nasprotnega dvorca k materi Ulitki prosit ognja; v roki ima cunjo.

„No, mati, opravili?“ reče.

„Dekle topi. Ali bi rada ognja?“ pravi mati Ulitka, ponosna, da more poslužiti.

Obe kazakinji gresta v hišo; grobe roke, nevajene majhnih reči, vzamejo drhté pokrovček z dragocene škatljice z užigalicami, ki so redkost na Kavkazu. Soseda séde na pručiko, z očividnim namenom, da bi kramljala.

„Kaj pa počne tvoj, mati? Ali je v šoli?“ izprašuje.

„Zmeraj uči otroke, mati. Pisal je, da bo na praznik doma,“ odgovori praporščakinja.

„Je res priden človek; zmeraj dela za blagor.“

„Gotovo, za blagor.“

„A moj Lukaška je v kordonu, in ne pusté ga domov,“ pravi sosed, čeprav praporščakinja to davno vé. Ona ima potrebo govoriti o svojem Lukaški, katerega je ravnokar dala h kazakom in katerega bi rada oženila z Marjanko, praporščakovo hčerjo.

„V kordonu je?“

„Da, mati. Od praznika sèm ga nĩ bilo. Zadnjič sem mu po Fomuškinu poslala srajce. Ta pravi, da mu gre dobro, predstojniki da so zadovoljni z njim. Pravi, da iščejo spet Abrekov. Lukaška, pravi, je vesel in dobro mu gre.“

„No, hvala Bogu,“ dé praporščakinja. „Popadač — z eno besedo.“

Lukaška je dobil imé „popadač“ za vrl čin, ker je bil rešil nekega fantiča iz vode, ga „popadel“. In praporščakinja je omenilo to, da bi s svoje strani rekla kaj prijetnega njegovi materi.

„Zahvalim Boga, mati, dober sin je, priden fant, vsi ga hvalijo,“ pravi Lukaškina mati. „Ko bi ga le še mogla oženiti, potem bi mirno umrla.“

„No da, kaj je tako malo deklet v vasi?“ odvrne prebrisana praporščakinja in dene z zgrbljenimi rokami skrbno pokrov na škatljico z užigalicami.

„Veliko jih je, mati, veliko,“ opomni Mukaškina mati in zmajuje glavo. „Ali tvoje dekle, Marjanuška, to je dekle, da ga treba iskati.“

Praporščakinja pozna namero Lukaškine matere, in čeprav ima Lukaško za vrlega kazaka, se vendar izogiblje tega.

razgovora, prvič, ker je praporščakinja in bogata, Lukaška pa sin preprostega kazaka in sirota; drugič, ker se ne mara ločiti še tako kmalu od hčere; poglavitno pa, ker se to tako spodobi.

„No da, Marjanuška odraste, potem bo tudi pridno dekle,“ reče oprezno in skromno.

„Pošljem svate, dà, pošljem jih; samo daj da preje oskrbimo vrtove. Pridemo se poklonit tvoji milosti,“ pravi Lukaškina mati. „Pridemo se poklonit Ilji Vasiljeviču.“

„Kaj Ilja!“ ponosno odvrne praporščakinja. „Z mano treba govoriti. Pa vse ima svoj čas.“

Lukaškina mati vidi na strogem obrazu praporščakinje, da ne kaže govoriti dalje; zažge z žveplenko cunjo, se vzdigne in reče: „Ne pozabi, mati; misli na te besede. Grem zdaj, moram topiti,“ dostavi.

Ko gre čez cesto in vihti v iztegnjen roki tlečo cunjo, sreča Marjanko, katera jo pozdravi.

„Zalo dekle, pridno dekle,“ premišluje, ko gleda lepo mladenko. „Kaj ji treba rasti! Cas je, da se omoži, v dobro hišo, z Lukaško.“

Tudi mati Ulitka ima svojo skrb; kakor je sedela na pragu, tako ostane in

mučno nekaj premišljuje, dokler je ne pokliče hči.

VI.

Moško prebivalstvo kazaške vasi živi na pohodih in v kordonih ali „na postih“, kakor pravijo kazaki. Ravno oni Lukaška, popadáč, o katerem sta govorili starki v vasi, je stal proti večeru na stolpu nižne-protockege posta.

Nižne-protocki post stoji tik na bregu Tereka. S komolcem naslonjen na ograjo stolpa, je mižé pogledaval Lukaška zdaj v daljavo za Terekom, zdaj dol na tovariše kazake in tuintam kaj pokramljal z njimi.

Solnce se je že bližalo snežnim vrhem, ki so se belili nad kodrastimi oblaki. Oblaki, ki so valovili ob njih vznožju, so zadobivali čezdalje temnejše barve. Po zraku se je razlivala večerna prozornost. Iz divje-zarasle šume je vel hlad, a okoli stražnice je bilo še vroče. Glasovi kramljajočih kazakov so se razlegali zvonko in dolgo doneli v zraku. Rjavi, bistri Terek se je odražal z vsem svojim pomikajočim se vodovjem vedno ostreje od negibnih bregov. Vpadal je, in tuintam se je temnil rjavi, še mokri pesek po obrežju in prodovih.

Nasproti kordona, onkraj reke, je bilo vse pusto in prazno, le nizko, neskončno, divje bičevje se je raztezalo prav do gór. Nekoliko v stran je bilo videti na nizkem bregu glinaste koč, ploske strehe in lijaste dimnike čečenskega aúla.

Ostre oči kazaka, stoječega na stolpu, so zasledovale v večernem dimu mirnega aúla gibajoče se postave oddaleč vidnih Čečenk v modrih in rdečih oblekah.

Čeprav so kazaki vsaki čas pričakovali, da pridejo Abreki¹⁾ s tatarske strani sèm čez reko in jih napadejo, posebno v maju, ko je gozd ob Tereku tako gost, da se celo pešec s težavo prerine skozi, in čeprav je pred dvema dnevoma od polkovnega poveljnika „pritekel“²⁾ kazak s „cidulko“³⁾, v kateri je stalo, da po poročilih, dobljenih od ogleduhov, namerava tolpa osmih mož priti čez Terek, in radi česar je naročal poveljnik prav posebne

¹⁾ Tako se imenujejo tisti Čečenci, ki ne mirujejo in ki prihajajo na rusko stran Tereka krast ali ropat.

²⁾ „Priteči“ pomeni v kazaškem narečju: prijahati.

³⁾ Okrožnica do vseh straž.

previdnosti: v kordonu vendar niso bili posebno previdni. Ne da bi imeli konje osedlane in orožje pri roki, so se zabavali kazaki kakor doma, ta je lovil ribe, oni pil, drug zopet je bil na lovu. Samo konj njega, ki je imel ta dan službo, je hodil uklenjen po glogovem grmovju ob hosti, in samo kazak, ki je stal na straži, je bil v čerkeski¹⁾, imel puško in sabljo.

Narednik, visok, suh kazak, z nenavadno dolgim hrbtom in majhnimi nogami in rokami, je sedel v odpetem bešmetu na škarpi pred stražnico in z izrazom lenosti in dolgčasa, ki dobro pristoja načelniku, zapiral oči in prekladal glavo iz roke v roko. Prileten kazak, s široko, črno, že sivkasto brado, v sami srajci, prepasani s črnim jermenom, je ležal kraj vode in leno gledal na enolični, šumeči in vrteči se Terek.

Od drugih, ki so bili istotako izmučeni od vročine in napol slečeni, je eden izplahoval perilo v Tereku, drug je vezal uzdo, tretji je ležal na zemlji v vročem svižu in si pel pesmico. Eden kazakov suhega in črno-zagorelega obraza je ležal, očitvidno popolnoma pijan, na hrbtu ob

¹⁾ Suknja.

steni hiše, kjer je bila pred dvema urama senca, kamor pa so zdaj naravnost padali žgoči žarki solnca.

Lukaška, ki je stal na stolpu, je bil visok, zal fant kakih dvajsetih let in svoji materi zelo podoben. Obraz in vsa njegova postava sta kljubu mladostni oglatosti pričala o veliki moči života in značaja. Dasi je bil vstopil še-le pred kratkim v četo, vendar je bilo spoznati na drznem izrazu njegovega obraza in mirnem, samozavestnem nastopu, da si je že pridobil tisto bojevito in nekoliko ponosno dostojnost, ki je lastna kazakom in vobče ljudem, ki zmeraj nosijo orožje, in da je bil kazak in da se je znal ceniti.

Njegova široka čerkeska je bila ponekod strgana, šapka¹⁾ po čečensko potisnjena nazaj, nogavice spuščene do pod kolen. Njegova obleka ni bila bogata, a sedela je na njem s tisto posebno kazaško eleganco, ki je posnemanje čečenskega džigita. Na pravem džigitu je vedno vse preširoko, raztrgano, nemarno; samo orožje je dragoceno. — A to raztrgano obleko in to orožje zna natakiniti, opasati in primeriti na prav poseben način, ki ni dan

¹⁾ Čepica.

vsakemu in ki kazaka ali gorjanca takoj bôde v oči.

Lukaška je imel to zunanost džigita. Roki položeni na sabljo in mežgetaje z očmi je gledal venomer v daljni aúl. Posamič njegove poteze niso bile lepe, a kdor bi pogledal naenkrat njegovo brhko postavbo in pametni obraz s črnimi obrvmi, bi rekel nehoté vsak: „Imeniten dečko!“

„Koliko se je vsulo to bab iz aúla!“ je dejal glasno, leno raztegnivši krasne bele zobe, in ne da bi se obrnil posebej na kóga.

Nazarka, ki je ležal spodaj, je takoj vzdignil glavo in opomnil:

„Gotovo gredó po vodo.“

„S puško bi jih bilo treba ustrašiti,“ je dejal Lukaška in se smejal. „To bi plesale!“

„Ne nese tako daleč.“

„Bosa. Moja nese do tje. Le počakaj še malo, pa bo pri njih praznik in pojdem h Girej-kanu v goste, buzo¹⁾ pit,“ je dejal Lukaška in jezno odganjal od sebe nadležne komarje.

Šum v goščavi je obrnil na-se pozor-

¹⁾ Tatarsko pivo iz pšena.

nost kazakov. Lisast jerebičar, polutan, ki je nekaj sledil in živahno migal z repom, je pritekel h kordonu. Lukaška je spoznal psa soseda lovca, strica Jeroške, in zagledal takoj za njim v goščavi lovca samega.

Stric Jeroška je bil kazak orjaške postave z dolgo, ko led sivo brado in tako širokimi plečami in prsi, da se v gozdu, kjer ga z nikomur ni bilo mogoče primerjati, ni zdel velik: tako sorazmerni so bili vsi njegovi silni udje. Na sebi je imel raztrgan, podpasan zipun¹⁾, na nogah z vrvicami povezane poršni²⁾ iz jelenove kože in na glavi razdrapano čepico. Na hrbtu je nosil čez eno ramo kobilko³⁾ in vrečo s piščancem in skobcem za vabiti jastreba; čez drugo ramo je imel na jermenu ubitega divjega mačka; zadaj za pasom je visel mešiček s krogli, smodnikom in kruhom, konjski rep za braniti komarje, dolg kindžal⁴⁾ v slabi nožnici, pokriti s staro krvjo, in dva ustreljena fazana. Ko je zagledal kordon, se je ustavil.

¹⁾ Ruska kmečka jopa.

²⁾ Obuvalo iz neustrojene kože, ki ga treba preje namočiti.

³⁾ Platnen ščit z naslikano živaljo, za katerim skrit zalezuje lovec fazane.

⁴⁾ Bodalo, lovski nož.

„Hej, Ljam!“ je zaklical psu s tako polnim basom, da se je daleč v gozdu odzval jek; nakar je vrgel na ramo ogromno pistonsko puško, ki ji pravijo kazaki „flinta“, in privzdignil čepico.

„Dober dan imeli, ljudje božji, hej?“ se je obrnil h kazakom z istim močnim in veselim glasom, brez vsakega napora, toda tako gromko, kakor bi klical kóga na drugi strani reke.

„Dober, stric, dober!“ so se veselo odzvali z raznih strani mladostni glasovi kazakov.

„Kaj ste videli? Povejte!“ je vpil stric Jeroška in si z rokavom čerkeske otiral pot z rdečega, širokega obraza.

„Slišiš, stric? Kakšen jastreb gnezdi na platani tukaj! Kadar je večer, kroži,“ je rekel Nazarka pa pomežikaval z očesom in migal z ramo in nogo.

„No, ti!“ je nezaupno dejal starec.

„Res, stric, daj ga počakati!“ je smejé potrdil Nazarka.

Kazaki so se zasmejali.

Šaljivec ni bil videl nobenega jastreba; a pri fantih kazakih v kordonu je bila že davno navada, dražiti in nalagati strica Jeroško vsakikrat, kadar je prišel k njim.

„Oh, ti bedak, ti znaš samo lagati!“ je dejal Lukaška s stolpa dol Nazarki.

Nazarka je takoj umolknil.

„Tedaj ga treba počakati. Bom ga,“ se je odzval starec na veliko zadovoljnost vseh kazakov. „Pa svinj ste videli kaj?“

„Kaj pa še! Svinje videti!“ je dejal narednik, ves vesel prilike, da se je mogel malce raztresti, se prevalil in z obema rokama praskal svoj dolgi hrbet. „Tukaj velja Abreke loviti, ne pa svinje. Ali nisi nič slišal, stric, a?“ je dostavil, pa brez vzroka mežgetal in kazal svoje goste bele zobe.

„Abreki?“ je odvrnil stari. „Ne, nič nisem slišal. A kako je, imate kaj vina? Daj mi piti, ljubček. Čisto sem se strudil, res. Prinesem ti divjačine, le počakaj malo, res, prinesem ti. Daj,“ je dostavil.

„Ti češ torej iti čakati?“ je vprašal narednik, kakor da ni prav slišal, kar je rekel oni.

„Eno noč sem hotel iti“ je odvrnil stric Jeroška. „Morda, če je božja volja, ustrelim kaj za praznik; potem dam tudi tebi, res!“

„Stric, uj, stric!“ je zavpil na glas Luka zgoraj in vsi kazaki so se ozrli vanj.

„Pojdi h gorenji strugi, tam hodi močna tolpa. Ne lažem! Res ne! Oni dan je eden naših streljal enega. Govorim resnico,“ je dostavil, popravljajoč puško na hrbtu, in s takim glasom, da je bilo jasno, da se ni šalil.

„Aj, Lukaška, popadač je tukaj!“ je rekel stari in pogledal gor. „Na katerem kraju je streljal?“

„In ti niti videl nisi nobenega! Še si premajhen, kakor je videti,“ je dejal Lukaška. „Prav pri jarku, stric,“ je dostavil resno in stresel glavo. „Šli smo tako ob jarku, ko je prasn timer mimo; a imel sem puško v toku. Iljaska je počil... Jaz ti pokažem, stric, kje je bilo — ni daleč. Le malo še počakaj. Jaz, prijatelj, poznam vsa njih pota. Stric Mosev,“ je opomnil odločno in skoro ukazujoče naredniku, „čas je menjati!“ In vzel je puško in ne da bi čakal povelja, je stopal dol.

„Pojdi dol!“ je rekel dodatno narednik in se ogledoval okoli sebe. „Zdaj je vrsta na tebi, ne res, Gurka? Pojdi! — Brihten fant je postal tvoj Lukaška,“ je nadaljeval narednik, obrnjen k starcu. „Zmeraj je na nogah kakor ti, doma ne strpi; zadnjč je ubil merjasca.“

VII.

Solnce se je bilo že skrilo, in nočne sence so se jadrno pomikale od gozda sèm. Kazaki so bili končali svoja opravila okoli kordona in se zbrali k večerji v hiši. Samo starec, ki je še vedno čakal jastreba in cukal za nogo privezanega skobca, je bil ostal pod platano. Jastreb je sedel na drevesu, a ni se spustil na piščanca.

Lukaška je v globoki goščavi trnja in robidovja nastavljal zanjke fazanom; nič se ni naglil in pel si je eno pesmico za drugo. Čeprav je bil visoke rasti in je imel velike roke, je šlo vendar očitvidno vsako delo, grobo ali fino, Lukaški dobro od rok.

„Hej, Luka!“ se je zaslišal nedaleč iz goščave tenki, ostri glas Nazarke. „Kazaki so šli večerjat.“

Nazarka se je prerival z živim fazanom pod pazduho skozi trnje in prilezel na stezico.

„O!“ je dejal Lukaška in nehal peti. „Kje si vzel petelina? To je bila najbrže moja zanjka.“

Nazarka je bil enakih let z Lukaško in je tudi še-le spomladi vstopil v četo.

Bil je majhen, grd, suh, bolehen človek s kričečim glasom, da je kar zvenelo po ušesih. Z Luko sta si bila soseda in tovariša. Lukaška je sedel po tatarsko na travi in zlagal zanjke.

„Ne vem, čigava je bila, najbrže tvoja.“

„Za jamo, ne, pri platani? Moja je; včeraj sem jo nastavil.“

Lukaška je vstal in ogledoval vjetega fazana. Pogladi ga je po temni, modrosivi glavi, ki jo je petelin v strahu iztegoval, zavijaje oči, in ga vzel v roke.

„Nocoj si narediva pilav¹⁾; zakolji in oskubi ga.“

„Kako bo; ali ga sama sneva ali ga dava naredniku?“

„Bo tudi zanj dosti.“

„Jaz se ga bojim zaklati,“ je rekel Nazarka.

„Daj sèm.“

Lukaška je vzel nožiček izpod kindžala in urno urezal. Petelin je vztrepetal, a ni mogel več razpreti peruti, ker je krvava glava že omahnila in se zarila.

„Vidiš, tako se to dela!“ je dejal

¹⁾ Riž z mesom, narodna jed v jutrovih deželah.

Lukaška in vrgel petelina proč. „Masten pilav bo to.“

Nazarka je vzdrgetal pri pogledu na petelina.

„Poslušaj, Luka, spet naju pošlje ta vrag v sekrét¹⁾“ je dejal, ko je pobral fazana, in z vragom je mislil narednika. „Fomuškina je poslal po vina; ta je bil na vrsti. Vsako noč morava iti! Samo naju vedno jaha.“

Lukaška je žvižgaje šel h kordonu.

„Vzemi vrvico!“ je zaklical.

Nazarka je ubogal.

„Jaz mu povem nocoj, res, povem mu,“ je nadaljeval Nazarka. „Porečeva: ne pojdeva, trudna sva. Tako je. Reci mu ti, res, tebe posluša. Kaj se pravi to!“

„Tu si našel nekaj, da moreš brbljati,“ je dejal Lukaška, ki je očitno mislil na druge stvari. „Neumnost! Da, ko bi naju na noč gonil iz vasi, bi bilo neprijetno. Tam se pokratkočasiš, a tukaj? Ali v kordonu, ali v sekretu — to je vseeno. Kaj boš!“

„A v vas prideš?“

„Na praznik pojdem.“

Gurka je dejal, da se tvoja Dunajka

¹⁾ Skrita straža,

s Fomuškinom kratkočasi,“ je naenkrat opomnil Nazarka.

„Vrag jo vzemi!“ je odvrnil Lukaška in kazal svoje goste, bele zobe, a smejal se ni. „Mar ne najdem druge?“

„Kakor je pravil Gurka: je prišel k njej, pravi, in njenega moža ni bilo. Fomuškin je sedel tam in jedel piroge¹⁾. On, Gurka, je tudi malo posedel in potem šel; pod oknom je slišal, kako je rekla ona: „šel je zlodej; zakaj ne ješ pirog, ljubček? In ne hodi domov spat,“ je rekla. In on je zaklical pod oknom: „bravo!“

„Lažeš.“

„Res je, pri Bogu!“

Lukaška je pomolčal malo, potem je dejal: „Če je našla drugega, naj jo vrag vzame: mar je malo deklet? Saj sem je bil že itak sit.“

„Ti si pa res od vraga!“ je rekel Nazarka. „Ti bi se moral lotiti praporščakove Marjanke. Kaj nima ta še nobenega?“

Lukaška je nagrbančil čelo. „Kaj Marjanka! Saj je zmeraj eno in isto,“ je dejal.

„Pa poizkusi...“

„Kaj pa misliš? Ali jih ni dovolj po vasi?“

¹⁾ Ruske pogače.

In Lukaška je zopet zažvižgal in stopal proti kordonu, trgaje listje z vej. Ko je šel skoz grmovje, se je naenkrat ustavil, ker je bil zagledal gladko debelce, vzel nožič in je odrezal. „To bo basavnik,“ je dejal in zažvižgal s šibo po zraku.

Kazaki so sedeli pri večerji v veži kordona, ki je bila ometana z ilovico, na tleh okoli nizke tatarske mizice; tedaj je prišel pogovor na to, kdo je na vrsti za skrito stražo. „Kdo ima iti nocoj?“ je zaklical eden kazakov naredniku v odprta hišna vrata.

„Da, kdo ima iti?“ se je odzval narednik. „Stric Burlak je bil, Fomuškin je bil,“ je rekel ne povsem gotovo. „Ali gresta vidva, kaj? Ti in Nazar,“ se je obrnil k Luki. „Tudi Jergušov gre lahko z vama; nemara se je prespal.“

„Saj se še ti ne prespiš, kako naj se on,“ je dejal Nazarka polglasno.

Kazaki so se smejali.

Jergušov je bil ravno isti kazak, ki je pijan spal kraj hiše. Pravkar se je pri-gugal v vežo, mencaje si oči.

Lukaška je bil vstal med tem in je pripravljajl svojo puško.

„Pa kmalu pojdite; povečerjajte in

pojditе," je dejal narednik. In ne da bi počakal kakega odgovora, je zaprl dver; očitvidno je malo zaupal na poslušnost kazakov. „Če bi né bilo ukazano, bi ne pošiljal nobenega; a tako nas lahko vsak trenutek napade stotnik. In potem pravijo, da je osem Abrekov prišlo čez vodo.“

„Kaj se če, iti treba," je dejal Jergušov. „Po vrsti! Ne pomaga nič, časi so taki. Jaz pravim: iti treba.“

Lukaška je bil med tem, kakor je kazalo, popolnoma ravnodušen proti temu, kar se je godilo; držal je z obema rokama velik kos fazana pred ustmi, gledal zdaj narednika zdaj Nazarko in se smejal obema. Kazaki se še niso bili odpravili na skrito stražo, ko je stopil v temno vežo stric Jeroška, ki je sedel do noči zaman pod platano.

„No, otročiči," je zagrmel po nizki veži njegov bas, ki je pokril vse glasove, „pa pojdem še jaz z vami. „Vi bodete prežali na Čečence, jaz pa na svinje.“

VIII.

Bilo je že povsem temno, ko so šli stric Jeroška in trije kazaki iz kordona, v

burkah¹⁾ in s puškami na hrbtu, dol ob Tereku na kraj, ki je bil določen za skrito stražo. Nazarka na noben način ni hotel iti, a Lukaška je zavpil nanj, in tako so se bili urno odpravili.

Ko so bili šli molčé nekaj korakov, so krenili od jarka v stran in dospeli po komaj vidni stezi skoz bičevje k Tereku. Na bregu je ležalo debelo, črno bruno, ki ga je bila prinesla voda, in bičevje okoli bruna je bilo sveže pohojeno.

„Ali bomo tukaj čakali?“ je vprašal Nazarka.

„Kaj še vprašuješ!“ je odvrnil Lukaška. „Usédi se sèm; jaz pridem precej, toliko da pokažem stricu.“

„Tukaj je najboljši kraj; nas ne more videti nihče, mi pa vidimo vse,“ je rekel Jergušov. „Tukaj moramo čakati; to je imeniten kraj.“

Nazarka in Jergušov sta razgrnila burke in se ulegla za brunom, Lukaška pa je šel naprej s stricem Jeroško.

„Tukaj blizu je, stric,“ je dejal Lukaška, ki je stopal neslišno pred starcem; „pokažem ti, kje so šli mimo. Sam jaz vem za to, bratec.“

¹⁾ Burka = kratek plašč iz klobučevine.

„Pokaži, ti si vrl dečko, popadač,“ je odvrnil starec, istotako šepetaje.

Ko sta šla nekaj korakov, se je Lukaška ustavil, se sklonil nad lužo in zažvižgal. „Tukaj so šli mimo pit, vidiš, kaj?“ je rekel komaj slišno in pokazal na sveži sled.

„Kristus te odreši!“ je odgovoril starec. „Merjasec bo za jarkom v kotlubanju¹⁾“ je pristavil. „Jaz se usedem sèm-le, ti pa pojdi.“

Lukaška je potegnil više burko in šel sam nazaj po bregu; pogledoval je pri tem bistro zdaj na levo na steno bičevja, zdaj na Terek, ki je šumel zdolaj pod bregom. „Saj gotovo tudi prežé ali lazijo kje okoli,“ je pomislil o Čečencih. Naenkrat ga je prestrašilo silno šumenje in pluskanje v vodi, in zgrabil je za puško. Izpod brega je puhaje skočil merjasec; za hip se je odločila njegova črna postava od svetle vodne površine, potem je izginila v bičevju. Luka je hitro vzdignil puško in pomeril, no, ustreliti ni utegnil več: merjasec je bil že izginil v goščavi. Pljunil je od jeze.

¹⁾ Kotlubanj se pravi jamí ali pa tudi samo luži, v kateri se valja merjasec in si maže „kalgan“, debelo, hrustasto kožo.

in šel naprej. Ko se je približal kraju skrite straže, se je z nova ustavil in nalahko zažvižgal. Zvižg se je odzval, in stopil je k tovarišema.

Nazarka se je bil skrčil in je že spal. Jergušov je sedel s podkrižanima nogama in se je pomaknil malo v stran, da bi dal prostora Lukaški.

„Kako prijetno se sedi tukaj, res, dobro mesto,“ je rekel. „Ali si ga peljal tje?“

„Pokazal sem mu,“ je odvrnil Lukaška, razgrinjaje burko. „A kakega merjasca sem spodil ravnokar tik vode! Moral je biti eden-in-isti. Saj si slišal, kako je lomastil?“

„Slišal sem, kako je lomastila žival; spoznal sem precej, da je žival. In mislil sem si: Lukaška je spodil kaj,“ je dejal Jergušov in se zavil v burko. „Jaz bom zdaj spal,“ je dostavil. „Pokliči me, kadar bodo petelini peli, kajti red mora biti. Zdaj bom spal jaz; a nato lahko ti zaspiš, in jaz bom stražil... Tako torej.“

„Jaz ne maram nič spati, zahvalim,“ je odvrnil Lukaška.

Noč je bila temna, gorka in brezvetrna. Samo na eni strani neba so se

svetile zvezde; drugi in večji del, tja proti gorovju, je pokrival en sam velik, temen oblak. Črni oblak, zlivajoč se z gorami, je brez vetra počasi lezel naprej in naprej in se s svojimi zapognjenimi robovi ostro odražal od globokega zvezdnatega neba. Samo spredaj sta bila vidna kazaku Terek in daljava; zadaj in od strani ga je obdajala stena bičevja. Tuintam se je trstje, kakor brez vzroka, pričelo gibati in šuštetiti med seboj. Od zdolaj so izgledale njegove kolebajoče metlice kakor košate veje dreves na svetlem kraju neba.

Tik ob kazakovem vznožju je bil breg, pod katerim je šumela reka. Dalje spredaj je migljalo bleščeče rjavo vodovje enolično okoli prodov in brega. Še dalje — in voda in breg in oblak, vse se je zlivalo v neprodno temo. Po vodni površini so se raztezale črne sence, katere je vajeno kazakovo oko spoznalo za debla, ki jih je voda nesla mimo. Le včasih je blisketanje, odsevajoče v vodi kakor v črnem zrcalu, pokazalo obrise nasprotnega brega.

Enakomerne nočne glasove, šuštenje bičevja, smrčanje kazakov, brenčanje komarjev in žuborenje vode je le zdajpazdaj prekinil oddaljen strel, plosk grude, odva-

livše se od brega, pluskanje velike ribe, prasketanje živali v divji goščavi. Enkrat je letela sova dol ob Tereku, pri vsakem drugem zamahu je zadela s perutjo ob perut. Ravno nad glavami kazakov se je obrnila proti gozdu, in ko je letela k drevesu, ni več čez čas, ampak že pri vsakem mahu zadevala s perutjo ob perut; usedla se je potem na staro platano, a se še dolgo ni mogla umiriti. Pri vsakem takem nepričakovanem glasu je bdeči kazak silno napenjal sluh, zatiskal oči in narahlo segal po puški.

Velik del noči je prešel. Črni oblak se je bil zavlekel med tem na zapad, in izza njegovih raztrganih robov je pogledalo sinje zvezdnato nebo, zakrivljeni zlati lunin rog se je jasno zasvetil nad gorami. Postalo je občutno mrzlo. Nazarka se je prebudil, govoril nekaj in zopet zaspal. Lukaški je bilo dolgčas, vstal je, vzel nožič izpod kindžala in pričel strgati palčico za basavnik.

Vsakovrstne misli so mu rojile po glavi; kako živé tam v gorah Čečenci, kako hodijo drzni fantje na to stran, kako se ne bojé kazakov in kako lahko pridejo čez reko na kakem drugem kraju. In iz-

tegoval se je in gledal dol po reki, a videti ni bilo ničesar. Včasih, kadar je gledal na reko in na daljni breg, ki se je pri medlem svitu lune le slabo odražal od vode, že ni mislil več na Čečence in je samo čakal časa, ko bo lahko zbudil tovariša in šel v vas. V vasi mu je stopila pred oči Dunka, njegov „srček“, kakor nazivlje kazak ljubico, in mislil je na-njo z nevoljo.

Zdaj se je začelo naznanjati jutro : srebrna megla se je belila nad vodo, in nedaleč od Lukaške so rezko žvižgali mladi orli in hlopotali s perutmi. Konečno se je daleč tam iz vasi sèm oglasil prvi petelin, za njim je zateglo zapel drug in potem so se odzvali še drugi.

„Čas je zbuditi ju,“ si je rekel Lukaška, ki je bil izgotovil svoj basavnik in čutil, da so mu oči postajale težke. Obrnil se je k tovarišema in izkušal razločiti, čigave so kake noge ; toda naenkrat se mu je zazdelo, kakor da je nekaj plusknilo na oni strani Tereka in pogledal je še enkrat na svetleče se obzorje gor pod zakrivljenim luninim srpom, na črto nasprotnega brega, na Terek in po njem plavajoča debla, ki so bila zdaj že razločno vidna.

Zdelo se mu je, kakor bi se on sam premikal, a Terek z debli da je nagiben; a to je trajalo samo trenutek. Zagledal se je vnovič tja.

Neko veliko, črno deblo z vejo je posebno vzbujalo njegovo pozornost. Nekako čudno, ne da bi se gugalo in vrtelo, je plavalo to deblo ravno po sredi reke. Zdelo se mu je celó, da ni plavalo s tokom, temuč da je prerezavalo Terek protirodu. Lukaška je iztegoval vrat in ga zasledoval neprestano. Deblo je priplavalo krodu, se ustavilo in se čudno zamajalo, Lukaški je zamigljalo pred očmi, kakor da se je pokazala roka izpod debla. „Aj, tu ubijem sam Abreka!“ je pomislil, pograbil puško, narahlo, toda urno postavil rogovilo¹⁾, položil nanjo puško, neslišno napel petelina in pričel meriti, zadržavajoč sapo in vedno ostro gledaje tja.

„Nočem jih zbuditi,“ si je mislil. A srce mu je tolklo v prsih tako silno, da je prenehal in prisluškal. Deblo je nenkrat zaštrbunkalo in znova zaplaval, — sèm proti bregu. „Da ga le ne izpustim!“ si je rekel kazak, in glej, pri slabem svitu meseca se je prikazala tatarska

¹⁾ Za oporo puški.

glava spredaj ob deblu. Pomeril je naravnost na glavo. Zdela se mu je čisto blizu, na koncu cevi. Pogledal je še enkrat iznad puške.

„Abrek je!“ je radostno vzkliknilo v njem in brž je pokleknil; znova je pomeril, natanko vzel na piko cilj, ki ga je bilo komaj spoznati na koncu dolge puške, rekel po kazaški navadi, vcepljeni mu od otroških let: „V imenu Očeta in Sina,“ in pritisnil jeziček petelinca. Svetel blisk je razsvetlil za hip bičevje in vodo. Ostri, kratki zvok strela se je razširil po reki in prešel nekje daleč v peket. Deblo že ni plavalo več preko reke, ampak navzdol po strugi, sukaje se in kolebaje.

„Drži ga, pravim!“ je zavpil Jergušov, grabil po puški in se vzdignil izza bruna.

„Molči, vrag!“ mu je s stisnjenimi zobmi šepnil Luka. „Abreki so tu!“

„Na kóga si streljal?“ je vprašal Nazarka. „Na koga si streljal Lukaška?“

Lukaška ni odgovoril ničesar. Nabasal je puško in sledil z očmi plavajočemu deblu. Nedaleč se je ustavilo ob sipini, in izza njega se je pokazalo nekaj velikega, ki se je gugalo v vodi.

„Kaj si streljal? Zakaj ne poveš?“ sta ponavljala kazaka.

„Abreki so tu, pravim,“ je ponovil Luka.

„Gotovo si izmišlja! Ali se ti je puška izprožila?“

„Abreka sem ubil! To je, kar sem streljal!“ je odvrnil Lukaška, ki od razburjenja ni mogel govoriti, in skočil na noge. „Človek je plaval tu,“ je dejal in pokazal na sipino. „Jaz sem ga ubil. Le poglej tje!“

„Laž bo to,“ je ponovil Jergušov in si mencial oči.

„Zakaj bo laž? Tu poglej! Glej tje!“ je dejal Lukaška, ga prijel za ramo in ga pritegnil k sebi s tako silo, da je Jergušov zastokal.

Jergušov je pogledal tje, kamor je kazal Luka, in ko je spoznal truplo, je takoj govoril drugače.

„Lej no! Jaz ti pravim, da bodo še drugi, zagotovo ti pravim,“ je rekel tiho in preiskaval svojo puško. „Ta tukaj je plaval prvi; ali so že tukaj ali pa nedaleč na oni strani, to ti zagotovo pravim.“

Lukaška se je odpasal in slačil čerkesko.

„Kam hočeš, bedak?“ je zavpil Jer-
gušov. „Kar pusti! Prav za nič se po-
končaš, zagotovo ti pravim to. Če si ga
ubil, ne uide. Daj mi malo smodnika na-
tresti. Ali ga imaš kaj? Nazar! stopi brž
v kordon, a ne hodi po bregu: ubijejo te,
zagotovo ti pravim.“

„Pa naj grem ravno jaz? Hódi sam!“
je odgovoril jezo Nazarka.

Lukaška je bil slekel čerkesko in je
šel k bregu.

„Ne hodi v vodo, ti pravim!“ ga je
opominjal Jergušov in nasul smodnika na
ponev svoje puške. „Vidiš, ne gane se, že
vidim. Do jutra ni več daleč, potem pri-
tečejo s kordona. Hódi, Nazarka! O, bojiš
se! Ne boj se, ti pravim.“

„Luka, hej, Luka,“ je dejal Nazarka,
„povej no, kako si ga ustrelil.“

Lukaška se je bil premislil med tem,
da bi šel kar v vodo.

„Stopita vidva brž v kordon, in jaz
počakam tukaj. Povejta kazakom, naj po-
šljejo patrulje. Če so na tej strani... jih
moramo iti loviti.“

„Jaz pravim, da zbežé,“ je opomnil
Jergušov in se vzravnal, „a loviti jih treba
iti, gotovo.“

Jergušov in Nazarka sta vstala, se prekrížala in se napotila v kordon, a ne po bregu, temuč hotela sta se preriti skož trnjevo grmovje in dospeti na gozdno stezo.

„No, pazi, Luka, in ne gani se,“ je naročal Jergušov, drugače boš tudi tukaj nesrečen. Pazi in ne zijaj, ti pravim.“

„Idi, že vem,“ je odvrnil Lukaška, pregledal puško in se usedel zopet na bruno.

Lukaška je sedel sam, gledal na sipino in prisluškal, če ni še slišati kazakov; toda do kordona je bilo daleč, in njega je mučila nestrpnost; mislil je, da uidejo tako Abreki, ki so prišli z ubitim. Kakor na merjasca, ki mu je ušel včeraj, se je jezil na Abreke, ki uidejo zdaj. Pogledaval je zdaj okoli sebe, zdaj na oni breg, pričakujoč, da zagleda vsaki hip še kakega človeka; rogovilo je imel postavljeno in pripravljen je bil streljati. To, da bi njega ubili, mu niti na mar ni prišlo.

IX.

Že se je pričenjalo svitati. Celo truplo Čečenca, ki je obležalo na produ in se le po malem zibalo, je bilo zdaj vidno. Naenkrat je nedaleč od kazaka zašumelo bi-

čevje, zaslišali so se koraki in metlice trstov so se zamajale. Kazak je napel petelina in rekel: „V imenu Očeta in Sina.“ Čim je poknil petelin, so utihnili koraki.

„Hej, kazaki! Ne ustrelite strica!“ se je oglasil miren bas in, razgenivši bičevje, je stopil stric Jeroška tik predenj.

„Skoro bi te bil ustrelil, pri Bogu!“ je vzkliknil Lukaška.

„Na kaj si streljal?“ je vprašal starec.

Polnodoneči starčev glas, ki se je razlegal po gozdu in navzdol po reki, je mahoma pregnal skrivnostno nočno tišino, ki je obdajala kazaka. Kakor da je postalo naenkrat svetleje in jasneje.

„Da, stric, ti nisi videl ničesar, jaz pa sem ubil divjačino,“ je dejal Lukaška; spustil je petelina in vstal, nenaravno mirno.

Starec, ki je ostro vpiral oči v daljavo, je motril zdaj razločno vidni, belobleščeči hrbet mrtveca, okoli katerega je migljajal Terek.

„Z deblom na hrbtu je priplaval. Jaz sem ga zagledal. Poglej tje! Tam! V modrih hlačah, puške nima... Vidiš, kaj?“ je govoril Luka.

„Kako ne bom videl!“ je z občutkom

rekel starec in nekaj resnega in strogega se je pokazalo v njegovem obličju.

„Sedél sem tako in gledal... kaj je tam črnega na onem bregu? Zapazil sem ga že tam; prav kakor da je prišel človek in pal v vodo. Kako čudno! Pa deblo, močno deblo plava, a ne plava navzdol, ampak počez jo reže. Glej, izpod njega se prikazuje glava. Kako čudno! Jaz sem se premaknil, iz bičevja nisem videl; vzdignil sem se malo, a ta mrcina me je gotovo slišala; zlezel je na prod in se ogledaval. »Motiš se«, si mislim jaz, ne uideš mi. Čim je zlezel vun, se je ogledaval. (Oh, za vrat me je kar davilo!) Pripravil sem puško, ne ganem se, čakam. Ostal je in ostal, potem je zopet zaplaval in, kakor je priplaval na mesečino, pa sem videl njegov hrbet. „V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha.“ Gledal sem skoz dim, tam je brcal. Zastokal je, ali pa se mi je tako zdelo. No, slava Tebi, Gospod, sem si mislil, ubil sem ga! A ko ga je zaneslo na prod, je bilo vse očitno; hotel je vstati, a ni imel moči. Otepaval je nekaj časa in potem se je iztegnil. Čisto vse sem videl. Vidiš, ne gane se; gotovo je crknil. Kazaka sta tekla v kordon, da bi drugi ne ušli.“

„Tako si ga torej!“ je rekel starec. „Daleč, brat, bo zdaj...“ In zopet je žalostno zmajal z glavo.

V tem trenutku so se zaslišali kazaki, ki so prihajali po bregu peš in na konjih, med glasnim govorjenjem in pokanjem trstja.

„Ali peljejo čoln, kaj?“ je zavpil Luka.

„Ti si dečko, Luka! Potegni ga na breg!“ je kričal eden kazakov.

Ne da bi počakal na čoln, se je pričel Lukaška slačiti, umaknil pa ni očesa od svojega plena.

„Počakaj, Nazarka pelje čoln!“ je zaklical narednik.

„Bedak! Lahko je živ! Potuhn timer se je! Vzemi kindžal,“ je zavpil drug kazak.

„Ne čenčaj!“ je vzkliknil Luka in potegnil dol hlače. Urno se je slekel, se prekrižal, s skokom planil v vodo, da je visoko plusknila, in v krepkih sunkih, visoko vzdigujoč hrbet iz vode, je pričel rezati deroči Terek proti sipini. Trop kazakov se je glasno pomenkoval na bregu, vedno jih je govorilo po več hkratu. Trije so odjezdili patruljirat. Čoln se je prikazal izza ovinka.

Lukaška je zlezel na prod, se sklonil

k truplu in ga obrnil dvakrat. „Popolnoma je mrtev!“ je zaklical tovarišem.

Cečenec je bil ustreljen v glavo. Na sebi je imel modre hlače; srajco, čerkesko, puško in kindžal je imel privezan na hrbet. Vrh vsega je bila privezana velika veja, ki je bila premotila spočetka Lukaško.

„Tako se je torej vjel karp!“ je dejal eden okolistoječih kazakov, ko so izvlekli mrtvega Čečenca iz čolna in ga položili na breg v potlačeno travo.

„In kako je rumen!“ je opomnil drug.

„Kam so jahali naši iskat! Čečenci so najbrže še vsi na oni strani. Ako bi ta-le ne bil predstraža, bi ne bil tako plaval. Zakaj bi plaval en sam?“ je menil tretji.

„To je moral biti ptič, pred vsemi se je ponudil. Očitno pravi džigit!“ je zasmehljivo rekel Lukaška, ki je izžemal mokro perilo na bregu in neprestano drgetal od mraza. „Brada je pobarvana in ostrižena.“

„In zipun si je v vrečici djal na hrbet. Tako je laže plaval,“ je dejal nekdo.

„Slišiš, Lukaška!“ je rekel narednik, držeč v roki kindžal in puško, ki so ju bili sneli z ubitega, „vzemi ti za-se kindžal

in zipun, a za puško, veš, ti dam tri rublje. Vidiš, tudi počena je," je pristavil in pihnil v cev. „Tako za spomin bi jo rad imel.“

Lukaška ni odvrnil ničesar; njemu je bilo to beračenje očitvidno zoprno; a vedel je, da se temu ni dalo izogniti.

„Poglejte, kak capin!“ je rekel z mračnim obrazom in vrgel na tla Čečenčev zipun. „Ko bi bil vsaj zipun za-kaj, a tak berač!“

„Za po drva hoditi bo dober,“ je menil drug kazak.

„Mosev, jaz pojdem domov,“ je rekel Lukaška, ki je bil očitno že pozabil svojo jezo in hotel izrabiti v svoj prid darilo naredniku.

„No pa pojdi!“

„Spravite ga za kordon, otročiči,“ se je obrnil narednik h kazakom. „In pokriti ga treba proti solncu. Morda ga odkupijo iz gôr.“

„Se ni vroče,“ je dejal nekdo.

„A šakal ga bo raztrgal? Ali bi bilo to prav?“ je opomnil eden kazakov.

„Stražo postavimo; ne bi bilo dobro, če ga pridejo odkupit, pa bi bil že razmesarjen.“

No, Lukaška, kakor hočeš, ampak vedro boš pa le postavil tovarišem," je veselo pripomnil narednik.

„To se že spodobi," so hiteli kazaki. „Viš, Bog ti je dal srečo, kar na celem si ubil Abreka.“

„Kupite kindžal in zipun. Dajte prav veliko denarja. Tudi hlače prodam, v božjem imenu," je dejal Luka. „Meni niso prav; presuh je bil, ta zlodej.“

En kazak je kupil zipun za rubelj. Za kindžal je dal drug dve vedri.

„No, fantje, zdaj bode te pili!" je zaklical Luka. „Jaz dam za eno vedro. Sam ga prinesem iz vasi.“

„A hlače zreži dekletom za rute!" je dejal Nazarka.

Kazaki so se zagrohotali.

„Vi pa Vaš smeh!" je dejal narednik. „Spravite truplo strani. Zakaj ste položili tako nesnago k hiši?"

„Kaj stojite?" Denite ga sèm, otročiči!" je ukazujoče zaklical Lukaška in kazaki so izpolnili njegovo povelje, kakor bi bil njih predstojnik.

Ko so bili zvlekli truplo nekoliko korakov od kordona, so izpustili noge, ki so trdo pale na zemljo, stopili vsaksebi in

stali nekaj časa molčé okoli mrtveca. Nazarka je stopil k njemu in mu popravil glavo, ki se je bila obrnila navzdol, tako da je bilo videti krvavo okroglo rano nad sencem in obraz. „Glejte, kakšno zname-nje mu je naredil, ravno v možgane! Ta se ne izgubi, tega spozna njegova go-spôda!“ Nihče ni ničesar odvrnil, in tih angel je poletel nad kazaki.

Solnce je bilo že vzšlo in je s svojimi razdrobljenimi žarki obsijalo rosnato zele-nje. Terek je šumel nedaleč v probujenem gozdu; od vseh strani so se klicali fazani, pozdravljaje jutro. Kazaki so stali molčé in negibno okoli ubitega in ga gledali. Rjavo telo v samih potemnelih, mokrih, modrih hlačah, zategnjenih s pasom nad upalim trebuhom, je bilo krepko in lepo. Mišičasti roki sta ležali naravnost dol ob rebrih. Modrikasta, svežeobrita, okrogla glava z zapečeno rano na strani je bila omahnila nazaj. Gladko, zagorelo čelo se je odražalo ostro od obritih delov. Stekleno-odprte oči z udrtimi zenicami so gledale kvišku, kakor mimo vsega... Na tenkih, na krajeh raztegnjenih ustnicah, ki so se kazale izpod rdečih obstriženih brk, se je zdelo, da je bil ostal dobrodušen, tenek

usmev. Na malih rokah, poraslih z rdečkastimi laščki, so bili prsti vpognjeni in nohti rdeče pobarvani.

Lukaška se še vedno ni bil oblekel. Bil je moker, njegov vrat je bil rdeč in oči so se mu svetile bolj nego po navadi; od njegovega belega, zdravega telesa je puhtel rahel par v svežem jutranjem zraku.

„Tudi on je bil človek!“ je rekel, v vidnem občudovanju mrtveca.

„Da, ko bi bil pal njemu v roke, bi te ne bil izpustil,“ se je odzval eden kazakov.

Tihi angel je odletel. Kazaki so se zgenili in nadaljevali svoje pogovore. Dva sta šla sekat veje za šotor mrliču. Drugi so se vrnili h kordonu. Luka in Nazarka sta se hitela odpravljati v vas.

Pol ure pozneje sta hitela Lukaška in Nazarka skoz gosti les, ki je ločil Terek od vasi, skoro v diru domov in se neprestano razgovarjala.

„Glej, da ji ne poveš, da sem te poslal jaz; ampak pojdi tje in poglej, če je mož doma,“ je dejal Luka z ostrim glasom.

„A jaz pojdem k Jamki. Bova malo

dobre volje, kaj?“ je vprašal pokorni Nazar.

„Kdaj pa bova, če ne danes,“ je odvrnil Luka.

Ko sta prišla v vas, sta se napila, legla in spala do večera.

X.

Tretji dan po opisanem dogodku sta prišli dve stotnji kavkaškega peš-polka taborit v Novomlinsk. Izpreženi vozovi s prtljago so že stali na vaškem trgu. Kuharji so bili izkopali jamo, privlekli z raznih dvorišč panjev in polen in so že kuhali kašo. Naredniki so šteli svoje ljudi. Vojaki-vozniki so zabijali kole, da privežejo konje. „Kvartirjerji“ so, kakor bi bili doma, letali po cestah in ulicah in odkazovali častnikom in vojakom stanovanja. Tu so bili zeleni zaboji, postavljeni v ravno vrsto. Tu so bili artelni¹⁾ vozovi in konji. Tu so bili kotli, v katerih se je kuhala kaša. Tu je bil i stotnik i poročnik i narednik Onisim Mihajlovič. In vse to je bilo v tej isti kazaški vasi, kjer sta baje po ukazu imeli taboriti stotnji; potemtakem sta bili stotnji doma.

Zakaj taboré tukaj; kaki kazaki so

¹⁾ Artel = zadruga.

to ; ali jim je prav, da bodo taborili pri njih ; ali so razkolniki ali ne : za to se vojaki niso brigali. Po končanem apelu so se izmučeni in zaprašeni razkropili po trgih in ulicah, šumno in neredno, kakor roj čebel, kadar se useda ; ne da bi opazili slabe volje kazakov, so po dva, po trije vstopali v hiše, z veselim govorjenjem in rožljaje z orožjem, razobešali svojo opravo, izlagali iz malh svoje stvari in se šalili z ženskami.

Na vojakom najljubšem mestu, pri kaši, se je zbrala velika gruča, in s pipami med zobmi so gledali vojaki zdaj na dim, ki se je dvigal komaj čutno k vročemu nebu in se zgoščal v višavi v bel oblaček, zdaj v ogenj, ki je trepetal v čistem zraku kakor raztopljeno steklo, in pri tem zbijali svoje šale nad kazaki in kazakinjami, ker živé vse drugače nego Rusi.

Po vseh dvoriščih je videti vojake in slišati njih smeh ; slišati je tudi togotno vpitje kazakinj, ki branijo svoje domove in nočejo dati ne vode ne posode. Fantiči in dekletca se stiskajo k materam in drug k drugemu, sledijo z boječim strmenjem vsakemu gibljeju vojakov, ki jih niso vi-

deli dozdam še nikoli, in tekajo za njimi v spoštljivi razdalji. Stari kazaki prihajajo iz koč, sedajo na klopi zunaj in zró mračno in molčé na hrupno vrvenje vojakov, kakor bi ne hoteli vedeti o vsem tem ničesar in kakor bi ne mogli pojmiti, kaj naj to pomeni.

Oleninu, ki je bil že tri mesece uvrščen kakor junker v tem kavkaškem polku — je bilo odkazano stanovanje v eni najboljših hiš v vasi, pri praporščaku Ilji Vasi, ljeviču, to je pri materi Uliti.

„Kaj bo vendar iz tega, Dmitrij Andrejevič?“ je rekel Vanjuša — ves iz sebe — Oleninu, ki je bil v čerkeski, na kabardincu¹⁾, kupljenem v Groznaji, po peturnem maršu veselo prijahal na dvorišče odkazanega mu kvartirja.

„Kaj pa, Ivan Vasiljevič?“ je vprašal, božajoč svojega konja in veselo gledajoč Vanjušo, ki je bil prišel z vozovi in zdaj ves poten, z zmršenimi lasmi in pustim obrazom izlagal reči.

Olenin je bil videti na zunaj ves drugačen človek. Namesto obritih lic je imel zdaj mlade brke in bradico. Namesto ru-

¹⁾ Kabarda je pogorje na severnem obronku Kavkaza.

menkastega, od ponočevanja velega obraza se je kazala na licih, na čelu in za ušesi rdeča, zdrava zagorelost. Mesto čistega, novega, črnega fraka je nosil belo, umazano čerkesko s širokimi gubami, in orožje. Na mesto svežega, trdo-zlikanega ovratnika je bil stopil rdeči rob svilnatega bešmeta, ki je tesno oklepaval zagoreli vrat. Bil je oblečen po čerkesko, a le nepopolno; vsak bi spoznal v njem Rusa, a ne džigita. Vse je bilo kakor pri Cerkesu in vendar drugače. Pri vsem tem je vsa njegova prikazen dihala zdravje, veselost in zadovoljnost.

„Vam je to smešno,“ je dejal Vanjuša; „a Vi bi morali enkrat sami govoriti s temi ljudmi: povsod so ti napoti, pa stojiš tu in ne veš kaj začeti! Besede ni spraviti iz njih.“ Vanjuša je srdito zagnal železno vedro na prag. „To so Rusi vse drugačni!“

„Ti bi bil moral vprašati vaškega načelnika¹⁾.“

„Saj se ne vem nikamor obrniti,“ je odvrnil Vanjuša užaljeno.

„Kdo te pa tako žali?“ je vprašal Olenin in se oziral okoli.

¹⁾ Župan.

„Vrag jih poznaj! Fej! Gospodarja ni doma, šel je v neko krigo¹⁾, pravijo. Stara pa — to je tak zlodej, da nas Bog varuj,“ je odvrnil Vanjuša in se prijel za glavo. „Kako bomo tukaj živeli, jaz že ne vem. Hujši so od Tatarjev, Bog vé da, čeprav jih štejejo med kristjane. Saj je Tatar spodobnejši! »V krigo je šel!« Kakšno krigo so si izmislili, mi je nerazumljivo!“ je zaključil Vanjuša in se obrnil strani.

„Kaj ne, drugače je kakor pri nas na dvorcih?“ ga je podražil Olenin, ki še ni bil zlezel s konja.

„Dovolite konja,“ je rekel Vanjuša, ki se očitvidno ni mogel udomaćiti tukaj, a se je vdajal v usodo.

„Torej Tatar je spodobnejši, a, Vanjuša?“ je ponovil Olenin, skočil s konja in plosknil po sedlu.

„Da, Vi se še smejate! Vam je to smešno!“ se je jezil Vanjuša.

„Počakaj, ne jezi se, Ivan Vasiljič,“ je odvrnil Olenin in se smejal dalje. „Daj, pojdem jaz h gospodarjevim; boš videl, vse uredim. Kako imenitno bomo še živeli tukaj! Le ne razburjaj se.“

¹⁾ „Kriga“ pravijo kraju na bregu, obdanim s pleteno ograjo, kjer lové ribe.

Vanjuša ni odvrnil ničesar, ampak samo zaničljivo pomežiknil za gospodom in stresel z glavo. Vanjuša je smatral Olenina samo kakor svojega gospoda, Olenin je smatral Vanjušo samo kakor svojega slugo; in oba bi se bila zelo začudila, ako bi jima bil rekel kdo, da sta prijatelja. In vendar sta bila prijatelja, čeprav sama nista vedela tega.

Vanjuša je bil enajstleten deček vzet v hišo, ko je bil Olenin enake starosti. Ko je imel Olenin petnajst let, se je zabaval nekaj časa s poučevanjem Vanjuše in ga je naučil brati francoski, na kar je bil Vanjuša silno ponosen. Tudi zdaj je Vanjuša, kadar je bil dobre volje, rad stresal francoske besede in se pri tem vedno prav neumno smejal.

Olenin je stekel na hišne stopnice in odpahnil duri v vežo. Marjanka, ki je imela na sebi samo rožnato srajco, kakor kazakinje navadno hodijo doma, je prestrašeno odskočila od vrat, se stisnila k steni in si zakrila spodnji del obraza s širokim rokavom tatarske srajce. Ko je Olenin širje odprl duri, je zagledal v poltemi celo visoko in lepo postavo mlade kazakinje. S hitro in poželjivo radoved-

nostjo mladosti je nehoté zapazil krepke, deviške oblike, izražajoče se pod tenko, katunasto srajco, in krasne črne oči, ki so se vpirale vanj z otroškim strahom in plašno radovednostjo. „To je ona!“ je pomislil Olenin. „A jih bo še veliko takih,“ mu je takoj zatem šinilo skoz glavo, in odprl je druga vrata v izbo. Stara mati Ulitka, takisto v sami srajci, je sključena, s hrbtom proti njemu, pometala pod.

„Dober dan, majčica! Prišel sem zaradi stanovanja...“ je pričel.

Kazakinja je, ne da bi se zravnila, obrnila k njemu strogi, a še vedno lepi obraz.

„Kaj si prišel? Ali se nam hočeš smejati? A? Jaz se tebi smejam! Črna kuga na-te!“ je zavpila in ga gledala po strani izpod namršenih obrvi.

Olenin je spočetka mislil, da bo utrujena, hrabra kavkaška četa, katere član je bil, povsod, posebno pa od kazakov, vojnih tovarišev, sprejeta z veseljem, in zato ga je osupnil takšen sprejem. Ne da bi se razburjal nad tem, je hotel pojasniti, da hoče plačati za stanovanje, a stara mu ni pustila izgovoriti.

„Po kaj si prišel? Kaj te je grdobe

treba? Ti s tvojim oskubljenim rilcem! Le čakaj, da pride gospodar, on ti že pokaže tvoj prostor! Ne potrebujem tvojih umazanih denarjev! Kako pak! Kaj takega še ni bilo! S svojim grdim tobakom mi bo zakadil dom, potem pa hoče plačati denarje. Take gnusobe še ni bilo nikoli! Razstrelili naj bi ti srce v životu!“ se je drla in prekinjala Olenina.

„Kakor je videti, ima Vanjuša prav!“ si je mislil Olenin. „Tatar je spodobnejši.“ In spremljan od zmerjanja matere Ulitke, je šel iz izbe. V tem trenutku je Marjanka, kakor je bila: v sami srajci, a obraz že gor do oči zavezan z belo ruto, nepričakovano smuknila mimo njega iz veže. Z bosimi nogami brzo bijoč po stopnicah je stekla dol; potem se je ustavila, se s smejajočimi očmi hlastno ozrla na mladega moža in izginila za vogalom hiše.

Trdna, mladostna hoja, plahi pogled svetlih oči izpod bele rute in pravilnost krepke postave lepega dekleta je Olenina zdaj še bolj začudila. „To mora biti ona,“ je pomislil. In zdaj je mislil še manje na stanovanje in, vedno se oziraje za Marjanko, je prišel k Vanjuši.

„Da, dekle je tudi tak divjak!“ je

dejal Vanjuša, ki je imel še vedno svoj križ z vozom, a je bil že malo boljše volje. „Kakor žrebè na stepi! La femme!“ je dostavil s povzdignjenim, slovesnim glasom in se zasmeljal.

XI.

Popoldne se je vrnil gospodar z ribjega lova, in ko je bil zvedel, da mu bodo plačali za stanovanje, je pomiril svojo ženo in zadovoljil Vanjušine zahteve.

Na novem kvartirju je prišlo vse v red. Gospodarjevi so se preselili v gorko izbo, junkerju pa so za tri rublje na mesec prepustili hladno izbo¹⁾. Olenin je malce jedel in šel spat. Pred večerom se je zbudil, se umil in očedil, obedoval, si prižgal cigareto in sel k oknu, ki je gledalo na ulico.

Vročina je bila popustila. Poševna senca hiše z rezljanim slemenom se je iztegovala čez prašno ulico in se popenjala celó ob drugi hiši navzgor. Strma trsténa streha nasprotne hiše je blestela v žarkih zahajajočega solnca. Zrak je postajal svež. V vasi je bilo tiho. Vojaki so bili nast-

¹⁾ V „gorki izbi“ prebiva ruska družina po zimi, v „hladni izbi“ pa poleti.

njeni in so se umirili. Creda še ni bila prignana in ljudje se še niso vračali od dela.

Oleninov kvartir je ležal skoro na kraju vasi. Tu in tam so se kje daleč za Terekom, v onih krajih, odkoder je prišel Olenin, razlegali zamolkli streli — v Čečnji ali na kumiški planjavi. Olenin se je po trimesečnem bivakiranju počutil jako dobro. Na umitem obrazu je čutil prijetno svežost, po krepkem životu čistost, ki je po vojski ni bil vaju, po vseh spočitih udih pokoj in moč. V njegovi duši je bilo takisto sveže in jasno. Spominjal se je na pohod, na prestane nevarnosti. Spominjal se je, da se je v nevarnosti vedel vrlo, da ni bil slabši od drugih in da so ga sprejeli v tovaršijo hrabrih kavkazcev. Moskovski spomini so bili že Bog ve kje. Staro življenje je bilo izbrisano in začelo se je novo, povsem novo življenje, v katerem še ni bilo napak. Mogel si je zdaj, nov človek med novimi ljudmi, pridobiti dobro mnenje o sebi. Občutil je v sebi ono naravno veselje življenja, katero kipi v mladem človeku, in ko je gledal zdaj skoz okno na dečke, ki so gonili vrtavčke, zdaj v svoje novo pospravljeno stanovanje,

je premišljeval, kako prijetno si napravi to zanj novo življenje v kazaški vasi. Ozi-
ral se je tudi na gore in nebo in vse nje-
gove spomine in sanje je prevevalo resno
čuvstvo za veličastnost prirode. Njegovo
življenje tukaj ni pričelo tako, kakor je
pričakoval, ko je odhajal iz Moskve, a
pričelo je nepričakovano dobro. Gore, gore,
gore so zvenele v vsem, kar je mislil in
čutil...

„Psico je poljubil! Vrč je oblizal!
Stric Jeroška je psico poljubil!“ so zavpili
naenkrat otroci, ki so se igrali pod oknom,
in se obračali v stransko ulico. „Psico je
poljubil! Kindžal je zapil!“ so kričali ka-
zački, se drenjali in umikali.

To vpitje je veljalo stricu Jeroški, ki
se je vračal z lova, s puško na hrbtu in
fazani za pasom.

„Moj greh, otročiči, moj greh!“ je
odgovarjal, urno mahal sem-ter-tja z ro-
kami in pogledaval v okna koč na obeh
straneh ulice. „Psico sem poljubil, moj
greh je to!“ je ponovil, očitvidno jezen, a
se je delal, kakor da mu je vseeno.

Olenin se je čudil vedenju otrok na-
pram staremu lovcu, a še bolj sta ga za-
čudila izraziti, razumni obraz in silna po-

stava moža, ki so ga klicali stric Jeroška.
„Striček! Kazak!“ ga je nagovoril.
„Pojdi no malo sèm.“

Starec se je ozrl v okno in se ustavil.
„Zdravstvuj, dobri človek,“ je rekel in
privzdignil svojo čepico nad kratko-ostri-
ženo glavo.

„Zdravstvuj, dobri človek,“ je odvrnil
Olenin. „Kaj pa ti pravijo otroci?“

Stric Jeroška je stopil k oknu. „E,
dražijo me, starčka. Nič ne dé. Imam rad
to. Naj imajo svoje veselje nad stricem,“
je rekel s tistimi trdnimi, pojočimi into-
nacijami, s katerimi govoré stari, častitljivi
ljudje. „Ti si častnik pri armadi, kaj ne?“

„Ne, junker sem. A kje si ustrelil te
fazane?“ je vprašal Olenin.

„V hosti sem ta tri piščeta dobil,“ je
odvrnil starec in obrnil k oknu svoj široki
hrbet, na katerem so viseli, z glavami pri-
trjeni za pas, trije fazani in mazali s svojo
krvjo starčevo čerkesko. „Ali jih nisi še
nič videl?“ je vprašal. „Če hočeš, vzemi si
jih par. Na!“ In podal je v okno dva fa-
zana. „Pa, kako je, ali si lovec?“ je vprašal.

„Sem. Ko smo bili na pohodu, sem
sam ustrelil štiri.“

„Štiri? Veliko!“ je porogljivo rekel starec. „A pijanec si? Vino piješ?“

„Kako to? No, da, rad ga pijem.“

„Aj, vidim, da si vrl dečko! Midva bova že prijatelja,“ je rekel stric Jeroška.

„Pojdi noter,“ ga je povabil Olenin. „Bova pila malo vina.“

„No, pa pridem,“ je odvrnil starec. „Vzemi fazane.“

Staremu je bilo videti na obrazu, da se mu je junker prikupil, in spoznal je bil takoj, da se bo dalo pri junkerju zastonj piti in da se mu zato lahko podari par fazanov.

Čez nekaj trenutkov se je pokazala v vratih strica Jeroške postava. Zdaj še-le je zapazil Olenin ves orjaški in silni život tega človeka, čeprav je bil njegov rdečerjavi obraz z mogočno, popolnoma belo brado ves razoran od globokih brazd, ki sta jih zarezala starost in trud. Mišice nog, rok in pleč so bile tako polne in okrogle, kakor jih ima drugače samo mlad človek. Na glavi so se videle izpod kratkih las globoke, zarasle brazgotine. Žilasti, debeli vrat je bil — kakor pri biku — pokrit s kockastimi gubami. Grampove roke so bile zbite in razpraskane.

Lahko in gibčno je prestopil prag, odložil puško, jo postavil v kot, s hitrim pogledom pregledal in ocenil imovino, kar je je bilo v izbi, in — noge v poršnah obračajoč na vun — brez topota stopil na sredo čumnate. Z njim vred je prodril noter močan, no ne neprijeten, mešan duh po vinu, žganju, smodniku in strjeni krvi.

Stric Jeroška se je priklonil pred svetimi podobami, si pogladil brado, stopil k Oleninu in mu podal svojo črno, debelo roko.

„Koškildi!“ je rekel. „To se pravi po tatarsko: dober dan, mir vam.“

„Koškildi! Vem to,“ je odvrnil Olenin in mu podal roko.

„Ej, ne veš ne, ne veš reda! Bedak!“ je rekel stric Jeroška in očitaje zmajeval z glavo. Če ti reče kdo „koškildi“, moraš odgovoriti: „ala razi bo sun“, Bog te varuj. Tako se reče, očka moj, a ne »koškildi«. Jaz te vse naučim. Tako je bil pri nas Ilja Mosev, vaš človek, Rus, in bila sva prijatelja. Bil je vrl dečko. Pijanec, lump, lovec, pa kakšen lovec! Vse sem ga naučil.«

„Kaj me boš pa naučil?“ je vprašal

Olenin, ki se je čezdalje bolj zanimal za starca.

„Na lov te popeljem, ribe loviti te naučim, Cečence ti pokažem, in če hočeš ljubico, ti jo priskrbim. Vidiš, takšen človek sem jaz!... Vesela bajta sem!“ — In starec se je zasmel. „Usedel se bom, očka moj: truden sem. Karga?“ je dostavil vprašujoče.

„Kaj pa se pravi to: karga?“ je vprašal Olenin.

„To se pravi po gruzinsko: dobro. Jaz pač tako govorim; rad imam to besedo. Karga, karga, tako imam navado reči, to se pravi, v šali. Pa kako je, očka moj, ukaži no prinesiti vina. Ali imaš vojaka slugo? „Da? Ivan!“ je zaklical stari. „Saj je pri vas vsak vojak Ivan. Tvojemu je ime Ivan, kaj ne da?“

„Da, tudi je Ivan. Vanjuša, vzemi, prosim, od gospodarjevih vina in prinesi ga sèm.“

„To je vse eno, Vanjuša ali pa Ivan. Odkod so pri vas, pri vojakihi, sami Ivani? Ivan!“ je ponovil stari. „Zahtevaj, očka iz načetega soda. Ti tukaj imajo najboljše vino v vasi. A več ko trideset kapejk za mero ne daj, slišiš, da ne bo

čarovnica vesela ... Naš narod je prokleta neumen narod," je nadaljeval stric Jeroška zaupljivo, ko je Vanjuša odšel. „Oni vas nimajo za ljudi. Ti si za-nje hujši od Tatarja. Jaz pa mislim, čeprav si vojak, si vseeno človek, in imaš tudi dušo v sebi. Ali nimam prav? Ilja Mosejič je bil vojak, a kakšen zlat človek je bil! Ali ni tako, očka moj? Zato me naši tudi ne marajo; a meni je to vseeno. Jaz sem vesel človek, jaz imam vse rad; jaz sem Jeroška, tako je, očka moj!“

In starec je mladeniča prijazno potrepal po rami.

XII.

Vanjuša je bil med tem že uredil svoje gospodinjstvo in se dal celó obriti pri četnem brivcu ter potegnil hlače iz škornj v znak, da tabori stotnija v udobnih kvartirjih; zdaj je bil najboljše volje. Ogledal si je Jeroško z zanimanjem, toda brez dobrohotnosti, kakor divjo zver, ki je ni videl še nikoli, zmajeval z glavo nad podom, ki ga je pomazal starec, vzel izpod klopi dvoje praznih steklenic in šel h gospodarjevim.

„Dober večer, ljube ženske,“ je rekel;

kajti sklenil je bil, da bo posebno pohleven. „Gospod mi je ukazal vina kupiti; natočite mi ga, dobre ženske.“

Stara ni odvrnila ničesar. Deklica je stala pred majhnim tatarskim zrcalom in si devala ruto na glavo; molčé se je ozrla na Vanjušo.

„Bom plačal denarje, spoštovane,“ je rekel Vanjuša in požvenketal z novci v žepu. „Vi bodite dobri pa bomo tudi mi dobri, tako je vendar najbolje,“ je dostavil.

„Ali veliko?“ je na kratko vprašala stara.

„Eno merico.“

„Pojdi, dekle, pa mu ga natoči,“ je rekla mati Ulitka hčeri. „Iz načetega natoči, ljubi otrok.“

Dekle je vzelo ključe in posodo in šlo z Vanjušo iz hiše.

„Povej, prosim, kdo je ta ženska?“ je vprašal Olenin in pokazal na Marjanko, ki je šla ravno mimo okna.

Stari je pomignil z očmi in dregnil s komolcem mladega moža.

„Čakaj,“ je rekel in se sklonil skozi okno. „Khm! Khm!“ je zakašljaval in zaklical. „Marjanuška! Oh, sladka Marja-

nuška! Ljubi me no malo, srček moj! — Jaz sem šaljivček,“ je zašepetal Oleninu.

Deklica je, ne da bi obrnila glavo, enakomerno in krepko mahaje z rokama, šla mimo okna, s tisto posebno, koketno, energično hojo, kakor hodijo kazakinje. Le počasi se je ozrla na starca s svojimi črnimi, lahko zasenčenimi očmi.

„Ljubi me in boš srečna!“ je zavpil stric Jeroška, pomigaval in vprašujoče pogledal junkerja. „Jaz sem fant korenjak, veseljak!“ je pristavil. „Kraljevsko dekle! A?“

„Krasotica,“ je rekel Olenin. „Pokliči jo sèm.“

„Ne ne!“ je odvrnil stari. „Ta je namenjena Lukaški. Luka — to je fant kazak, džigit; ravnokar je ubil Abreka. Za-te dobim boljšo. Tako ti dobim, ki bo hodila vsa v svili in srebru. Kar sem rekel, to storim; krasnega dekleta ti pri-skrbim.“

„Ali stari, kaj govoriš!“ je vzkliknil Olenin. „To je vendar greh.“

„Greh? Kje je tukaj greh?“ je odločno odvrnil starec. „Zalega dekleta pogledati je greh? Pozabavati se z njo greh? Ali jo ljubiti greh? Ali je to pri

vas tako? Ne, očka moj, to ni greh, ampak blaženost! Bog je tebe ustvaril, Bog je tudi dekle ustvaril. Vse je On, očka, ustvaril. Torej ni greh pogledati lepega dekleta. Za to je ustvarjena, da jo ljubiš in se je veseliš. Tako sodim jaz o tem, prijatelj.“

Marjanka je šla čez dvorišče v temno, hladno, s sodi zastavljeno klet; tam je z običajno molitvico stopila k sodu in vteknila noter srkač. Vanjuša, ki je stal v vratih, se je smejal, ko jo je gledal. Njemu se je zdelo strašno smešno, da je imela na sebi samo srajco, zadaj spuščeno in spredaj podvezano, in še bolj smešno to, da so ji viseli na vratu polrublji. Mislil si je sam pri sebi, češ, to ni po rusko in bilo bi pri njih doma, na dvorcu, veliko smeha, ko bi zagledali tako dekle. „La fille, comme c'est très bien za izpremembo,“ si je mislil, „to moram takoj povedati gospodu.“

„Kaj mi stojiš na luči, vrag!“ je nankrat zavpilo dekle. „Daj rajši steklenico sèm.“

Ko je bila napolnila Marjanka steklenico s hladnim rdečim vinom, jo je podala Vanjuši.

„Denar daj mamki,“ je rekla in pahnila od sebe Vanjušino roko z denarjem. Vanjuša se je nasmehnil.

„Zakaj ste tako hude, ljube ženske?“ je rekel dobrodušno in v zadregi, dočim je deklica zamašila sod.

Zasmejala se je.

„Ali ste mar vi dobri?“

„Midva z gospodom sva zelo dobra,“ je prepričevalno odvrnil Vanjuša. „Midva sva tako dobra, da so nama povsod, kjer sva bila, domači ljudje ostali hvaležni. Kajti on je plemenitaš.“

Deklica je obstala in posluhnila.

„Ali je oženjen, tvoj gospod?“ je vprašala.

„Ne, naš gospod je še mlad in neoženjen; kajti plemeniti gospodje se ne morejo nikoli oženiti mladi,“ je poučljivo izjavil Vanjuša.

„Kaj pa še! Takšen bivol se je zredil, a za ženitev je premlad! On je pač pri vas vseh načelnik?“ je vprašala.

„Gospod moj je junker, to se pravi: on še ni oficir. A ima sam na sebi čast višjo od generala, ki je vendar visoka oseba. Zato ga ne pozna samo naš polkovnik, ampak sam car,“ je ponosno raz-

ložil Vanjuša. „Midva nisva taka kakor drugi ubožci v armadi; najin papá je bil celó senator, tisoč in še več kmetov je imel, in pošiljajo nama po tisoč rubljev. Zato naju imajo tudi povsod radi. Ker, prosim te, če je kdo tudi stotnik, a nima denarja — kaj ima od tega?“

„Pojdi, bom zaprla,“ ga je prekinilo dekle.

Vanjuša je prinesel vino in naznanil Oleninu, da „la fille, c' est très joulie,“ in šel takoj z neumnim smehom vun.

XIII.

Med tem so na trgu peli bobni mirozova. Ljudje so se vračali od dela. V vaških vratih je mukala čreda, drenjajoč se noter v zlatorumenem oblaku prahu. Dekleta in babe so se sukale po ulicah in gonile domov živino. Solnce se je bilo skrilo povsem za daljnim, snežnim gorovjem. Le modrikasta barva je bila razlita po zemlji in po nebu. Nad temnimi vrtovi so se komaj vidno užigale zvezde in vse je polagoma utihnilo po vasi.

Ko so bile spravile domov živino, so kazakinje prihajale na vogale ulic in se usedale po klopeh pred hišami, jedoč

buče.¹⁾ K eni teh gruč se je pridružila tudi Marjanka, potem ko je bila pomolzla obe kravi in bivolico.

Družba je sestojala iz nekoliko žensk in deklet in starega kazaka.

Pogovarjali so se o ubitem Abreku. Kazak je pripovedoval, ženske so izpraševale.

„Najbrže bo dobil veliko nagrado?“ je rekla kazakinja.

„To je gotovo. Pravijo, da dobi križec.“

„Mosev ga je hotel ukaniti. Puško mu je vzel, a poveljništvo v Kizljaru je zvedelo to.“

„To je podla duša, ta Mosev.“

„Pravili so, da je prišel Lukaška,“ je opomnila ena deklic.

„Pri Jamki (Jamka je bila samcata, zanikrna kazakinja, ki je imela krčmo) popiva z Nazarko. Pravijo, da so izpili pol vedra.“

„Kako srečo ima popadač!“ je rekel nekdo. „Prav popadač. No pa, fant je priden. Kako je brihten! Pošten fant. Njegov oče je bil ravno tak, stari Kirjak... cel oče je. Ko so njega ubili, je vsa vas po njem tulila. Glejte, tu gredó menda,“ je nadaljevala ženska, ki je to govorila, in

¹⁾ Pečke.

pokazala na kazake, ki so se jim bližali po ulici. „Jergušov se jima je pridružil. Glejte no pijanca.“

Lukaška, Nazarka in Jergušov, ki so bili izpraznili pol vedra, so stopili k deklicam. Vsi trije, posebno pa stari kazak, so bili bolj rdeči ko po navadi. Jergušov se je majal in vedno, glasno se smeje, suval Nazarko v rebra.

„No, ve vlačuge, ali ne bodete nič pele?“ je zaklical Jergušov dekletom. „Jaz pravim: zapojte v naše veselje.“

„Dobro stražili? Dobro stražili?“ je donelo v pozdrav kazakom.

„Kaj bi pele? Mar je praznik?“ je rekla baba. „Ti si se napil pa poj.“

Jergušov se je zagrohotal in sunil Nazarko: „Zapoj ti, hajd! Tudi jaz bom pel, jaz sem fin pevec, pravim jaz.“

„No, ve lepotice, ali ste zaspale?“ je dejal Nazarka. „Mi smo prišli s kordona pomolit¹⁾. Glejte, Lukaško smo pomolili.“

Lukaška je pristopil h gruči in se ustavil deklicam nasproti. Širokokoščena lica in vrat so mu bila rdeča. Stal je in

¹⁾ „Pomoliti“ pomeni v kazaškem jeziku: pri vinu pozdraviti kóga ali voščiti srečo; vobče, uporabljajo to besedo v zmislu napivati, piti.

govoril počasi, umerjeno; a v tej počasnosti in umerjenosti kretanja je bilo več živahnosti in moči nego v blebetanju in razposajenosti Nazarke. Spominjal je na žrebca, ki je drvil okoli in ki potem — rep pokoncu in prhaje — kakor prikovan obstoji na vseh štirih.

Lukaška je stal mirno pred deklicami; oči so se mu smejale; govoril je malo in gledal zdaj na pijana tovariša zdaj na dekleta. Ko se je Marjanka približala vogalu, je z enakomerno, nič hlastno kretnjo privzdignil kučmo, se umaknil in se znova vstopil njej nasproti, nogo malce v stran, palca vtaknjena za pas in igrajoč se s kindžalom. Marjanka je na njegov pozdrav počasi nagnila glavo, se usedla na klop in vzela izza nedrij buče. Lukaška ni umaknil od nje oči, grizel buče in pljuval lupine. Vsi so utihnili, ko je prišla Marjanka.

„No, kako je? Ali ste prišli za dolgo?“ je vprašala kazakinja in pretrgala molčanje.

„Do jutra,“ je mirno odvrnil Lukaška.

„No Bog ti daj lepega dobička,“ je dejal kazak. „Vesel sem, takoj sem pravil.“

„Jaz tudi pravim,“ se je vtaknil vmes pijani Jergušov in se smejal. „To so

gostje!“ je dostavil in pokazal na mimo-
idočega vojaka. „Vojaška vodka je dobra,
to imam rad.“

„Tri teh zlodejev so pripeljali k nam,“
je rekla ena izmed kazakinj. „Ded je že
šel na županstvo, a tam pravijo, da se ne
dá nič narediti.“

„Ahá! Ali si imela križe z njimi?“
je rekel Jergušov.

„Ali so vse zakadili s tobakom, kaj
ne?“ je vprašala druga kazakinja. „Naj
kadé na dvorišču, kolikor hočejo; a v
hišo jih ne pustimo. In če pride sam
župan, jih ne pustim. Še okradli nas bodo.
Glejte, k sebi pa si vragov sin, župan,
gotovo ni postavil nobenega v hišo.“

„Ne ljubiš jih!“ je zopet rekel Jergušov.

„In potem pravijo še, da je ukazano,
da morajo dekleta vojakom postiljati in
jim dajati vina z medom,“ je rekel Na-
zarka, postavil nogo v stran kakor Lu-
kaška in si takisto, kakor on, porinil
kučmo na tilnik.

Jergušov je zagnal grohot, prijel de-
klico, ki mu je sedela najbliže, in jo objel.
„Zagotovo pravim.“

„Fej, ti smola!“ je zavpilo dekle.
„Bom povedala materi.“

„Povej ji!“ je vzkliknil. „A res, Nazarka govori resnico; bilo je uradno pismo; saj on zna brati in pisati. Res,“ in iztegnil se je, da bi objel drugo deklico po vrsti.

„Kaj si tako nadležen, ti grdin!“ je smejé zavriskala rdeča, okroglolična Ustjenka in zamahnila po njem.

Kazak se je umaknil in bi bil skoro pal.

„Le poglej; pravijo, da dekleta niso močna: kmalu bi me bila ubila.“

„O ti smola, vrag te je prinesel iz kordona,“ je rekla Ustjenka, se obrnila od njega in vnovič prhnila od smeha. „Ali si hotel prespati Abreka? Ta bi te bil zrezal in bilo bi tudi najbolje.“

„Gotovo bi jokala za njim!“ se je zasmejal Nazarka.

„Kajpak, še jokala!“

„Vidiš, niti hudo ji ni. Ali bi jokala, Nazarka, a?“ je dejal Jergušov.

Lukaška je ves čas molčé gledal Marjanko. Njegov pogled je deklico očitno spravljal v zadrego.

„Slišiš, Marjanka,“ je dejal in stopil bliže k njej, „kaj so res postavili k vam častnika?“

Marjanka, kakor vedno, ni odgovorila

takoj in je počasi povzdignila oči h kazaku. Lukaška se je smejal z očmi, kakor bi se bilo nekaj posebnega, nezavisnega od razgovora, dogodilo ta čas med njim in deklico.

„Da njim je dobro, ko imajo dve izbi,“ se je umešala namesto Marjanke starka. „A tukaj k Fomuškinovim so dali tudi enega njih častnika; ta, pravijo, je zastavil vso hišo s svojimi rečmi, in zdaj se Fomuškin s svojo družino ne vé djati nikamor. To je že od sile; celo tolpo so nam prignali v vas! A kaj hočeš napraviti!“ je rekla. „In káko črno kugo nam naredé tukaj!“

„Pravijo, da nam postavijo most čez Terek,“ je dejala neka deklica.

„A meni so pravili,“ se je oglasil Nazarka in stopil k Ustjenki, „da bodo izkopali jamo in posadili noter dekleta za to, ker ne marajo mladih fantov.“ In zopet je po svoji ljubi navadi zagibal s kolenom, vsled česar so se vsi zagrohotali. Jergušov pa se je takoj spravil objemat staro kazakinjo, izpustivši Marjanko, ki je sledila v vrsti.

„Zakaj ne objameš Marjanke? Vse po vrsti!“ je vpil Nazarka.

„Ne, moja stara je slajša,“ je vzkliknil kazak in poljuboval branečo se starko.

„Zadušil me bo!“ je kričala in se smejala.

Umerjeni topot korakov na koncu ulice je prekinil smeh. Trije vojaki v plaščih, s puško na rami, so šli zamenjat stražo k četni blagajni. Frajtar, star vojak z redovi na prsih, je srdito pogledaval na kazake in tako peljal vojake mimo, da sta se Lukaška in Nazarka, ki sta stala na sredi ceste, morala umakniti. Nazarka je stopil na stran, a Lukaška je samo zamežiknil, jim pokazal široki hrbet in se ni ganil z mesta.

„Ljudje stojé tukaj, pojdite okoli,“ je rekel in samo po strani in zaničljivo pomignil vojakom.

Vojaki so šli molčé mimo, v taktu udarjajoč s škornji po prašni cesti.

Marjanka se je zasmejala in za njo vse deklice.

„Ti nališpani fantiči!“ je dejal Nazarka. „Kakor cerkveni pevci dolgosuknježi!“ In oponašajoč jih, je pomarširal po cesti.

Zopet so vsi udarili v smeh.

Lukaška je stopil počasi k Marjanki.

„Kje pa stanuje pri vas častnik?“ je vprašal.

Marjanka je pomišljala.

„V novo hišo smo ga pustili,“ je povedala.

„Kaj je star ali mlad?“ je vprašal Lukaška in se usedel k deklici.

„Ali sem ga mar vprašala?“ je odvrnila Marjanka. „Sla sem mu po vina in sem ga videla sedeti s stricem Jeroškom pri oknu; tak rdečelasec je. A robe so pripeljali seboj cel voz.“

In povesila je oči.

„Kako sem vesel, da sem se mogel odtrgati od kordona!“ je rekel Lukaška, se pomaknil na klopi bliže k deklici in ji venomer gledal v oči.

„Ali si prišel za dolgo?“ je vprašala Marjanka z nalahkim smehljanjem.

„Do jutra. Daj mi par buč!“ je dostavil in pomolil roko.

Marjanka se je zasmejala po vsem obrazu in odpela vratnik srajce. „Ne vzemi vseh,“ je rekla.

„Res, zmeraj mi je bilo dolgčas po tebi, Bog vé da,“ je rekel z zadržano-mirnim glasom Luka in vzel pečkov izza dekličinih nedrij; nato se je nagnil še bliže.

k njej in jej šepetaje jel govoriti nekaj in oči so se mu smejale.

„Ne pridem, zdaj pa veš!“ je naenkrat glasno rekla Marjanka in se obrnila od njega.

„Res... Kaj sem ti hotel reči...“ je zašepetal Lukaška. „Pri Bogu! Pridi no, Mašenka.“

Marjanka je odmajala z glavo, a se smejala.

„Sestrica Marjanka! Sestrica! Mamica te kliče k večerji!“ je zavpil Marjankin mali brat, ki je bil pritekel h kazakinjam.

„Précej pridem,“ je odvrnila deklica. „Le pojdi, ljubček, pojdi sam: précej pridem.“

Lukaška je vstal in privzdignil kučmo.

„Kakor kaže, moram tudi jaz domov, to bo najbolje,“ je dejal. Delal se je ravno-dušnega, a je komaj mogel zadržati smehljaj. In izginil je za vogalom hiše.

Med tem se je bila noč že popolnoma zgrnila nad vasjo. Svetle zvezde so žarele na temnem nebu. Po ulicah je bilo temno in prazno. Nazarka je bil ostal s kazakinjami na klopi in slišal se je njih smeh. Lukaška pa, ki je bil odšel z mirnim korakom od deklet, se je potuhnil kakor

mačka in stekel naenkrat neslišno, držeč opletajoči se kindžal, ne domov, temveč proti praporščakovemu domu. Ko je bil pretekel dve ulici in zavil v stransko ulico, je privzdignil čerkesko in se vsedel na zemljo, v senci plota. „Da bi te, ti praporščakova!“ si je mislil o Marjanki. „Niti malo pošaliti se noče, ta vrag! A le počakaj.“

Koraki bližajoče se ženske so ga vzdramili iz misli. Prisluškal je in se smejal sam seboj. Marjanka je povešene glave, naglih in enakomernih korakov, prihajala naravnost proti njemu in tolkla s šibo po koleh plota. Lukaška se je vzdignil. Marjanka se je zdrznila in obstala.

„Viš ga vraga, kako me je prestrašil! Saj nisi šel domov,“ je rekla in se zasmejala na glas.

Lukaška je objel z eno roko deklico, z drugo jo je prijel za obraz, „Kaj sem ti hotel reči... pri Bogu!...“ glas mu je drhtel in mu odpovedal.

„Kaj govoriš tu ponoči!“ je odvrnila Marjanka. „Mama čaka, ti pa pojdi k svoji ljubici.“

In osvobodila se je iz njegovih rok in odbežala nekoliko korakov. Ko je prišla

do plota svojega dvorišča, se je ustavila in obrnila h kazaku, ki je tekel z njo vstric in ji venomer prigovarjal, naj počaka še malo.

„No, kaj pa si hotel reči, ti ponočnjak?“ In zopet se je zasmejala.

„Ne smejaj se mi, Marjanka! Pri Bogu! Kaj, mar imam ljubico? Vrag naj jo vzame! Samo besedo reci, pa te bom tako ljubil — kar hočeš, to storim. Evo, tu so! (In požvenkljal je z denarji v žepu). Zdaj bomo živeli. Vsi ljudje se veselé, a jaz? Ne vidim od tebe nobenega veselja, Marjanuška.“

Deklica ni ničesar odvrnila; stala je pred njim in z urnimi prsti lomila šibo na majhne kose.

Lukaška je stisnil naenkrat pesti in zobe.

„Pa zakaj zmeraj čakati in čakati! Ali te ne ljubim, draga moja? Naredi z menoj, kar hočeš,“ je naenkrat rekel s temnim obrazom in jo prijel za obe roki.

Marjanka ni izpremenila svojega mirnega obličja in glasa.

„Ne vzkipevaj, Lukaška, ampak poslušaj moje besede,“ je odvrnila; ni odtegnila rok, a tiščala je od sebe kazaka.

„Gotovo, jaz sem samo dekle, a vendar me poslušaj. Jaz nimam svoje volje; a če me ljubiš, pa ti bom nekaj povedala. Le izpusti moje roke; ti bom vseeno povedala. Poročim se s teboj, a neumnosti do mene nikar ne pričakuj,“ je rekla Marjanka in ni obrnila proč obraza.

„Poročiš se z menoj? Poročiti se — to ni v najni moči. Ljubi me brez tega, Marjanuška,“ je govoril Lukaška; naenkrat je iz mračnega in hudega postal zopet krotek, vdan in nežen; smehljal se je in ji od blizu gledal v oči.

Marjanka se je prižela k njemu in ga krepko poljubila na usta.

„Ljubček!“ je zašepetala in ga burno pritisnila na-se. Potem se je naenkrat iztrgala, zbežala in, ne da bi se ozrla, zavila v vrata svojega doma.

Kljubu kazakovim prošnjam, naj počaka še hipček in posluša, kaj ji hoče povedati, se Marjanka ni ustavila.

„Pojdi! Videli naju bodo!“ je rekla. „Zdi se, da hodi tudi naš najemnik — vrag — tukaj po dvorišču.“

„Praporščakova!“ si je mislil Lukaška. „Omožiti se hoče! Omožiti, seveda! A le ljubi me preje.“

Dobil je Nazarko pri Jamki, popival z njim, šel potem k Dunjaški in prenočil pri njej kljubu njeni nezvestobi.

XIV.

Olenin se je res izprehajal po dvorišču v istem času, ko je Marjanka stopila v vrata, in je slišal, kako je rekla: „Naš najemnik, vrag, hodi tukaj.“ Ves ta večer je bil preživel s stricem Jeroško na stopnicah svojega novega stanovanja. Ukazal je bil prinesti vun mizo, samovar, vino in gorečo svečo in pri čaši čaja in cigari je poslušal pripovedke starega, ki se je bil usedel k njegovim nogam na stopnico. Dasi je bil zrak miren, je kapala sveča; plamen se je premetaval na razne strani in obseval zdaj steber stopnic, zdaj mizo in posodo, zdaj belo, ostriženo starčevo glavo. Ponočni metulji so frfotali okoli; zaletavali so se ob mizo in čaše in si otirali prah s krilc; zdaj so švigali v plamen sveče, zdaj so izginjali v črni temi zunaj razsvetljenega kroga.

Olenin je bil izpil z Jeroško pet steklenic vina. Vsakikrat, kadar je Jeroška nalil kozarca, je podal enega Oleninu in trčil na njegovo zdravje, potem pa govo-

ril brez prestanka. Pripovedoval je o starem življenju kazakov, o svojem „širokem“ očetu, ki je prinesel sam deset pudov (163·8 kil) težkega merjasca na hrbtu in izpil v neki seji dve vedri vina. Pripovedoval je o svojih mladih letih in o svojem „prijatelju“ Girčiku, s katerim je za časa kuge pripeljal burke (plašče) od onkraj Tereka. Pripovedoval je o nekem lovu, na katerem je v enem jutru ustrelil dva jelena; pripovedoval je o svoji ljubici, ki je letala ponoči za njim v kordon. In vse to je pripovedoval tako zanimivo in slikovito, da Olenin niti ni zapazil, kako je potekel čas.

„Da, da, očka moj,“ je govoril, „ti me nisi poznal v mojem zlatem času; tedaj bi ti bil vse pokazal. Zdaj je Jeroška vrč oblizal, a takrat je slovel Jeroška po vsej kazaški deželi. Kdo je imel prvega konja? Kdo sabljo gurdo¹⁾? H komu si moral iti pit? S kom si se lahko dobro imel? Koga je bilo treba poslati v gore ubit Ahmetkana? Vedno le Jeroška. Koga so ljubila dekleta? Vse je opravil Jeroška. Zato ker

¹⁾ Sablje in kindžali, ki jih najbolj cenijo na Kavkazu, se imenujejo po svojem mojstru — Gurda.

sem bil pravi džigit. Pijanec, tat, konjske črede v gorah sem odganjal, pesmice sem zlagal ... za vse sem bil. Dandanes takih kazakov ni več. Zoprno jih je pogledati: toliko ga je od tâl (Jeroška je pokazal en aršin od zemlje), neumne škornje si obuje in si jih zmeraj ogleduje, to je edino njegovo veselje. Ali pa se napije; a se ne napije kakor človek, ampak tako, kar že je ... A jaz, kdo sem bil jaz? Jaz sem bil Jeroška-tat; mene niso poznali samo po vaseh, ampak tudi v gorah. Knezi, s katerimi sem bil prijatelj, so prihajali k meni. Bil sem z vsemi prijatelj: s Tatarji in Armenci, z vojaki in oficirji. Meni vseeno, samo da je bil pijanec. Pravijo sicer, očistiti se moraš od svetskega občevanja; z vojakom ne pij, s Tatarom ne jej.“

„Kdo pravi to?“ je vprašal Olenin.

„No, naši duhovniki. A poslušaj kakega mulo ali tatarskega kadija. On pravi: „Vi neverni gjavri, zakaj jeste svinjo?“ Kajpak, vsak uboga svojo postavo. A po mojem je vse eno in isto. Vse je ustvaril Bog na veselje človeku. V ničemer ni greha. Tu si vzemi primero na živali. Živi i v tatarskem bičevju i v našem.

Kamor pride, je njen dom. Kar je Bog dal, to žre. A naši pravijo, da bomo morali zato ponve lizati. Jaz mislim tako, da je vse ena in ista sleparija," je dostavil po kratkem molku.

„Kaj je sleparija?“ je vprašal Olenin.

„No, kar pravijo duhovniki. Pri nas, očka moj, v Červlenaji, je živel kazaški major, ki je bil moj prijatelj. Korenjak je bil, kakor jaz, ravnotak. Ubili so ga v Čečnji. Ta torej je dejal, da si duhovniki to vse iz svoje glave izmišljujejo. Če izdahneš, je rekel, zraste trava na grobu, in to je vse. Starec se je zasmel. „Predrzen človek je bil.“

„Koliko let pa imaš?“ je vprašal Olenin.

„To ve Bog! Kakih sedemdeset jih bo. Ko ste imeli vi carico, jaz že nisem bil več majhen. Pa izračunaj, če bo veliko. Sedemdeset jih bo?“

„Bo. A ti si še korenjak.“

„No, hvala Bogu, zdrav sem, čisto zdrav; samo baba, ta čarovnica, me je pokvarila.“

„Kako to?“

„Da, ona me je tako pokvarila...“

„Torej, če človek umrje, zraste trava?“ je ponovil Olenin.

Jeroška očividno ni maral jasno izraziti svoje misli. Pomolčal je nekoliko.

„A ti, kako misliš o tem? Pij!“ je zaklical in smehljaje porinil predenj kupo.

XV.

„Torej, o čem sem že govoril?“ je nadaljeval in se domišljal. „A, to je bilo: kakšen človek sem jaz! Lovec sem; takega lovca ga ni v vsej kazaški deželi. Jaz ti vsako žival, vsakega ptiča najdem in pokažem, kaj je in kje — vse vem. Imam tudi pse, in dve puški imam in mreže in kobilko in jastreba, vse imam, hvala Bogu. Če si pravi lovec in se ne bahaš, ti pokažem vse. Takšen človek sem jaz! Če najdem sled, že jo poznam, žival; in vem, kje leži in kam hodi pit ali se valjati. Lopazik¹⁾ si naredim in tam sedim ponoči in prežim. Kaj bi sedel doma! Tu samo grešiš in se opijaniš. Potem pridejo še babe in klepetajo, otroci kričé; še nor postaneš.

Vse drugače je, če fant korenjak v

¹⁾ Lopazik se imenuje preža na stebrih ali na drevesu.

mraku odrineš, prostorček poiščeš, trstje potlačiš, sédeš in sediš in čakaš. Vse veš, kaj se v hosti godi. Na nebo pogledaš — zvezdice hodijo; ogleduješ jih, vidiš, če je še veliko časa. Okrog pogledaš — gozd se oglaša; zmeraj čakaš; zdajzdaj bo zašumelo in pride merjasec valjat se. Poslušaj, kako tam mladi orli piskajo, in če se v vasi petelini kličejo ali gosi. Če gosi — tedaj je pred polnočjo, kajpak. In vse to vem jaz. In če kje daleč počí puška, ti pridejo misli. Premišljuješ: kdo je ustrelil? Ali je kazak, kakor jaz, prežal na zver in ali jo je zadel ali samo tako obstrelil, in pojde ljuba živalca zdaj po trstju škropit ga s svojo krvjo, tako po nepotrebnem. Ne trpim tega, ah, ne trpim! Zakaj je pokvaril žival? Bedak, bedak! Ali pa si misliš: „Morda je Abrek kakega neumnega kazaka ubil?“ Vedno ti hodi táko po glavi.

Tako sem sedel nekoč pri vodi in videl: zibka je plavala po vrhu. Vsa je bila cela, samo kraj je bil odlomljen. Koliko misli mi je prišlo tedaj! Čigava je ta zibka? Gotovo, sem si mislil, so prišli vaši vragi vojaki v aúl, pobrali Čečenke, in otročiča je ubil kakšen vrag, prijel ga

je za nožice in treščil ob vogal. Mar ne delajo tako? Ah, ljudje nimajo srca! Takšne misli so mi prišle in hudo mi je bilo. Mislil sem: zibko so vrgli v vodo in ženo odgnali, dom zažgali; a džigit je vzel puško in prišel na našo stran ropat.

Tako sediš in zmeraj misliš. Ko pa zaslišiš, kako se lomi po trstju svinja s pujski, takrat zatolče nekaj v tebi. Pridite no, ljube živalce! Voha, si misliš; sediš in se ne ganeš; a srce dela: bum! bum! bum! kar privzdiguje te. Letošnjo pomlad je prišla velika čreda, vse črno jih je bilo. „V imenu Očeta in Sina ...“ že sem hotel ustreliti. Kar je prhnila stara svojim prašičkom: „Joj, otročiči, človek sedi tukaj!“ in bušili so vsi v goščavo —“

Kako pa je povedala to svinja prašičkom, da sedi tam človek?“ je vprašal Olenin.

„Kako pa misliš ti? Ali misliš, da je žival neumna? Ne, ona je umnejša od človeka, četudi se imenuje svinja. Vse razume. Tu vzemi na primer to: če gre človek po sledi, niti ne zapazi, a svinja, čim naleti na tvojo sled, takoj puhne in hajd proč; vidiš, razum ima. Ti svojega duha ne čutiš, a ona ga čuti. In tudi to

moram še reči: ti jo hočeš ubiti, ona pa hoče živa tekati po hosti. Ti imaš tak zakon, in ona ima tak zakon. Ona je svinja, a vendar ni slabša od tebe; ravno-taka stvar božja je. Eh, da! Neumen je človek, neumen, neumen je človek!“ je nekolikokrat ponovil starec, povetil glavo in se zamislil.

Olenin se je takisto zatopil v misli, šel s stopnic in, roke sklenjene na hrbtu, molče hodil po dvorišču gor in dol.

Jeroška se je zopet vzdramil, vzdignil glavo in pazljivo začel opazovati nočne metulje, ki so krožili nad kolebajočim plamenom sveče in padali vanj.

„Norec, norec!“ je govoril. „Kam letiš? Norec, norec!“ Vzdignil se je in s svojimi debelimi prsti jel odganjati metulje.

„Zgoriš, ti norček! Lej no, tja leti, tam je dosti prostora!“ je prigovarjal z nežnim glasom in se trudil s svojimi debelimi prsti rahlo prijeti žival za krilca in jo oprostiti. „Sam sebe pogubiš, a se mi smiliš.“

Tako je sedel še dolgo, brbljal in praznil steklenico. Olenin pa je hodil gor in dol po dvorišču. Naenkrat je šepetanje

za vratmi vzbudilo njegovo pozornost. Nehoté je zadržal dihanje in slišal je ženski smeh, moški glas in zvok poljuba. Nalašč drsaje z nogami po travi, je odšel na drugo stran dvorišča. A čez nekoliko časa so zaškripala vrata plotu. Kazak v temni čerkeski in z belo-obrobljeno kučmo (bil je Luka) je šel dol ob plotu, in visoka ženska v beli ruti je šla mimo Olenina. „Jaz nimam s teboj in ti nimaš z menoj ničesar opraviti,“ se je zdelo, da mu je rekla Marijankina odločna hoja.

Sledil ji je z očmi do stopnic sobe gospodarjevih in opazoval celó skoz okno, kako je snela ruto in sedla na klop. In naenkrat se je polastilo duše mladega moža čuvstvo bridkosti, osamelosti, nekakih nejasnih želj in upov in nekake zavisti do nekoga.

Poslednje luči so ugasnile po hišah; poslednji glasovi so utihnili v vasi. Plotovi, na dvoriščih se beleča živina, strehe hiš, vitki jagnedi, vse se je zdelo da spi v zdravem, tistem, trudnem spanju. Le zveneče, nepretrgano regljanje žab je prodiralo nekje iz vlažne daljave na napeto prisluškujoče uho. Na vzhodu so se zvezde redčile in zdelo se je, kakor bi se razlivala

v naraščajočem svitu; na vrhu neba pa so vstajale vedno više in številneje.

Starec je bil naslonil glavo na roke in zadremal. A Olenin je neprestano hodil gor in dol in mislil na marsikaj. Zvoki pesmi, ki jo je pel zbor, so udarili na njegov sluh. Stopil je k ograji in poslušal. Mladi glasovi kazakov so prepevali veselo pesem in iz vseh se je jasno in krepko razlegal mladeniški glas.

„Ali veš, kdo poje?“ je rekel stari, ki se je bil vzdramil. „To je Lukaška, džigit. Čečenca je ubil, zato se veseli. — Čemu se veseli, bedak, bedak!“

„A ti, ali si tudi ubijal ljudi?“ je vprašal Olenin.

Starec se je naenkrat vzdignil na oba lakta in približal svoj obraz Oleninovemu obrazu.

„Vrag!“ je zavpil nanj. „Kaj izprašuješ? O tem se ne sme govoriti. Človeka pokončati je zlo, oh, zlo! Zdravstvuj, očka moj! Sit sem in napil sem se,“ je dejal in vstal. „Ali naj pridem zjutraj po-te, da greva na lov?“

„Pridi.“

„Pazi, da zgodaj vstaneš; če zaspiš, boš plačal kazen.“

„Ne boj se, preje vstanem kakor ti,“ je odvrnil Olenin.

Starec je šel. Pesem je utihnila. Zaslíšali so se koraki in veselo govorjenje. Kmalu na to se je razlegnila zopet pesem, a bolj daleč — in gromki glas Jeroškin se je bil pridružil prejšnjim glasovom. „Kaki ljudje, kako življenje!“ je pomislil Olenin, vzdihnil in se vrnil sam v svojo izbo.

XVI.

Stric Jeroška je bil v vojsko nevšteti in sam za-se živeč kazak. Njegova žena je bila pred kakimi dvajsetimi leti prestopila k pravoslavni cerkvi, zbežala od njega in se omožila z ruskim narednikom. Otrok ni imel. Ni se bahal, ako je pravil o sebi, da je bil svoje dni prvi fant v vasi. V kazaški krajiní ga je poznal vsak zaradi njegovega nekdanjega korenjaštva. Imel je več ko en uboj Čečencev in Rusov na vesti. Hodil je tudi v gore in ropal pri Rusih in dvakrat je sedel v ječi. Večji del življenja je prebil na lovu v gozdu, kjer se je hranil po cele dni samo s koščkom kruha, in ni pil drugega nego vodo. Zato pa je potem v vasi popival od jutra do večera.

Ko je bil prišel domov od Olenina, je

spal kaki dve uri in se prebudil še pred jutranjim svitom. Ležeč na svoji postelji, je presojal človeka, s katerim se je bil seznanil sinoči. Oleninova „prostodušnost“ mu je zelo ugajala (prostodušnost v tem zmislu, da mu je privoščil vina). Tudi Olenin sam mu je bil všeč. Čudil se je, zakaj so vsi Rusi „prostodušni“ in bogati, in odkod da oni ničesar ne znajo, a so vsi učeni. Premišljeval je sam s seboj i ta vprašanja i to, kaj bi si izprosil od Olenina.

Koča strica Jeroške je bila precēj velika in ne stara; a poznalo se je, da je manjkalo v njej ženske. V nasprotju z navadno skrbjo kazakov za snago je bila izba vsa zamazana in v največjem neredu. Na mizi so ležali: okrvavljen zipun, polovica jajčje pogače in zraven nje oskubljena in raztrgana kavka za vabo jastreba. Po klopeh so bili razmetani: poršni, puška, kindžal, mošnja, mokro perilo in cunje. V kotu so se namakale v čebričku s smrdljivo vodo druge poršni; tam sta stali tudi velika puška in kobilka. Na tleh se je valjala mreža in nekaj ustreljenih fazanov, a okoli mize se je izprehajal, privezan za nogo, piščanec in kavsal po umazanih tleh. V nezakurjeni peči je stala

skleda, napolnjena z neko mlečno tekočino. Na peči se je drl skobec, ki se je izkušal strgati z vrvice, in jastreb, ki se je skubil, je sedel mirno na kraju, pogledaval po strani na piščanca in obračal včasih glavo od desne na levo.

Stric Jeroška sam je ležal znak na jako kratki postelji, postavljeni med steno in pečjo, v sami srajci, silne noge moleč na peč, in si obiral z debelimi prsti hraste na rokah, razpraskanih od jastreba, katerega je učil brez rokavic. Po vsej izbi in posebno okoli Jeroške samega je bil zrak napojen s tistim močnim, ne neprijetnim, mešanim duhom, ki je vedno spremljal starca.

„Uide-ma, stric?“ (to je: ali si doma, stric?) je zaklical skoz okno bister glas, ki ga je spoznal stric Jeroška takoj za glas sosedu Lukaške.

„Uide, uide, uide! Doma sem, le noter!“ je zavpil stari. „Sosed Marka, Luka Marka, kaj si prišel k stricu? Ali greš v kordon?“

Jastreb se je prestrašil od gospodarjevega vpitja, zahlopotal s perutmi in vlekel na svoji vezi.

Starec je imel rad Lukaško in je iz-

ključeval edino njega iz preziranja vsega mladega kazaškega zaroda. Razun tega sta Lukaška in njegova mati, kakor soseda, često dajala starcu vina, sira itd. iz gospodarskih pridelkov, ki jih Jeroška ni imel. Stric Jeroška, ki se je vse svoje življenje dal voditi od čutil, si je vendar zmeraj praktično razlagal svoje notranje nagibe. „E kaj, premožni ljudje so,“ je govoril sam sebi. „Jaz jim dam divjačine, kakega fazana, oni pa tudi ne pozabijo na strica; prinesejo mi drugikrat kako pogačo ali cvrtja.“

„Dobro jutro, Marka! Vesel sem te,“ je vzkliknil starec dobre volje, hitro spustil bose noge s postelje, skočil pokoncu, prestopil parkrat po škripajočih deskah, pogledal na svoje razkrečene noge, in nenkrat so se mu zdele smešne njegove noge; nasmehnil se je, topotnil enkrat z boso peto, potem še enkrat in napravil vojaški „izstop“. „Fino, kaj?“ je dejal in mala očesca so se mu svetila. „Kaj, ali moraš v kordon?“ je vprašal.

„Vina sem ti prinesel stric, ki sem ti ga obljubil v kordonu.“

„Naj te Kristus varuje!“ je odvrnil stari, pobral od tal hlače in bešmet, jih oble-

kel, jih zategnil z jermenom, vlil iz piskra vode na roke, jih obrisal ob stare hlače, počesal s koščkom glavnika brado in se vstopil pred Lukaško.

„Gotov!“ je dejal.

Lukaška je vzel čapuro¹⁾, jo obrisal, nalil vina in jo podal starcu, sedši na klop.

„Na tvoje zdravje! V imenu Očeta in Sina!“ je rekel starec in s slovesnostjo sprejel vino. „Da bi dosegel, kar želiš, da bi postal korenjak, si zaslužil križec!“

Lukaška je takisto z molitvijo pil in postavil vino na mizo. Starec jo vstal, prinesel posušeno ribo, jo položil na prag, jo stolkel s palico, da bi bila mehkejša, jo položil s svojimi žuljavimi rokami na svoj edini modri krožnik in ga postavil na mizo.

„Pri meni je vse, tudi prigrizek, hvala Bogu,“ je rekel ponosno. „No, kako je z Mosevom?“ je vprašal starec.

Lukaška je povedal, kako mu je narednik vzel puško; očitno je želel zvedeti mnenje starčevo.

„Za puško se ne trgaj,“ je dejal starec. „Če puške ne daš, nagrade ne bo.“

„Oh, stric! Kaka nagrada neki je za

¹⁾ Čapura = lesena latvica.

maloletnike ?¹⁾ A puška je dragocena, krimska, sedemdeset rubljev je vredna.“

„E, pusti ! Tako sem se tudi jaz nekoč sprl s stotnikom : konja je hotel od mene. Če mi daš konja, je dejal, pa te predložim za praporščaka. Jaz nisem dal, pa ni bilo nič iz tega.“

„A glej, stric : jaz si moram kupiti konja, a pravijo, da ga onkraj reke za manje ko petdeset rubljev ni dobiti. Mati vina še ni prodala.“

„Eh ! Mi se za tako nismo žalostili !“ je rekel starec. „Ko je bil stric Jeroška v tvojih letih, je ropal že črede pri Nogajcih in jih gnal čez Terek. Takrat si dal včasih imenitnega konja za mero vodke ali za burko.“

„Zakaj so jih dajali tako po ceni ?“ je vprašal Lukaška.

„Bedak, bedak, Marka !“ je zaničljivo rekel starec. „Saj ropáš vendar zato, da se postaviš. A vi, mislim, da niti videli še niste, kako se odžene konja. Zakaj molčiš ?“

„Pa kaj bi govoril, stric ?“ je rekel

¹⁾ Maloletniki se imenujejo kazaki, ki še niso začeli aktivne konjeniške službe.

Lukaška. „Meni se zdi, da smo mi vse drugačni ljudje.“

„Bedak, bedak, Marka! Drugačni ljudje!“ je odvrnil starec, oponašajoč mladega kazaka. „Bil sem jaz drugačen kazak v tvojih letih.“

„Kakšen pa?“ je vprašal Lukaška.

Starec je zaničljivo zmajal z glavo.

„Stric Jeroška je bil prostodušen, nič ni skoparil. Zato pa me je imela rada vsa Čecnja. Ako je prišel k meni kak prijatelj, sem ga napojil z vodko, ga pohvalil in ga prenočil; a kadar sem šel jaz k njemu, sem vzel seboj darilo, peškeš. Tako delajo pravi ljudje, a ne tako kakor dandanes: ko je vsa zabava pri fantih ta, da grizejo buče in pljujejo luščine,“ je zaničljivo zaključil starec in oponašal, kako grizejo buče in pljujejo luščine današnji kazaki.

„Poznam to,“ je dejal Lukaška. „Tako je.“ —

„Ako hočeš biti fant korenjak, tak bodi džigit, a ne kmet. Kmet konja kupi: denar položi in vzame konja.“

Pomolčala sta.

„Saj je tudi tako dolgčas, stric, v vasi ali v kordonu; in nikamor ne moreš

iti razveselit se. Ves narod je boječ. Poglej tega Nazarja. Zadnjič smo bili v aulu; pa nas je povabil Girej-han k Nogajcem po konje; nobeden ni hotel iti; a sam vendar nisem mogel?“

„A stric, kaj? Ti misliš, da sem se posušil! Ne, nisem se posušil. Daj mi konja, pa grem précej k Nogajcem.“

„Kaj bi prazne govorila!“ je rekel Luka. „Ti mi povej, kako naj bom z Girej-hanom. Ima tako gladko čelo, slabo je zaupati mu.“

„Girej-hanu lahko zaupaš, ves njegov rod je pošten; njegov oče mi je bil zvest prijatelj. Le poslušaj strica, nič slabega te ne naučim. Daj ga, da priseže, potem mu je zaupati. A če pojdeš z njim, imej pištolo zmeraj pripravljeno. Najhujše je, kadar začneš deliti konje. Enkrat bi me bil Cečenec skoro ubil; zahteval sem od njega po deset rubljev za konja. Zaupati — da, le zaupaj; a brez puške ne lézi spat.“

Lukaška je z zanimanjem poslušal strica,

„Kako je, stric? Pravili so, da imaš travo razganjavko,“ je rekel po kratkem molku.

„Razganjavke nimam ; a naj bo, naučim te, ker si vrl dečko in na starca ne pozabiš. Ali te čem naučiti, kaj ?“

„Nauči me, stric.“

„Zelvo poznaš ? Saj je grd vrag to, želva.“

„Kako bi je ne poznal !“

„Poišči njeno gnezdo in spleti plotek okrog, tako da ne more skoz. Kadar pride, gre okoli in okoli in takoj spet nazaj ; poišče travo razganjavko in razdene plot. Tedaj pojdi drugo jutro zgodaj tje in poglej : kjer je razdrto, tam leži tudi trava razganjavka. Poberi jo in nesi jo, kamor hočeš. Ne bo za-te ne zidu ne zapaha.“

„Ali si ti to poizkusil, stric ? A ?“

„Poizkusil nisem ; a pravili so mi pošteni ljudje. Jaz sem imel samo zagovor, da sem zmolil „Pozdravljena“, kadar sem sédel na konja.

Kaka je ta „Pozdravljena“, stric ?“

„Al' tega ne znaš ? Eh, kakšno ljudstvo ! Tu le strica vprašaj. No, poslušaj in govori za menoj :

Pozdravljena, hči v Sionu.

Glej, kralj tvoj.

Mi sédamo na konje.

Sefanja vpije.

Zaharja kliče.
Oče Mandriče
Človeka varuj.

„Človeka varuj,“ je ponovil starec.
„Ali znaš? No, povej.“

Lukaška se je zasmel.

„Ali, stric, mar te radi tega niso ubili? Ali je mogoče!“

„Zelo pametni ste postali vi. A le nauči se in izgovarjaj to. Ne bo ti škodovalo. No, jaz sem zmeraj zapel „Oče Mandriče“, pa je bilo prav,“ in starec se je sam zasmel. „A k Nogajcem, Luka, ne jahaj! To ni nič.“

„Zakaj?“

„Niso več časi za to, vi niste ljudje za to; zanič kazaki ste postali. In koliko so vam Rusov nagnali! Obsodijo te. Res, pusti to. Kaj vam bo! Da, midva z Girčikom sva nekoč...“

In starec je hotel začeti praviti svoje brezkončne storje. A Lukaška je pogledal skozi okno.

„Je že čisto dan, stric,“ ga je prekinil. „Čas je. Pridi katerikrat k nam.“

„Kristus te obvari! Jaz pa grem k Rusu; obljubil sem mu, da ga popeljem na lov. Dober človek je videti.“

XVII.

Od Jeroške je Lukaška šel domov. Ko se je vrnil, se je bila vzdignila od zemlje vlažna, rosna megla in zavila vas. Nevidna živina se je začela gibati z raznih koncev. Pogostejše in živahnejše so peli petelini. Zrak je bil čezdalje prozornejši in ljudje so vstajali. Ko se je približal dómu, je razložil Lukaška od megle mokri plot svojega dvorišča, hišne stopnice in odprto klet. Na dvorišču je sekal nekdo drva. Lukaška je stopil v hišo. Mati je bila že vstala, stala je pred pečjo in metala noter polena. Na postelji je še spala mala sestra.

„No, Lukaška, ali si se nakrokal?“ je tiho rekla mati. „Kje si bil ponoči?“

„V vasi sem bil,“ je nevoljno odvrnil sin, vzel puško iz zavoja in jo ogledaval.

Mati je zmajala z glavo.

Ko je bil nasul Lukaška smodnika na ponvico, je vzel iz mošnjička nekoliko praznih patron, jih nabasal in skrbno zamašil s kroglo, zavito v cunjico. Nato je stisnil z zobmi nabite patrone, jih pregledal in položil mošnjiček na polico.

„Rekel sem ti, majka, da bi mi zakrpala torbe; ali si jih, a?“ je rekel.

„Seveda. Mutka je sinoči nekaj krpala. Ali že moraš iti v kordon? Niti videla te nisem prav.“

„Samo da se opravi, pa moram iti,“ je odvrnil Lukaška in zavezaval smodnik.

„A kje je mutka? Ali je kam šla?“

„Gotovo drva seka. Zmeraj se ji je tožilo po tebi. Nič več ga ne vidim, pravi. Tako pokaže z roko na lice, tleskne in pritisne roke na srce: hudo mi je, hoče reči. Ali jo čem poklicati? O Abreku je vse razumela.“

„Pokliči jo,“ je rekel Lukaška. „Tudi nekaj sala sem še imel tam, prinesi ga sèm. Moram sabljo namazati.“

Starka je šla vun in čez nekoliko trenutkov je po škripajočih stopnicah prišla v hišo Lukaškina mutasta sestra. Bila je šest let starejša od brata in bila bi mu izredno podobna, da ni imela vsem gluho-nemim lastnega topega in hudo-izpremenljivega obraza. Na sebi je imela grobo srajco z mnogimi krpami; noge so bile bose in umazane; na glavi je imela staro, modro ruto. Vrat, roke in obraz so bili mišičasti kakor pri moškem. Z njene obleke in z vsega je bilo videti, da je opravljala neprestano težka moška dela. Prinesla je

butaro drv in jo vrgla k peči. Potem je stopila k bratu z veselim nasmehom, pri čemer se ji je nagubal ves obraz, se dotaknila njegove rame in mu začela z rokami, obrazom in vsem životom delati urna znamenja.

„Prav, prav! Stepka je pridno dekle,“ je odvrnil brat in kimal z glavo. „Vse je poskrbela in pozašila, pridno dekle! Tu imaš nekaj za to!“ Vzel je iz žepa dva poprnjaka in ju ji dal.

Obraz neme je ves zardel in divje je zagolčala od veselja. Popadla je poprnjake in začela še hitreje delati znamenja, pri čemer je pokazala često v eno stran in švigala z debelim prstom po obrveh in obrazu.

Lukeška jo je razumel in se vedno tiho smehljaj in kimal. Pravila je, naj bi dajal brat dekletom sladkarij; pravila je, da ga imajo dekleta rada in da je ena deklica, Marjanka, boljša od vseh, in ta ga ljubi. Marjanko je označila s tem, da je hitro pokazovala proti njenemu domu, na svoje obrvi, na obraz, cmakala z jezikom in majala z glavo. „Ljubi,“ je povedala s tem, da je pritisnila roko na prsi, poljubovala svojo roko in delala, kakor bi

koga objemala. Mati se je vrnila v hišo in ko je zapazila, o čem je govorila mutka, se je nasmehnila in pokimala z glavo. — Mutka ji je pokazala poprnjake in znova zagolčala od veselja.

„Jaz sem rekla zadnjič Uliti, da pošljem snubače“, je dejala mati. „Sprejela je moje besede dobro.“

Lukaška je molčal in pogledal mater.

„Kako je majka? Vino treba prodati, konja potrebujem.“

„Prodam ga, kadar bo čas: sode pripravljam,“ je rekla mati, ki očitvidno ni marala, da bi se vtikal sin v gospodarske posle. „Ko pojdeš,“ je rekla starka sinu, „vzemi v veži mešiček. Izposodila sem si ga in ti djala noter nekaj živeža za v kordon. Ali naj denem rajši v malho?“

„Že dobro,“ je odvrnil Lukaška. „A če pride Girej-han od onkraj reke, pošlji ga kar v kordon. Zdaj ne bom imel tako kmalu prosto. Imam nekaj opravka z njim.“

Začel se je odpravljati.

„Pošljem ga, Lukaška, pošljem ga. Vi ste torej pri Jamki vso noč popivali? Enkrat sem vstala in šla pogledat k živini, pa sem slišala, ravno tvoj glas je pel.“

Lukaška ni odgovoril; šel je v vežo,

vrgel malho čez ramo, izpodrecal zipun, vzel puško in se ustavil na pragu.

„Zbogom, majka,“ je rekel materi in priprl za seboj vrata. „Pošlji no sodček z Nazarko; obljubil sem fantom; on pride ponj.“

„Kristus te varuj, Lukaška! Bog s teboj! Pošljem, iz novega soda ga pošljem,“ je odvrnila starka in stopila k plotu. „A poslušaj še nekaj,“ je dostavila in se nagnila čez plot.

Kazak se je ustavil.

„Ti si tukaj popival; no, hvala Bogu, zakaj bi mlad človek ne bil vesel? No, in Bog ti je dal tudi srečo. Prav tako. A tam se pazi, sinko, pred tem.... Pred vsem glej, da se prikupiš svojim predstojnikom, ne gre drugače! A vino bom prodala in pri-skrbela denar, da si kupiš konja, in dekleta bom zasnubila.“

„Prav, prav!“ je odvrnil sin s čemer-nim obrazom.

Mutka je zavpila, da bi obrnila na-se njegova pozornost. Pokazala je na glavo in roko, to je pomenilo: obrita glava, Čečenec. Potem je namršila obrvi in naredila, kakor bi merila s puško, zavpila in hlastno za-

pela, majaje z glavo. Rekla je s tem, naj bi ubil Lukaška še kakega Čečenca.

Lukaška jo je razumel in se nasmehnil; s hitrimi, lahkimi koraki, noseč puško na hrbtu pod burko, je izginil v gosti megli.

Molčé je postala starka pri vratih; potem se je vrnila v kočó in šla takoj na delo.

XVIII.

Lukaška je šel v kordon, a stric Jeroška je bil zažvižgal med tem psom, zlezel čez plot in prišel od zadaj k Oleninovemu stanovanju (kadar je šel na lov, ni rad srečaval starih bab). Olenin je še spal in celó Vanjuša je bil sicer že zburjen, a ne še pokoncu; in pogledaval je okoli sebe in prevdarjal, ali je že čas ali ne, ko je stric Jeroška s puško na rami in v polni lovski opravi odprl duri.

„Boben kliče!“ je zavpil s svojim silnim basom. „Alarm! Čečenci so prišli. Ivan, postavi samovar za gospoda. In ti vstani! Brž!“ je vpil starec. „Tako je to pri nas, ljubi moj! Celó dekleta so že vstala. Le poglej skoz okno, glej, tu gre ena po vodo, a ti spiš.“

Olenin se je prebudil in skočil na noge. In tako sveže, tako veselo mu je

postalo pri srcu, ko je zagledal starca in zaslišal njegov glas.

„Brž, brž, Vanjuša!“ je zavpil.

„Tako hodiš ti na lov! Ljudje že zajtrkujejo, a ti spiš. Ljam! Kam bežiš?“ je zaklical psu.

„Ali je puška pripravljena, kaj?“ je kričal starec, kakor bi bila cela tolpa ljudi v izbi.

„No da, slabo sem napravil, ne pomaga nič. Smodnika, Vanjuša! Zamaške!“ je dejal Olenin.

„Kazen plačati!“ je kričal starec.

„Du thé voulez-vous?“ se je muzal Vanjuša.

„Ti nisi naš človek! Ne brbljaš po naše, mrha!“ je zarežal nanj stari, da so se pokazale vse škrbino njegovih zob.

„Prvikrat se odpusti,“ se je šalil Olenin in natezal velike škornje.

„Prvikrat se odpusti,“ je odvrnil starec, „a če v drugič zaspiš, boš plačal za kazen vedro vina. Ko se segreje, ne dobiš nobenega jelena več.“

„In če ga tudi dobiš, je on pametnejši od nas enega,“ je rekel Olenin, ponavljaljoč besede, ki jih je govoril starec zvečer. „Ne premotiš ga.“

„Da, le smejaj se! Ustrelj preje katerega, potem govóri. No, brž! Glej, tu gre tudi tvoj gospodar k tebi,“ je dejal Jeroška in pogledal skoz okno. „Viš, nališpal se je, novi zipun je oblekel, da boš videl, da je oficir. Jej, to ljudstvo, to ljudstvo!“

Res je javil Vanjuša, da gospodar želi videti gospoda.

„L'argent,“ je rekel bistrournno, da bi opozoril gospoda vnaprej na pomen praporščakovega obiska. Takoj zatem je praporščak v novi čerkeski s častniškimi našivi na ramah, v svetlih škornjih — redkost pri kazakih — s smehljajem na obrazu in majaje se stopil v izbo in voščil dobro jutro.

Praporščak Ilja Vasiljevič je bil „izobražen“ kazak, ki je bival nekaj časa v Rusiji, bil šolski učitelj in, kar je bilo glavno, plemenitaš. Hotel se je tudi kazati plemenitaša; a nehoté je izpod navzetega zoprnega leska vihravosti, samozavesti in nezmiselnega govoričenja gledal drug stric Jeroška. To je bilo videti tudi na njegovem zagorelem obrazu, na rokah in rdečem nosu. Olenin mu je ponudil stol.

„Dobro jutro, očka Ilja Vasiljevič!“

je rekel Jeroška, vstal in se, kakor se je zdelo Oleninu, ironično globoko priklonil. „Dobro jutro, stric! Ti že tukaj?“ je odvrnil praporščak in malomarno pokimal.

Praporščak je bil mož štiridesetih let, s sivo, klinasto bradico, suh, tenek in brhek in za svoja leta še jako svež. Prihajajoč k Oleninu, se je očitvidno bal, da bi ga ne imel le-ta za navadnega kazaka, in hotel mu je dati takoj čutiti svojo veljavo.

„To je naš egiptovski Nimrod,“ je rekel Oleninu in samozadovoljno se smehljaje pokazal na starca. „Lovec pred Gospodom. Prvi pri nas na vsakem polju. Ali ste izvolili že slišati to?“

Stric Jeroška je gledal na svoje noge, ki so bile obute v mokre poršni, zamišljeno zmajeval glavo, kakor bi se čudil praporščakovi spretnosti in učenosti, in ponovil za-se: „Gickovski Nimrod! Česa si ne izmisli!“

„Da, na lov sva namenjena,“ je rekel Olenin.

„Prav tako,“ je opomnil praporščak. „A jaz bi rad nekaj malega govoril z Vami.“

„Kaj ukazujete?“

„Ker ste Vi plemenitaš,“ je pričel praporščak, „in ker se jaz samega sebe morem smatrati, da imam takisto čast oficirja, in zato bomo mogli polagoma vedno občevati med seboj, kakor plemenitaši.“ (Tukaj se je prekinil in smehljaje gledal na starca in na Olenina.) A ko bi Vi imeli željo, z mojim privoljenjem, ker je moja žena neolikana ženska v našem stanu, zato ni mogla v pričujočem času prav razumeti Vaše besede včerajšnjega dne. Zato se je moje stanovanje polkovnemu adjutantu moglo dati brez hleva za šest rubljev, toda kakor plemenitaš ga morem oddati vedno skoro zastonj. In ako želite, tedaj se morem jaz, ko sem sam oficirskega dostojanstva, v vsem osebno pogovoriti z Vami in kakor prebivalec tukajšnjega kraja, ne kakor bi odgovarjalo to našemu običaju, a jaz morem v vsem izpolniti pogoje...“

„Ta govori pravilno,“ je zamrmral starec.

Praporščak je govoril še dolgo v tej obliki. Iz vsega tega je Olenin — ne brez nekoliko truda — mogel razbrati praporščakovo željo, da bi dobil šest rubljev v srebru za stanovanje na mesec. Prav rad

je sprejel to in ponudil je svojemu gostu čašo čaja. Praporščak je odklonil.

„Po našem neumnem obredu,“ je rekel, „smatramo kakor za greh, rabiti svetsko čašo. Jaz bi sicer, po svoji izobrazbi, mogel razumeti, toda moja žena, zbog slabosti človeške ...“

„No torej, ali ukažete čaja?“

„Če dovolite, prinesem svojo čašo, posebno čašo,“ je odvrnil praporščak in stopil vun na stopnice. „Daj čašo!“ je zaklical.

Čez nekaj trenutkov so se odprle duri in zagorela, mladostna roka v roza-rokavu se je porinila s kozarcem noter. Praporščak je pristopil, vzel kozarec in pošepetal nekaj s hčerjo. Olenin je nalil čaja — praporščaku v „posebno“, Jeroški v „svetsko“ čašo.

„Vendar, ne želim Vas zadržavati,“ je rekel praporščak in izpil svojo čašo, čeprav se je opekel. „Jaz imam, kakor je že to, silno veselje do ribjega lova. Tukaj sem samo na obisku, takorekoč na odpčitku od službe. Tudi mene žene poizkusiti srečo, da-li mi pripadejo „darovi Tereka.“ Upam, da tudi Vi mene kdaj

posetite, da izpijeva kozarček „očetovskega“, po naši vaški šegi,“ je dostavil.

Praporščak se je poklonil, stisnil Oleninu roko in odšel. Med tem ko se je Olenin odpravljal, je slišal ukazujoči in razlagajoči glas praporščaka, ki je dajal domačim ljudem povelja. A čez nekoliko minut je videl Olenin, kako je praporščak, hlače zavihane do kolen, v raztrgani srajci in z mrežo na rami, šel mimo njegovega okna.

„Falot!“ je rekel stric Jeroška in izpil svoj čaj iz svetske čaše. Kaj, ali mu res misliš plačati šest rubljev? Kdo je to slišal? Najboljšo izbo v vasi dajo za dva rublja. Ta beštja! Dam ti jaz svojo za tri rublje.“

„Ne, že ostanem rajši tukaj,“ je dejal Olenin.

„Šest rubljev! Neumen denar! O jej!“ je odvrnil starec. „Vina daj, Ivan.“

Ko sta bila malce pozajtrkovala in izpila kozarček žganja za na pot, sta stopila Olenin in starec okoli osmih zjutraj na cesto.

V dvoriščnih vratih sta naletela na zaprežen voz. Obvezana do oči z belo ruto, v bešmetu vrh srajce, v škornjih in z

dolgo šibo v rokah, je Marjanka vlekla vola za vrv, ovito jima okoli rogov.

„Sladko dekletce,“ je rekel starec in delal, kakor da jo hoče prijeti.

Marjanka je zamahnila po njem s šibo in veselo pogledala oba s svojimi lepimi očmi.

Oleninu je postalo še veselejše pri srcu.

„No, pojdiva, pojdiva!“ je rekel in vrgel puško na ramo; čutil je na sebi dekličin pogled.

„Hi! Hi!“ se je razlegnil za njim glas Marjankin; in takoj zatem je zaškripal voz.

Megla se je bila deloma vzdignila in razkrila mokra trstena slemena, deloma se izpremenila v roso, ki je poškopila pot in travo okoli plotov. Povsod se je kadilo iz dimnikov. Ljudje so hodili iz vasi — ta na delo, ta na reko, ta na kordon. Lovca sta stopala vstric po vlažni, s travo porasli poti. Psi so, mahaje z repi in oziraje se na svojega gospoda, tekli na straneh. Mirjade komarjev so plesale po zraku in spremljale lovca, pokrivajoč jima hrbet, oči in roke. Dišalo je po travi in gozdni vlagi. Olenin se je neprestano oziral na

voz, na katerem je sedela Marjanka in s šibo priganjala vola.

Dokler je šla pot za vasjo, po pašnikih, se je Jeroška razgovarjal. Ni mogel pozabiti praporščaka in je venomer zabavljajal čezenj.

„Pa zakaj si tako hud nanj?“ je vprašal Olenin.

„Skopuh je: Ne morem ga trpeti. „Kadar crkne, mu ostane vse tu. Za koga grabi? Dve hiši je sezidal. Drug vrt je svojemu bratu odžrl. In potem tudi pri pisarijah, kakšen pes je! Iz drugih vasi prihajajo k njemu, da jim napravi pisanja. In kakor kaj napiše, tak gre stvar tudi po volji. A za koga mu treba grabiti? Saj sta samo fantič pa dekle: to omoži, pa ne bo nobenega.“

„Torej hrani pa za doto,“ je rekel Olenin.

„Kako doto? Dekle vzame vsak tudi brez dote, dekle je imenitno. A on je takšen zlodej, da jo če dati povrh še bogatemu. Veliko poročno darilo če iztisniti. Tu je kazak Luka, moj sosed in nečak, vrl dečko, ki je Čečenca ubil; ta jo že dolgo snubi. A mu je še zmeraj ne da. Ima ta izgovor in drugega in tretjega;

dekle je premlado, pravi. A jaz vem, kaj misli. Hoče, da bi mu nosili v hišo. Kak vrag je bil zdaj zaradi tega dekleta! A vseeno jo zaročé z Lukaško. Zato ker je prvi kazak v vasi, džigit; Abreka je ubil in križec bo dobil.“

„A kako je to? Sinoči, ko sem hodil po dvorišču, sem videl, kako se je domača hči poljubovala z nekim kazakom,“ je rekel Olenin.

„Lažeš!“ je zavpil starec in se ustavil.

„Pri Bogu!“ je dejal Olenin.

„Baba je vrag,“ je rekel Jeroška zamišljeno. „A kakšen kazak je bil?“

„Nisem videl, kakšen.“

„No, kakšen kurpej¹⁾ je imel na kučmi? Bel?“

„Da.“

„In rdeč zipun? Ali je bil tvoje velikosti?“

„Ne, večji.“

„On je!“ Jeroška se je zasmel. „On je, moj Marka. On, Lukaška. Jaz mu pravim Marka, za šalo. On sam! Rad ga imam. Takšen sem tudi jaz bil, očka moj. Kaj bi jih samo gledal? Bilo je, ko je spala moja ljubica skupaj z materjo in

¹⁾ Našiv iz jagnjetovega kožuha.

nevesto ; a vseeno sem lezel k njej. Izba je bila visoko ; mati je bila čarovnica, vrag ; ni me mogla trpeti. Pa sem prišel s svojim prijateljem, Girčik mu je bilo ime. Prišel sem pod okno, mu zlezel na ramo, privzdignil okno pa si jo poiskal. Na klopi je spala. Enkrat sem jo tako zbudil. Kako je zastokala ! Spoznala me ni. Kdo je ? A jaz nisem smel govoriti. Mati se je že premikala. Snel sem kučmo in ji jo porinil v gobček ; pa me je spoznala takoj po robu, ki je bil na kučmi. In skočila je vun. Takrat mi ni manjkalo ničesar. Sira in grozdja, vsega mi je nanosila,“ je dostavil Jeroška, ki je rad osvetljeval vse od praktične strani. — „In ni bila edina. To je bilo življenje.“

„Kako je pa zdaj ?“

„Le pojdiva za psom in spodiva fazana na drevo ; tedaj streljaj.“

„Ti bi se bil še Marjanke lotil !“

„Le pazi na psa. Drevi povem do konca,“ je rekel starec in pokazal na svojega ljubčka Ljama.

Umolknila sta.

Ko sta bila prehodila še kakih sto korakov v razgovorih, se je starec zopet

ustavil in pokazal na šibo, ki je ležala preko pota.

„Kaj si misliš pri tem?“ je dejal „Ti misliš, to je kar tako. Ne. Ta palica leži slabo.“

„Zakaj slabo?“
Nasmehnil se je.

„Ti ničesar ne veš. Poslušaj mene. Kadar palica tako leži, ne stopi čez njo, ampak pojdi ali okoli ali pa jo breni tako s pota in izgovori molitev: „V imenu Očeta in Sina in Svetega duha,“ in pojdi v božjem imenu. Ničesar ti ne naredi. Tako so mene še stari ljudje učili.“

„Ah, kaka neumnost!“ je rekel Olenin. „Povej rajši kaj o Marjanki. Ona torej ima Lukaško?“

„Št! Molči zdaj,“ je zopet šepetaje prekinil starec ta pogovor. „Le poslušaj. Zdaj bo okrog in okrog hosta.“

In starec je, neslišno stopajoč v svojih poršnah, šel spredaj po ozki stezi, ki je vodila v gosti, divjezarasli les. Nekaterikrat se je z nagrbančenim čelom ozrl na Olenina, ki je šumel in ropotal s svojimi velikimi škornji in se, neprevidno držeč puško, večkrat zatikal za veje, ki so prepregale pot.

„Ne šumi, tiše hodi, vojak!“ mu je jezno zašepetal.

Čutilo se je v zraku, da je solnce vstajalo. Megla se je bila raztrgala, a je še zakrivala vrhove drevja. Gozd se je zdel strašno visok. Pri vsakem koraku se je izpreminjalo njegovo lice. Kar se je zdelo drevo, se je izkazalo za grm; trst je izgledal kakor drevo.

XIX.

Bilo je tiho. Glasovi vasi, preje slišni zdaj niso prodirali več do lovcev; samo psi so prasketali po trnju in tu in tam se je oglasil ptič. Olenin je vedel, da je v gozdu nevarno, da so se vedno skrivali Abreki po teh krajih. Vedel je tudi, da je v gozdu za pešca puška močan ščit. Ne da bi se bal; a imel je občutek, da bi se drug na njegovem mestu mogel bati; in gledal je s posebno napetostjo v megleni, vlažni gozd, vlekel na uho poredke, slabotne glasove, oklepal puško in okušal prijetno in zanj novo čuvstvo.

Stric Jeroška, ki je hodil spredaj, se je ustavil pri vsaki luži, kjer so bili dvojčasti sledovi zveri, jih pozorno ogledal in jih pokazal Oleninu. Govoril ni skoro ni-

česar, le tu in tam in šepetaje je delal svoje opazke. Pot, po kateri sta šla, je bila nekoč kolovoz, a že davno zarasla s travo. Brestova in platanova hosta je bila na obeh straneh tako gosta in zarasla, da je bilo nemogoče videti skozi. Skoro vsako drevo je bilo ovito od vrha do tal z divjimi trtami; spodaj je raslo gosto, temno trnje. Sleherna mala goličava je bila vsa zarasla z robidami in trstjem, čigar sive metlice so se zibale. Mestoma so vodile velike steze, shojene od zveri, in majhne stezice fazanov enako predorom s pota v goščavo. Bujnost tega za živino neprodirnega gozda je na vsak korak presenečala Olenina, kateri podobnega ni videl še nikoli. Ta gozd, nevarnost, starec s svojim skrivnostnim šepetanjem, Marjanka s svojo možato, vitko postavo in gore — vse to se je zdelo Oleninu kakor sen.

„Fazana je spodil,“ je zašepetal starec, se ozrl in si djal kučmo na obraz. „Zakrij gobec! Fazan!“ Jezno je mahnil Oleninu in lezel naprej, skoro po vseh štirih. „Človeškega gobca ne trpi.“

Olenin je bil še zadaj, ko se je starec ustavil in jel ogledavati drevo. Petelin se je zadril z drevesa na psa, ki je lajal vanj,

in Olenin je zagledal fazana. A v tem trenutku je iz Jeroškine krepke puške počil strel kakor iz topa; petelin je vzplahotal, izgubil nekaj perja, in pal na zemljo. Ko je stopil k starcu, je Olenin splašil drugega. Pomeril je in ustrelil. Fazan se je zavrteel kvišku kakor kolo in potem kakor kamen od veje do veje cepal v goščavo.

„Bravo!“ je smeje zakričal starec, ki ni znal streljati letečega ptiča.

Pobrala sta fazana in šla naprej. Poživljen od gibanja in pohvale, se je Olenin venomer pomenkoval s starcem.

„Stoj, sèm-le pojdiva,“ ga je prekinil starec. „Včeraj sem videl tukaj jelenov sled.“

Zavila sta v goščavo in se prerila čez nekaj časa na goličavo, poraslo s trstjem in mestoma pokrito z vodo. Olenin je vedno ostajal za starim lovцем, in stric Jeroška se je kakih dvajset korakov pred njim sklonil, pomenljivo pokimal in mu pomignil z roko. Ko je došel k njemu, je zagledal Olenin sled človeške noge, na katerega je pokazal starec.

„Ali vidiš?“

„Vidim. Kaj je?“ je rekel Olenin, ki

se je trudil govoriti kolikor mogoče mirno.
„Človeški sled.“

Nehoté mu je šinila v glavo misel o Kuperjevem stezosledcu in o Abrekih; a z ozirom na tajinstvenost, s katero je hodil starec, se ni upal vprašati in je bil v dvomu, ali je to tajinstvenost povzročala nevarnost ali lov.

„Ne to je moj sled“, je prosto odvrnil starec in pokazal na travo, pod katero je bilo komaj opaziti sled zveri.

Starec je šel naprej. Olenin je stopal zdaj tik za njim. Ko sta bila prehodila kakih dvajset korakov in se spustila navzdol, sta prišla v goščavo h košati hruški, pod katero je zemlja bila črna in so ležali sveži odpadki zveri.

Od trt opleteno mesto je nalikovalo kriti, prijetni, temni in hladni uti.

„Zjutraj je bil tukaj“, je dejal starec in vzdihnil. „Vidi se, ležišče je vlažno od potú in sveže.“

Naenkrat se je zaslišalo v hosti, kakih deset korakov od njiju, silno pokanje. Oba sta se zdrznila in zgrabila za puške, a ničesar ni bilo videti; slišala sta samo, kako se je lomila suhljad. Trenutek je bilo slišati enakomerno, hitro galopiranje;

pokanje je prešlo v šumenje, ki se je vedno dalje in dalje, širje in širje razlegalo po tihem lesu. Kakor bi se bilo nekaj pretrgalo v Oleninovem srcu. Zaman je bulil v zeleno goščavo in konečno se je ozrl na starca. Puško tiščeč k prsim, je stric Jerška stal nepremično tu; kučmo je imel porinjeno nazaj, oči so mu žarele v nenavadnem blesku in odprta usta, iz katerih so zlobno moleli zrabljeni, rumeni zobje, so bila otrpnela v tem zazijaju.

„Jelen!“ je izpregovoril. In besno je vrgel puško na tla in si začel puliti sivo brado. „Tukaj je stal! Da bi bila prišla s pota sèm! Bedak! Bedak!“ in ježno se je zgrabil za brado. „Jaz bedak! Svinja!“ je ponavljal, in se bolno trgal za brado. Bilo je, kakor da je nad gozdom v megli nekaj poletelo; vedno dalje in dalje, širje in širje je šumel beg splašenega jelena...

Mračilo se je že, ko se je vrnil Olenin s starcem, truden, lačen in vendar krepak. Kosilo je bilo pripravljeno. Jedel in pil je s starcem, tako da mu je postalo gorko in pri srcu veselo, in šel potem vun na stopnice. Zopet so se dvigale pred njegovimi očmi gore ob zatonu. Zopet je pripovedoval starec svoje brezkončne storje o lovu,

o Abrekih, o ljubici, o svojem brezskrbnem, drznem življenju. Zopet je hodila lepa Marjanka vun in noter in čez dvorišče. Pod srajco se je odražalo krepko, deviško telo lepega dekleta.

XX.

Naslednjega dne je šel Olenin brez starca sam na kraj, kjer sta bila splašila z Jeroško jelena. Namesto da bi napravil ovinek skozi vaška vrata, je zlezel, kakor so delali vsi v vasi, čez trnjevo mejo. In še ni obral vseh trnov, ki so se mu bili zapičili v čerkesko, ko je njegov pes, ki je tekel naprej, že spodil dva jelena. Komaj je stopil v grmovje, ko so se skoro na vsak korak vzdigali fazani. (Starec mu ni pokazal včeraj tega mesta, da bi ga prihranil za lov s kobilko). Olenin je ubil z dvanajstimi streli pet fazanov in ker je lazil za njimi po trnju, se je tako izmučil, da je lil pot curkoma z njega. Poklical je nazaj psa, spustil petelinca, djal še krogle na šibre in, braneč se komarjev z rokavi čerkeske, šel potihoma na včerajšnje mesto. Toda bilo je nemogoče zadržati psa, ki je celó na poti naletal na sledove, in ustrelil je še par fazanov, tako da je, zamu-

divši se z njimi, še-le proti poldnevu zopet našel včerajšnje mesto.

Dan je bil popolnoma jasen, tih in vroč. Sveža vlažnost jutra se je bila celó v gozdu posušila, in mirjade komarjev so na gosto pokrivalo Oleninov obraz, hrbet in roke. Pes se je izpremenil iz črnega v sivega; njegov hrbet je bil ves pokrit s komarji. Isto barvo je zadobivala čerkeska, skoz katero so prebadali svoja žela. Olenin bi bil kmalu zbežal pred komarji; njemu se je že zdelo, da je poleti sploh nemogoče živeti v kazaški vasi. Bil je že na potu domov; no spomnil se je, da vendar-le žive tu ljudje, in je sklenil potrpeti in se je prepuščal pikom. In — kako čudno! — proti poldnevu mu je postajal ta občutek celó prijeten. Zdelo se mu je celó, da ko bi ne bilo te od vseh strani ga obdajajoče mušičje atmosfere, tega mušičjega testa, ki se je pod roko razmazaval po potnem obrazu, in tega nemirnega srbenja po vsem telesu, bi gozd tu izgubil za njega svoj značaj in svoj mik. Te mirjade mrčesov so sodile v to preobilico divjačine in ptic, ki so napolnjevale gozd, v to temno zelenje, v ta dišeči, vroči zrak, v te jarke kalne vode, ki

je povsod pronicala iz Tereka in tu in tam grgrala pod visečim listjem, sódile so v to tako, da mu je postajalo prijetno ravno to, kar se mu je zdelo preje strašno in neznosno.

Ko je obšel mesto, kjer je ležal včeraj jelen, in ni našel ničesar, se mu je zahotelo odpočitka. Solnce je stalo ravno nad gozdom in ga neprestano navpik zadevalo na glavo in hrbet, kadar je stopil na goličavo ali na pot. Sedem težkih fazanov je vleklo, da ga je bolel križ. Poiskal je včerajšnji sled jelena, se priplazil pod grmovje v goščavo, prav na kraj, kjer je včeraj ležal jelen, in se ulegel na njegovo ležišče.

Ogledal je okoli sebe temno zelenje, ogledal potno mesto, včerajšnji odpadek, odtisk jelenovih kolen, kepico črne zemlje, ki jo je bil odkrušil jelen, in svoj lastni včerajšnji sled. Bilo mu je hladno in prijetno, ni mislil ničesar, ni želel ničesar. In naenkrat ga je obšlo brez pravega vzroka tako čudno čuvstvo sreče in ljubezni do vsega sveta, da se je po stari detinski navadi prekrižal in zahvalil. Prišlo mu je naenkrat s posebno jasnostjo v glavo: „Jaz, Dmitrij Olenin, od vseh dru-

gih tako različno bitje, ležim zdaj sam, Bog ve kje, na mestu, kjer je živel jelen, star, lep jelen, ki morda nikdar ni videl človeka, in na takem mestu, na katerem nikdar ni sedel človek in mislil kaj takega. Sedim tu, a okrog mene stojé mlada in stara drevesa, in eno njih je ovito z divjo trto; okoli mene mrgoli fazanov, ki se drug drugega plaše, in čutijo morda svoje ubite brate.“ Potipal je svoje fazane in si obrisal od gorke krvi pomazano roko ob čerkesko. „Cutijo morda šakali in se z nevoljnim obrazom plazijo v drugo stran. Okoli mene, letajoč med listi, ki se jim zdé ogromni otoki, plešejo v zraku in brenčé komarji: eden, dva, trije, štirje, sto, tisoč, milijon komarjev, in vsi brenčé nekaj in za nekaj okoli mene, in vsak izmed njih je takisto od vseh različen Dmitrij Olenin, kakor sem jaz sam!“

Jasno si je predstavljal, kaj si mislijo in brenčé komarji: „Sèm, sèm, otročiči! Tu je nekdo, ki ga moremo jesti!“ so brenčali in ga napadali v trumah. In postalo mu je jasno, da on nikakor ni ruski plemenitaš, član moskovske družbe, prijatelj in sorodnik tega in onega, ampak enostavno ravnotak komar ali ravnotak fa-

zan ali jelen, kakor ti, ki živé zdaj okoli njega. „Ravnotako kakor oni, kakor stric Jeroška, bom živel nekaj časa in potem umrl. In resnico govori on: Samo trava zrasede.“

„A kaj to, če zrasede trava?“ je mislil dalje. „Vseeno moraš živeti, moraš biti srečen, kajti jaz želim samo eno — sreče. Vseeno, karkoli sem: če sem ravnotaka žival, kakor vsi drugi, žival, nad katero trava zrasede, in nič več, ali če sem okvir, v katerega je stavljen del edinega Božanstva; vsekakor moram živeti na najboljši način, ki je mogoč. „A kako moram živeti, da bom srečen, in zakaj nisem bil srečen preje?“ je premišljeval. In spominjal se je svojega minulega življenja in obšel ga je gnus na samega sebe. Zdelo se mu je, da je egoist velikih potreb, dočim v resnici vendar ničesar ne potrebuje. In gledal je venomer okrog sebe v prozorno zelenje, na zahajajoče solnce in na jasno nebo in se je čutil venomer ravnotako srečnega kakor preje.

„Zakaj sem srečen in čemu sem živel preje?“ je pomislil. „Koliko sem zahteval za-se, kaj vse sem si izmislil in nisem dosegel za-se drugega nego sram in brid-

kost! A glej, kako mi ne manjka ničesar do sreče!“ In naenkrat kakor bi se mu odprl nov svet. „To je sreča,“ je rekel sam sebi; „sreča je v tem, da živiš za druge. In to je jasno. V človeka je položena potreba sreče, torej je opravičena. Ako jo zadovoljiš na egoističen način, to je, če stremiš za-se po bogastvu, slavi, uživanju, ljubezni, se lahko zgodi, da se okolnosti tako naredé, da je nemogoče zadovoljiti te želje. Potemtakem so te želje neopravičene, a potreba sreče ni neopravičena. Katere želje torej je vedno mogoče zadovoljiti, ne gledé na zunanje pogoje? Katere? Ljubezen, samozatajevanje!“ Tako se je vzradostil in razburil, ko je odkril to, kakor se je njemu zdelo, novo resnico, da je skočil na noge in nestrpno jel prevdarjati, za koga bi se skoro mogel žrtvovati, komu bi mogel storiti kaj dobrega, koga ljubiti. „Saj za-se ne potrebujem ničesar,“ je venomer mislil; „zakaj bi ne živel za druge?“

Vzel je puško in šel vun iz goščave, z namenom hitro se vrniti domov, da bi premislil vse to in našel priliko storiti dobro.

Ko se je preril na goličavo, se je

ozrl: solnce že ni bilo več vidno za vrhovi dreves; shladilo se je bilo in pokrajina se mu je zdela povsem neznana in nepodobna oni, ki je obdajala vas. Vse se je bilo naenkrat izpremenilo — i vreme i značaj gozda; nebo se je bilo prevleklo s temnimi oblaki, veter je šumel v vrhovih dreves; vsenaokrog je bilo videti samo bičevje in prastari izsekani gozd.

Pričel je klicati psa, ki je bil stekel za neko živaljo, in njegov glas se je odzval v samotnem jeku. In naenkrat mu je postalo strašno tesno pri srcu. Strah ga je obšel. Prišli so mu na mar Abreki, uboji, o katerih so mu pravili ljudje, in pričakoval je, da skoči zdajzdaj iz kakega grma Čečenec, in bo primoran braniti življenje in umreti ali pa se pokazati strahopetca. Mislil je tudi na Boga in na bodoče življenje, tako kakor ni mislil že davno. A okrog in okrog se je razgrinjala ista mračna, resna, divja narava. „In se-li izplača živeti za sebe,“ je premišljeval, „ko lahko vsak trenutek umrješ, ne da si storil kaj dobrega, in ne da bi zvedel kdo o tem?“

Sel je v smeri, kjer je imela ležati vas. Na lov ni mislil več; čutil je smrtno

utrujenost in ogledaval je s posebno pazljivostjo sleherni grm in drevo, pripravljen vsaki hip, da obračuni z življenjem. Po precëj dolgem blodenju je došel k jarku, po katerem je tekla peščena, mrzla voda iz Tereka, in da ne bi dalje blodil, je sklenil iti ob njem. Šel je in sam ni vedel, kam ga povede ta jarek. Naenkrat je zašumelo za njim trstje. Zdrznil se je in zgrabil za puško. A sram ga je bilo samega sebe: njegov upehani pes se je težko sopeč zagnal v hladno vodo jarka in jo pil.

Olenin se je napil z njim vred in šel potem v smeri dalje, kamor je stremil pes, meneč, da ga popelje v vas. A kljubu družbi psa se mu je zdela vsa okolica še mračnejša. Gozd se je temnil; veter je bučal silneje in silneje v vrhovih starih polomljenih dreves. Neki veliki ptiči so letali kričé okoli svojih gnezd na teh drevesih. Vegetacija je postajala revnejša, pogosteje je raslo bičevje in so se pokazovale gole, peščene planote, vse razhojene od živali. Šumenju vetra se je pridružilo še neko turobno, monotono šumenje. Sploh mu je bilo jako tožno pri srcu. Potipal je zadaj fazane in ni našel enega. En fazan

se je bil odtrgal in izgubil, in samo krvavi vrat in glava sta še tičala za pasom.

Postalo ga je tako strah, kakor še nikoli. Pričel je moliti k Bogu, in samo eno se je bal: da umrje, ne da je storil kaj dobrega, lepega; a on je tako želel živeti, živeti, da bi dovršil veliko delo samozatajenja.

XXI.

Naenkrat kakor da je zasijalo solnce v njegovi duši. Zaslišal je ruske glasove, zaslišal bistro in enakomerno šumenje Tereka in čez dva koraka se je odkrila pred njim rjava, gibajoča se površina reke, s črnkastim, mokrim peskom na bregovih in prodovih, daljna stepa, stolp kordona, ki se je dvigal nad vodo, osedlan konj, ki je uklenjen hodil po grmovju, in gore. Rdeče solnce je stopilo za hip izza oblakov in je s poslednjimi žarki veselo bliskalo dol po reki preko bičevja, stolpa in kazakov, ki so se bili zbrali v gručo; med njimi je Lukaška s svojo brhko postavo nehoté obrnil na-se Oleninovo pozornost.

Olenin se je čutil zopet brez vsakega vnanjega povoda povsem srečnega. Zašel

je bil v nižneprotockí post, na Tereku, nasproti mirnega aúla na oni strani. Pozdravil se je s kazaki; ker pa ni našel prilike, da bi storil komu kaj dobrega, je stopil v hišo. Tudi v hiši se mu ni nudila prilika.

Kazaki so ga sprejeli hladno. Stopil je v vežo in si prižgal cigareto. Kazaki so se malo zmenili za Olenina, prvič zato, ker je kadil cigareto, drugič pa radi tega, ker so imeli ta večer drug obisk. Iz gor so bili prišli z ogleduhom sovražni Čečenci, sorodniki ubitega Abreka, odkupit truplo. Čakali so na kazaško oblastnijo iz vasi.

Brat ubitega, visok, postaven mož, z obstriženo, rdeče pobarvano brado, je, čeprav je imel raztrgano čerkesko in kučmo, bil miren in ponosen kakor kralj. Bil je ubitemu Abreku zelo podoben. Nikomur ni privoščil pogleda, ne enkrat se ni ozrl na mrliča; sedel je čepé v senci in samo kadil pipo in pljuval. pa včasih izpustil nekaj ukazujočih goltnikov, na katere je njegov spremljevalec spoštljivo pazil. Očitno je bilo, da je bil to džigit, ki je že več ko enkrat videl Ruse v vse drugačnih razmerah, in da ga zdaj na Rusih ni nič iznenajalo niti ne zanimalo.

Olenin je stopil k mrtvecu in si ga hotel pogledati, a brat ga je ošinil z mirnim, zaničljivim pogledom izpod obrvi in kratko in srdito nekaj rekel. Ogleduh je hitel zakriti s čerkesko obraz ubitega. Olenina je iznenadil dostojanstveni in strogi izraz na džigitovem obrazu; hotel je začeti z njim razgovor in ga je vprašal, iz kakega ašla je, a Čečenec ga je jedva pogledal, zaničljivo pljunil in se obrnil proč. Olenin se je tako začudil temu, da se gorjanec ni zmenil zanj, da si je razlagal njegovo ravnodušnost le z neumnostjo ali neznanjem jezika. Obrnil se je k njegovemu tovarišu. Ta, ogleduh in tolmač, je bil takisto raztrgan, a je imel črne, ne rdeče lase, jako bele zobe in iskre črne oči, pa bil sila živahen. Rad se je spustil v razgovor in je poprosil za cigareto.

„Bilo jih je pet bratov,“ je pripovedoval ogleduh, ki je zelo lomil ruščino; „to je že tretji brat, ki so ga ubili Rusi; samo dva sta še ostala. On je džigit,“ je pravil ogleduh, kazoč na Čečenca. „Ko so ubili Ahmed-hana (tako je bilo ime ubitemu Abreku), je on sedel na onem bregu v trstju; vse je videl: kako so ga polo-

žili v čoln in pripeljali na breg. Sedel je tam do noči; hotel je starega ustreliti, a drugi niso pustili.“

Lukaška je pristopil in se usedel k njima.

„Iz katerega aúla je bil?“ je vprašal.

„Tam, v onih gorah,“ je odgovoril ogleduh in pokazal čez Terek, na sotesko, zavito v modrikasto meglo. „Poznaš Sujuk-su? Kakih deset verst zadaj bo.“

„Ali poznaš v Sujuk-su Girej-hana?“ je vprašal Lukaška, ki je bil vidno ponosen na to znanje. „Moj prijatelj je.“

„To je moj sosed,“ je odvrnil ogleduh.

„Vrl možak!“ je rekel Lukaška in začel, očividno z velikim zanimanjem, pogovor s tolmačem v tatarskem jeziku.

Kmalu nato sta prijahala stotnik in vaški župan s spremstvom dveh kazakov. Stotnik, eden novih kazaških častnikov, je pozdravil kazake; a nihče mu ni zaklical v odgovor, kakor pri armadi: „Želimo zdravja, Vaše blagorodje!“ in le ta ali oni je odzdravil s prostim poklonom. Nekateri, med njimi Lukaška, so vstali in se postavili v fronto. Narednik je javil, da je na postu vse v redu. Vse to se je zdelo Oleninu smešno, kakor bi se ti kazaki

igrali vojake. A formalnost je skoro prešla v prosto občevanje, in stotnik, ki je bil takisto spreten kazak kakor drugi, je začel govoriti v gladki tatarščini s tolmačem. Napisala sta z županom neko listino, jo izročila tolmaču, prejela od njega denar in stopila k truplu.

„Gavrilov Luka, kdo je od vas?“ je vprašal stotnik.

Lukaška je snel kučmo in pristopil.

„Poslal sem o tebi raport na polkovnika. Kaj bo, ne vem; predlagal sem te za križec; za podčastnika je še prezgodaj. Ali znaš brati in pisati?“

„Prav nič.“

„A si vrl dečko sam od sebe!“ je rekel stotnik, ki je še vedno igral predstojnika. „Pokrij se. Katerih Gavrilovih je? Sin širokega, kaj?“

„Nečak,“ je odgovoril narednik.

„Že vem, že vem. — No, poprimite, pomagajte jim,“ se je obrnil h kazakom.

Lukaškin obraz se je kar svetil veselja in se zdel še zalši nego sicer. Odstopil je, se pokrila in se znova usedel k Oleninu.

Ko je bilo truplo spravljeno v čoln, je brat Čečenec šel k bregu. Kazaki so

nehoté stopili narazen, da bi mu dali pota. Z močno ного se je pognal od brega in skočil v čoln. Tukaj je prvič, kakor je opazil Olenin, s hitrim pogledom ošinil vse kazake in zopet nekaj rezko vprašal tovariša. Ta je odvrnil nekaj in pokazal na Lukaško. Čečenec ga je pogledal; nato se je počasi obrnil proč in se zagledal na oni breg. Ne sovraštvo, ampak mrzlo zaničevanje se je izražalo v tem pogledu. Rekel je še nekaj.

„Kaj je rekel?“ je poizvedoval Olenin pri zgovornem ogleduhu.

„Zdaj strelja tvoja stran, zdaj naša; zdaj ropa naša, zdaj vaša. Zmeraj je en in isti ravns in kavs,“ je dejal ogleduh, očitno neresnično. Zasmel se je, da so se zableščali njegovi beli zobje, in skočil v čoln.

Brat ubitega je sedel nepremično v čolnu in neprestano gledal na oni breg. Njegov črt in njegov gnev sta bila tolika, da ga tu sploh ni nič zanimalo. Ogleduh, ki je stal na koncu čolna, je predeval veslo zdaj na to zdaj na ono stran, spretno vodil čoln in govoril brez prestanka. Čoln je napošev rezal vodo in postajal manjši in manjši; glasovi so bili jedva še slišni.

Konečno je bilo videti, kako so pristali k onemu bregu, kjer so čakali njih konji. Tam so nesli truplo iz čolna; položili so ga, čeprav se je konj repenčil, čez sedlo, seli na konje in korakoma odjahali mimo aúla, iz katerega jih je prišla gledat tolpa ljudi.

Kazaki na tej strani so bili nenavadno zadovoljni in veseli. Povsodi je bilo slišati smeh in šale. Stotnik in župan sta šla v vežo pit. Lukaška je z veselim obrazom, kateremu se je zaman trudil dati modrega izraza, sedel poleg Olenina in strgal palčico.

„Zakaj pa Vi kadite?“ je vprašal, kakor iz radovednosti. „Ali je prijetno?“

Rekel je to očitno le, ker je zapazil, da je Oleninu neprijetno tu in da je osamljen sredi kazakov.

„Tako, navadil sem se,“ je odvrnil Olenin. „Pa zakaj?“

„Hm! Ko bi nas eden začel kaditi — gorje! . . . Saj gore tu niso daleč,“ je rekel Lukaška in pokazal na sotesko onkraj, „a ne prideš tje! . . . Kako pa pojdete Vi sami domov? Tema je. Jaz Vas popeljem, če hočete,“ je rekel Lukaška. „Poprosite narednika.“

„Kakšen vrl dečko,“ si je mislil Olenin, gledajoč veseli obraz kazakov. Spomnil se je na Marjanko in na poljub, ki ga je slišal za vratmi, in bilo mu je žal za Lukaško, za njegovo neizobraženost. „Kakšna neumnost in blodnja!“ je pomislil. „Človek je ubil drugega in je srečen in zadovoljen, kakor da je izvršil najlepši čin. Ali mu res ne pravi nikak notranji glas, da tukaj ni povoda za veliko radost? Da sreča ni v tem, da ubijaš, ampak v tem, da se žrtvuješ?“

„No, ne padi mu zdaj v roke, brate,“ se je obrnil k Lukaški eden kazakov, ki so bili navzoči, ko je odrinil čoln. „Ali si slišal, kako je vprašal po tebi?“

Lukaška je dvignil glavo.

„Krščenec?“ je dejal. Menil je s to besedo Čečenca.

„Krščenec ne vstane več, a rdeči je njegov križni brat.“ ¹⁾

„Naj Boga zahvali, da je sam odnesel zdravo kožo,“ je rekel Lukaška in se smejal.

„Čemu se veseliš?“ je dejal Olenim Lukaški. „Ko bi tvojega brata ubili, ali bi se ti veselil?“

Kazakove oči so se smejale, ko je

¹⁾ Toliko ko pobratim.

gledal Olenina. Zdelo se je, da je razumel vse, kaj mu je hotel reči ta, a da je bil vzvišen nad taka premišljevanja.

„No, da, je res to! A, mar ne ubijajo naših bratov?“

XXII.

Stotnik in župan sta odjezdila; Olenin pa, da bi napravil Lukaški veselje in da bi mu ne bilo treba iti samemu po temnem gozdu, je izprosil za Lukaško dopusta in narednik mu je dal dopusta. Olenin je mislil, da želi Lukaška videti Marjanko, in je bil sploh vesel družbe tako simpatičnega in zgovornega kazaka. Lukaška in Marjanka sta se nehoté zedinjala v njegovi predstavi, in prijetno mu je bilo misliti na-nju. „On ljubi Marjanko,“ si je mislil Olenin, „in jaz bi jo mogel ljubiti.“ In neko močno, njemu novo čuvstvo ginenja se ga je polaščalo, ko sta stopala po temnem gozdu proti vasi. Lukaška je bil takisto veselega srca. Nekaj ljubezni podobnega je klilo med tema tako različnima mladeničema. Vsakikrat, kadar sta se pogledala, se jima je hotelo smejati.

„Skoz katera vrata pojdeš?“ je vprašal Olenin.

„Skoz srednja. A popeljem Vas do močvirja. Tam se Vam ni treba nič več bati.“

Olenin se je zasmel.

„Mar se bojim? Pojdi nazaj, zahvalim. Pridem sam domov.“

„Ne, grem z Vami! Kaj pa naj delam? In kaj bi se ne bali? Saj se tudi mi bojimo,“ je takisto smejé rekel Lukaška, da bi potolažil Oleninovo užaljeno samoljubje.

„Pridi no k meni; pogovoriva se kaj, izpijeva kak kozarček, zjutraj pa greš zopet.“

„Mar ne najdem drugje mesta, kjer bi prenočil?“ se je zasmel Lukaška. „A narednik me je prosil, naj se takoj vrnem.“

„Jaz sem te sinoči slišal peti in tudi videl sem te.“

„Taki so pač ljudje...“ in Luka je zmajal z glavo.

„Kaj, ti se ženiš? Ali je res?“ je vprašal Olenin.

„Mati me hoče oženiti. Pa še konja nimam.“

„Ali nisi reden kazak?“

„Kje neki! Sem komaj še-le vstopil.

Nimam še konja in ga ne morem nikjer dobiti. Zato tudi nisem oženjen.“

„Pa koliko stane konj?“

„Zadnjič so barantali za enega onkraj reke; za šestdeset rubljev ga ni hotel dati; pa je bil tudi nogajski konj.“

„Ali bi ti hotel iti k meni za trabanta?¹⁾ Jaz te oprostim in ti podarim konja,“ je rekel Olenin naenkrat. „Res. Imam dva; enega ne potrebujem.“

„Kako da ga ne potrebujete?“ je smejé še rekel Lukaška. „Čemu bi ga podarili? Ga že dobim, če Bog dá.“

„Res, pridi! Ali pa nočeš priti za trabanta?“ je rekel Olenin, vesel, da mu je palo v glavo podariti konja Lukaški. Vendar mu je bilo nekoliko neprijetno in bil je v zadregi. Iskal je besed in ni vedel, kaj bi rekel.

Lukaška je prvi pretrgal molk.

„Kaj, ali imate v Rusiji svojo hišo?“ je vprašal.

Olenin se ni mogel zdržati, da bi ne povedal, da nima samo ene hiše, ampak več hiš.

¹⁾ Trabant je v vojski nekaka ordonanca, prideljena častnikom.

„Lepo hišo ? Večjo kakor so naše ?“ je dobrodušno vprašal Lukaška.

„Veliko večjo, desetkrat tolikšno ; v tri nadstropja,“ je pripovedoval Olenin.

„A konje imate take kakor mi ?“

„Imam sto konj, vsak po tristo, štiristo rubljev, a ne take, kakor so vaši. Tristo rubljev v srebru ! Tekače, veš ... A vseeno mi tukajšnji bolj ugajajo.“

„Zakaj pa ste prišli semkaj, prostovoljno ali neprostovoljno ?“ je vprašal Lukaška, vedno nekako posmehljivo. „A tukaj ste zašli,“ je dostavil in pokazal na stezico, mimo katere sta bila šla. „Vi bi morali iti na desno.“

„Prišel sem po svoji volji,“ je odvrnil Olenin. „Hotel sem si ogledati vaše kraje in se vdeležiti vojnih pohodov.“

„Na pohod bi jaz tudi rad šel,“ je rekel Lukaška. „Poslušajte, šakali tulijo,“ je dostavil in prisluškaval.

„Pa kaj, ali ti ni strašno, da si ubil človeka ?“ je vprašal Olenin.

„Česa naj bi se bal ? A na pohod bi rad šel !“ je ponovil Lukaška. „Tako rad, tako rad !“

„Mogoče, da pojdemo skupaj. Naša

četa pojde pred praznikom in vaša stotnija tudi.“

„In da Vas je veselilo priti sèm ! Imate hišo, imate konje in imate hlapce. Tu bi jaz veselo živel, vedno veselo živel ... Ali ste častnik ?“

„Junker sem, a postanem zdaj častnik.“

„No, če se ne bahate samo, da imate tako premoženje, tedaj bi jaz ne bil šel nikamor od doma. Pa tudi tako bi ne bil šel nikamor. Ali se pri nas dobro živi?“

Da. Jako dobro,“ je dejal Olenin.

Bilo je že povsem temno, ko sta v takih razgovorih dospela do vasi. Se ju je obdajala mračna tema gozda. Veter je bučal visoko gori v vrhovih. Šakali so zatulili naenkrat, zdelo se je da tik njiju, se krohotali in jokali; a pred seboj, v vasi, sta že slišala glasove žensk in lajanje psov; jasno so se odražali obrisi hiš; svetile so luči, in duh, posebni duh dima kravjekov je vel k njima.

Olenin je, posebno ta večer, imel občutek, da je tu v vasi njegov dom, njegova družina, vsa njegova sreča in da nikdar nikjer ni živel in ne bo živel tako

srečno, kakor v tej vasi. Tako je ljubil vse in zlasti Lukaško ta večer!

Ko je prišel domov, je Olenin, na veliko začudenje Lukaške, sam pripeljal iz hleva konja, ki ga je bil kupil v Groznaji — ne onega, katerega je vedno jahal, ampak drugega, ne slabega, dasi ne več mladega konja — in mu ga izročil.

„Zakaj mi ga hočete podariti?“ je rekel Lukaška. „Jaz Vam nisem še z ničemer poslužil.“

„Res, za-me nima nobene vrednosti,“ je odvrnil Olenin. „Vzemi ga; mi že tudi ti kdaj kaj podariš... Pa tudi na vojsko pojdeva.“

Luka je bil v zadregi.

„No, kaj se to pravi? Mar konj malo stane?“ je rekel in ni pogledal konja.

„Vzemi no, vzemi! Ako ga ne vzameš, me razžališ. Vanjuša, pelji sivca k njemu na dom.“

Lukaška je prijel za uzdo.

„No, pa hvala. To je pa res nenadejano in nepričakovano!“

Olenin je bil vesel kakor dvanajstleten deček.

„Priveži ga tukaj. Dober konj je, kupil

sem ga v Groznaji, in čilo skače. Vanjuša, daj nama vina. Pojdiva v hišo.“

Prišlo je vino. Lukaška je sel in vzel čepuro¹⁾.

„Če Bog dá, Vam to odslužim,“ je rekel in izpil vino. „Kako pa ti je ime?“

„Dmitrij Andrejič.“

„No, Mitri Andrejič, Bog te varuj! Bodiva prijatelja. Zdaj pridi tudi k nam katerikrat. Cetudi nismo bogati ljudje, vendar moremo pogostiti prijatelja. Povedal bom tudi materi, naj ti pošlje, ako boš kaj potreboval: sira ali grozdja. Ako pa prideš v kordon, ti bom sluga, za na lov, za čez reko, kamor boš hotel. Lej, zadnjič te še nisem poznal. Kakega merjasa sem ustrelil! Tako sem ga razdal med kazake, drugače bi ga bil prinesel tebi.“

„Lepo, zahvalim. A konja le nikar ne zapregaj, ni še vozil.“

„Kako bi ga zapregal! A kaj sem ti hotel še reči,“ je dejal Lukaška s tišjim glasom. „Če hočeš, jaz imam prijatelja, Girej-hana; povabil me je, naj grem z njim v zasedo na poti, kjer prihajajo ljudje iz gor. Pojdiva skupaj tje; jaz te ne

¹⁾ Velika lesena čaša.

pustim na cedilu, tvoj zvesti tovariš bom.“

„No, pa pojdeva enkrat.“

Lukaška se je bil očitvidno popolnoma pomiril in zapopadel svoje razmerje do Olenina. Njegova mirnost in preprostost njegovega vedenja sta začudili Olenina in bili sta mu celó nekoliko neprijetni. Pomenkovala sta se še dolgo, in bilo je že pozno, ko je Lukaška, ne pijan (on nikdar ni bil pijan), vendar dobro napit, stisnil Oleninu roko in odšel od njega.

Olenin je pogledal skozi okno, da bi videl, kaj napravi zdaj. Lukaška je odhajal tiho, s povešeno glavo. Nato je zapeljal konja iz dvorišča, naenkrat stresel glavo, skočil kakor mačka nanj, ga zasuskal, pa zavriskal in zdrvil dol po ulici.

Olenin je mislil, da pojde deliti svoje veselje z Marjanko; a čeprav Luka tega ni storil, mu je bilo vendar tako dobro pri srcu, kakor še nikdar na svetu. Veselel se je kakor deček in ni se mogel zdržati, da bi ne povedal Vanjuši, ne le, da je podaril Luki konja, ampak tudi, zakaj ga je podaril, in vso svojo novo teorijo sreče. Vanjuša ni odobril te teorije in je izjavil, da l' argent il n' a pas in da so zategadelj vse to prazne čenče.

Lukaška je pohitel domov, skočil s konja in ga oddal materi z naročilom, naj ga pusti h kazaški konjski čredi; sam da se mora vrniti še to noč v kordon. Mutka je prevzela, da povede konja k čredi, in izražala z znamenji, če vidi človeka, ki mu je podaril konja, da se mu bo priklonila do tal. Stara je na sinovo povest samo zmajala z glavo in bila v srcu prepričana, da je Lukaška konja ukral, in zato je ukazala mutki, naj odvede konja k čredi še pred jutranjim svitom.

Lukaška se je vračal sam v kordon in je razmišljal ves čas o Oleninovem činu. Dasi konj po njegovem mnenju ni bil dober, je bil vendar vreden najmanj štirideset rubljev, in Lukaška je bil zelo vesel darila. A zakaj je prejel to darilo, tega ni mogel zapopasti, in zato ni čutil ne najmanjše hvaležnosti. Nasprotno, porajale so se v njegovi glavi nejasne sumnje o slabih namenih junkerja. Kaki bi bili ti nameni, na to si ni vedel dati odgovora; toda misliti, da bi mu tako meni nič tebi nič, iz dobrosrčnosti, neznan človek podaril konja v vrednosti 40 rubljev, to se mu je zdelo nemogoče. Ko bi bil pijan, potem bi bilo še umljivo: hotel se je postaviti.

Toda junker je bil trezen, in zato ga je najbrže hotel podkupiti za kako slabo delo.

„A se motiš!“ si je mislil Lukaška. „Konja imam, a drugo bomo videli. Jaz nisem neumen. Še se pokaže, kdo koga zvodi! Saj bomo videli!“ si je mislil, ker je čutil potrebo, biti previdnemu napram Oleninu, in je radi tega vzbujal v sebi nedobrohotno čuvstvo proti njemu.

Povedal ni nikomur, kako je dobil konja. Enim je rekel, da ga je kupil; druge je odpravil z ogibljivim odgovorom. Vseeno so v vasi kmalu zvedeli resnico. Lukaškina mati, Marjanka, Ilja Vasiljevič in drugi kazaki, ki so zvedeli o Oleninovem neosnovanem darilu, so prišli v dvom in so se pričeli bati junkerja. A kljubu takim bojaznim je vzbudil ta čin v njih veliko spoštovanje pred Oleninovo „prostdušnostjo“ in njegovim bogastvom.

„Slišiš, junker, ki stanuje pri Ilji Vasiljeviču, je podaril Lukaški konja, vrednega petdeset rubljev,“ je pravil eden. „Takšen bogatin!“

„Sem slišal,“ je odvrnil drug globokozamišljeno. „Moral mu je poslužiti s čim. Bomo videli, bomo videli, kaj bo iz tega. Ima ta popadač srečo!“

„To so zavrati ljudje, ti junkerji. Gorje!“ je menil tretji; „kakšenkrat še zažgô ali kaj takega.“

XXIII.

Oleninovo življenje je potekalo enolično, enakomerno. S predstojniki in tovariši je imel malo opravka. Položaj mladega junkerja na Kavkazu je v tem pogledu posebno ugoden. Na delo in na vežbanja ga niso pošiljali. Za vdeležbo na ekspediciji je bil predlagan častnikom, in do tega časa so ga pustili na miru. Častniki so ga smatrali aristokratom in se zato v obče-
vanju z njim vedli dostojanstveno. Kvar-
tanje in popivanje častnikov s pevci, (dve
vrsti zabav, s katerima se je seznanil pri
četi), se mu ni zdelo mikavno, in on se
je s svoje strani tudi ogibal obče-
vanja s
častniki in oficirskega življenja v vasi.

Oficirsko življenje v kazaških vaseh
ima že davno svojo določeno obliko. Kakor
sleherni junker ali častnik v trdnjavi redno
pije porter, igra štos¹⁾ in govori o nagra-
dah za vdeležbo na vojnih ekspedici-
jah, tako pije v kazaški vasi redno doma
z gospodarjevimi vino, gosti dekleta s

¹⁾ Neka igra na kvarte.

sladkarijami in medom, leta za kazakinjami, v katere se zaljublja, in se včasih tudi oženi s katero. Olenin je živel vedno po svoje in je imel vedno nezavedno antipatijo proti izvoženim potem. In tukaj se istotako ni gibal v izvoženem tiru življenja kavkaških častnikov.

Prihajalo je samo od sebe, da se je zbudil ob jutranji zori. Ko je bil izpil svoj čaj in se s stopnic dol navžil pogleda na gore, jutra in Marjanke, je oblekel raztrgan zipun iz govejega usnja in obul namočene poršni, si opasal kindžal, vzel puško in mošnjo s prigrizkom in tobakom, poklical psa in šel okoli šeste ure zjutraj v gozd za vasjo.

Zvečer proti sedmim se je vračal truden in lačen domov, pet do šest fazanov za pasom, včasih tudi s kako večjo divjačino, ne da bi se bil doteknil mošnje, kjer je imel jed in tobak. Ko bi ležale misli v glavi tako očitno kakor cigarete v mošnji, pa bi bilo lahko videti, da se ves ta čas ni porajala v Oleninu ne ena misel.

Prihajal je domov moralno poživljen, krepak in popolnoma srečen. Ne bi bil mogel povedati, o čem je mislil ves ta čas.

Niso blodile ne misli, ne spomini, ne sanje po njegovi glavi — blodili so le odlomki vsega tega. Zavé se in vpraša: o čem mislim? In zasači se ali kakor kazaka, delajočega v vrtovih s svojo kazaško ženo, ali kakor Abreka v gorah ali kakor merjasca, ki beži pred seboj samim. In pri tem prisluškuje venomer, pogleduje okoli sebe in čaka fazana, merjasca ali jelena.

Zvečer že sedi pri njem nepogrešno stric Jeroška. Vanjuša prinese steklenico vina, in tiho se pomenkujeta, pijeta in gresta oba zadovoljna spat. Drugi dan zopet lov, zopet zdrava utrujenost, zopet pijeta in kramljata in zopet sta srečna.

Včasih, kakšen praznik ali dan počitka, je preživel celi dan doma. Potem je bila Marjanka njegovo glavno opravilo; sleherni njen giblje je zasledoval, ne da bi se sam zavedal tega, željno iz svojih oken ali s svojih stopnic. Gledal je za Marjanko in jo ljubil (kakor se mu je zdelo), ravnotako, kakor je ljubil lepoto gor in neba, in ni mislil na kako razmerje z njo. Zdelo se mu je, da med njim in njo ne more biti takega razmerja, kakor je mogoče med njo in kazakom Lukaško, in še manje takega, kakor je mogoče med bogatim častnikom in ka-

zaško deklico. Zdelo se mu je, da ko bi on delal tako, kakor so delali njegovi tovariši, bi zamenjal svojo neskaljeno naslado opazovanja z brezdnom muk, razočaranj in kesanja. Razun tega je z ozirom na to deklico že izvršil čin samozatajevanja, ki mu je napravil toliko užitka; glavni vzrok pa je bil, ker se je bal Marjanke, in za nič bi se ne bil drznil reči ji šaljivo ljubavno besedo.

Nekega poletnega dne Olenin ni šel na lov in je sedel doma. Popolnoma nepričakovano je prišel k njemu moskovski znanec, zelo mlad človek, ki ga je bil srečal v fini družbi.

„Ah, mon cher, moj predragi, kako sem se razveselil, ko sem zvedel, da ste Vi tukaj!“ je pričel v moskovsko francoskem jeziku in še dalje belil svoj govor s francoskimi besedami. Pripovedujejo mi: „Olenin je tu.“ Kakšen Olenin? Jaz sem se tako razveselil... Tako naju je torej usoda zopet pripeljala vkup... No, kako Vam je? Kaj delate? Zakaj ste tu?“

In knez Bjelecki je povedal vso svojo storjo: kako je vstopil za nekaj časa pri tem polku, kako ga je vrhovni poveljnik imenoval adjutantom in kako je po ekspe-

diciji zopet vstopil pri njem, dasi ga vse to prav nič ne zanima.

„Ako služi človek v tej divjini, mora vsaj napraviti karjero ... dobiti križec ... višjo šaržo ... prestavijo te h gardi. Vse to je neobhodno potrebno, četudi ne zaradi mene, pa zaradi mojih sorodnikov in znancev. Knez me je jako lepo sprejel; jako fin človek je,“ je govoril Bjelecki brez prenehanja. „Za svojo vdeležbo na ekspediciji sem predlagan za Anin red. A zdaj ostanem tu do kakega novega pohoda. Tukaj je krasno. Kake ženske! No in Vi, kako živite? Meni je pravil naš stotnik, — veste, Starcev: dobra, neumna kreature, — ta je pravil, da živite tukaj kot grozen čudak in z nikomur ne občujete. Jaz umejem, da se ne marate zbližati s tukajšnjimi častniki. Veselim se; zdaj bova imela drug drugega ... Jaz sem se nastanil tukaj pri nekem naredniku. Kako dekle je tam, Ustjenka! Rečem Vam: divota!“

In vedno dalje so se vsipale na Olenina francoske in ruske besede — iz sveta, iz katerega je menil, da se je ločil za vedno.

Splošna sodba o Bjeleckem je bila ta,

da je ljubezniv, dobrodušen dečko. Morda je bil to tudi v resnici; a Oleninu se je zdel kljubu svojemu dobrodušnemu, zalemu obrazu izredno neprijeten. Kar puhtela je od njega vsa ta zoprnost, kateri se je bil odrekel Olenin. Najbolj pa ga je jezilo to, da ni mogel, kratkomalo ni imel moči, osorno odbiti od sebe tega človeka iz drugega sveta, kakor da bi ta stari svet, ki je bil nekoč njegov, imel do njega nerazrušljive pravice. Jezil se je na Bjeleckega in na samega sebe, proti svoji volji mešal francoske fraze v svoj razgovor, se zanimal za vrhovnega poveljnika in za moskovske znance, in — posledica tega, ker sta oba v kazaški vasi govorila francoski — se izražal prezirljivo o tovariših častnikih in kazakih, bil z Bjeleckim jako prijazen, obljubil, da ga obišče, in ga povabil, naj večkrat pride k njemu. A sam vendar ni šel k Bjeleckemu. Vanjuši je Bjelecki zelo ugajal in dejal je, da je to gospod, kakor se spodobi.

Bjelecki je pričel takoj običajno življenje bogatega kavkavškega častnika v kazaški vasi. Pred Oleninovimi očmi se je izpremenil takorekoč v starega vaščana: pogoščal je stare s pijačo, prirejal zabavne

večere in sam hodil na zabavne večere k dekletom; bahal se je s svojimi zmagami pri ženskah in dosegel celó, da so mu dekleta in žene — bogvezakaj — rekale dedek, in da so se ga kazaki, ki so jasno zapopadli tega človeka, ljubečega vino in ženske, privadili in ga imeli celo rajši nego Olenina, ki je bil zanje zagonetka.

XXIV.

Bilo je ob petih zjutraj. Vanjuša je s škornjem kakor z mehom razpihaval na stopnicah oglje v samovarju. Olenin je bil že odjezdil na Terek kopat se. (Nedavno si je bil izmislil novo zabavo: kopati konja v Tereku.) Gospodinja je bila v svoji shrambi, iz katere dimnika se je dvigal gosti, črni dim zakurjene peči; hči je v hlevu molzla bivolico. „Ne stoji pri miru, ta mrha!“ se je razlegal od tam njen nestrpni glas, in takoj zatem se je slišalo enakomerno šumenje molzenja.

Na ulici pri hiši se je razlegnil brzi korak konja, in Olenin je brez sedla na svojem brhkem, še ne suhem, svetlo-mokrem, temno-sivem konju prijezdil k plotu. Zala Marjankina glava, ovita z rdečo ruto (takozvano soročko), se je prikazala iz

hleva in se zopet skrila. Olenin je imel na sebi rdečo svilnato srajco, belo čerkesko, zadrgnjeno z jermenom, nosečim kindžal, in visoko kučmo. Sedel je nekoliko prisiljeno na mokrem hrbtu rejenega konja in se s puško na hrbtu sklonil, da bi odprl vrata. Njegovi lasje so bili še mokri, obraz mu je žarel mladosti in zdravja. Menil je, da je lep, gibčen in podoben džigitu; a to je bilo neopravičeno. V očeh vsakega izkušenega Kavkazca je vseeno bil vojak. Ker je bil zapazil radovedno dekličino glavo, se je posebno brihtno sklonil, odpahnil pletena vrata, prijel zopet za vajeti, zamahnil z bičem in zajahal na dvorišče.

„Ali je čaj gotov, Vanjuša?“ je zaklical veselo, ne da bi pogledal proti hlevu; občutil je z užitkom, kako je brhki konj, privzdigaje zadnji konec, željan uzde in drgetaje s sleherno mišico, pripravljen z vso močjo skočiti čez plot, lahkonomo stopal čez suha ilovnata tla dvorišča.

„C'est prêt!“ je odvrnil Vanjuša.

Oleninu se je zdelo, da gleda lepa glava Marjanke vedno še iz hleva; a ni se ozrl nanjo. Ko je skočil s konja, se je zateknil s puško za stopnice, naredil ne-

rodno kretnjo in se prestrašeno ozrl na hlev, kjer pa ni bilo videti nikogar, ampak je donelo le enakomerno šumenje molzenja.

Šel je v hišo, prišel čez nekaj časa zopet vun na stopnice in se usedel s knjigo in pipo pri čaši čaja tja, kamor še niso segali poševni žarki jutranjega solnca. Do obeda ni bil ta dan namenjen nikamor in je nameraval pisati že davno odlagana pisma; a bilo mu je bogvezakaj žal zapustiti svoj prostorček na stopnicah, in kakor v ječo, ga ni veselilo iti v hišo.

Gospodinja je kurila peč, hči je odgnala živino in, ko se je vrnila, je začela pobirati kravjeke in jih zlagati ob plotu. Olenin je čital, a razumel ni ničesar tega, kar je bilo napisano v odprti knjigi pred njim. Neprestano je obračal od nje oči in gledal krepko, mlado žensko, ki se je kretala pred njim. In naj je stopila ta ženske v vlažno jutranjo senco, padajočo od hiša, naj je šla na sredo dvorišča, obsijanega od radostnega mladega solnčnega svita, in vsa njena vitka postava v svetlem oblačilu blestela na solncu in metala črno senco — vedno se je bal le eno, da bi mu odšla katera njenih kretenj. Radostilo ga je vi-

deti, kako svobodno in graciozno se je pripogibalo njeno telo, kako se je rožnata srajca, ki je bila vsa njena odeja, ulegala na prsih in dol po vitkih nogah; kako je vzravnavala svoje telo in so se pod napeto srajco razločno črtale dihajoče prsi; kako so ozke noge, obute v rdeče stare čevlje, stopale na zemljo, ne da bi premenile obliko; kako so krepke roke v zavihanih rokavih, napenjajoč vse mišice, ko jezno metale z lopato, in kako so globoke, črne oči pogledovale včasih nanj. Četudi so fine obrvi izgledale mračno, vendar se je izražala v očeh zadovoljnost in zavest svoje lepote.

„No, Olenin, ali ste že davno vstali?“ je zaklical Bjelecki, ki je v kavkaški oficirski surki stopil na dvorišče in prihajal k Oleninu.

„A, Bjelecki!“ je odvrnil Olenin in mu prožil roko. „Kaj Vas je pripeljalo tako zgodaj?“

„Kaj naj počnem! Spodili so me. Pri meni je drevi ples. Marjana, saj prideš tudi ti k Ustjenki?“ se je obrnil k deklici.

Olenin se je začudil, kako je smel Bjelecki tako prosto obgovoriti to žensko.

No Marjanka je, kakor da ni slišala, povsila glavo, vrgla lopato na ramo in odšla s svojim brhkim, moškim korakom k shrambi.

„Sramuje se, sladko dete, sramuje se!“ je zaklical za njo Bjelecki. „Pred Vami se sramuje!“ in veselo se smeje je stekel na stopnice.

„Kakšen ples je pri Vas? Kdo Vas je spodil?“

„Pri Ustjenki, hčeri mojega gospodarja, je ples. Tudi Vi ste povabljeni. Ples, to pomeni pogače in sestanek deklet.“

„A midva, kaj bova delala tam?“

Bjelecki se je zvito nasmehnil, pomežiknil in pokazal z glavo na shrambo, v kateri je bila izginila Marjanka.

Olenin je skomizgnil z rameni in zardel.

„Za Boga, Vi ste čuden človek!“ je rekel Bjelecki.

„No, razložite!“

Olenin je namršil obrvi. Bjelecki je zapazil to in se prevljudno nasmehnil.

„Da kako pa, prosim Vas,“ je dejal. „Zivite z njo pod eno streho... in ona je tako imenitno dekle, divna ženska, dovršena krasotica.“

„Čudovita krasotica! Jaz še nisem videl take ženske,“ je rekel Olenin.

„No torej, kaj hočete še več?“ je vprašal Bjelecki, ki kratkomalo ni mogel razumeti.

„Morda je čudno,“ je odvrnil Olenin, „a zakaj bi ne povedal resnice? Odkar živim tukaj, za-me ženske kakor bi ne ekzistirale. In tako je dobro, res! No, in kaj tudi more biti skupnega med nami in temi ženskami? Jeroška — to je kaj drugega; z njim imava skupno strast: lov.“

„No, čujte! Kaj je skupnega! A kaj je skupnega med menoj in Amalijo Ivanovno? To je eno in isto. Porečete, da so tukajšnje ženske umazane, no, to je druga stvar. *A la guerre, comme à la guerre!*“

„Pa jaz tudi za Amaliije Ivanovne nisem imel zmisla in nisem nikdar znal občevati z njimi,“ je odvrnil Olenin. „A onih ni bilo mogoče spoštovati, te pa spoštujem.“

„No, potem jih spoštujte! Kdo Vam to brani!“

Olenin ni odgovoril. Očitno bi bil rad povedal do konca, kar je pričel. Stvar mu je ležala preveč na srcu.

„Vem, da sem izjema.“ (Bil je očitno v zadregi.) „Toda moje življenje se je tako ustrojilo, da ne vidim ne le nobene potrebe, premeniti svoja načela, ampak da bi celó ne mogel živeti tukaj — niti nočem reči: tako srečno živeti, kakor živim — ako bi hotel živeti po Vašem. In potem iščem jaz v njih vse kaj drugega, vidim v njih vse drugo nego Vi.“

Bjelecki je neverno privzdignil obrvi. „Pridite vseeno zvečer k meni! Tudi Marjanka bo tam, jaz vaju seznanim. Pridite, prosim. No, če Vam bo dolgčas, pa pojedete zopet. Ali pridete?“

„Jaz bi prišel, a hočem Vam povedati po pravici: bojim se, da se resno zaljubim.“

„O, o, o!“ je vzkliknil Bjelecki. „Samo pridite, jaz Vas že pomirim. Ali pridete? Častno besedo?“

„Bi prišel, a res, jaz ne razumem, kaj bova delala tam, kako vlogo bova igrala.“

„Bodite tako dobri, jaz Vas prosim. Ali pridete?“

„Da, pridem, morda,“ je rekel Olenin.

„Lepo Vas prosim, tukaj so krasne ženske kakor nikjer drugod — pa živeti

kakor menih! Kaj se pravi to! Čemu si kvariti življenje in ne uživati, kar nam nudi? Ali ste slišali, naša kompanija pojde v Vozdviženskajo?"

„Težko; meni so pravili, da pride tja osma kompanija,“ je rekel Olenin.

„Ne, dobil sem pismo od adjutanta. Piše, da se vdeleži knez osebno pohoda. Jaz se veselim; videla se bova zopet. Meni že začenja biti dolgčas tukaj.“

„Pravijo, da napravimo kmalu napad.“

„Nisem slišal; a slišal sem, da je Krinovicin, ker se je izkazal pri nekem napadu, dobil Anin red. Pričakoval je, da postane poročnik,“ je rekel Bjelecki in se smejal. „Ta se je opekel! Odpotoval je k polkovnemu štabu.“

Ko se je zmračilo, je Olenin pričel misliti na zabavo pri Bjeleckem. Povabilo mu je bilo mučno. Mikalo ga je iti; a pusto, čudno in skoro strašljivo je bilo misliti o tem, kaj bo tam. Vedel je, da ne bo tam ne kazakov, ne starih, nikogar razun deklet. Kako bo tedaj? Kako se vesti? Kaj govoriti? Kaj bodo one govorile? Kako razmerje more biti med njim in temi divjimi kazaškimi deklicami? Bjelecki je pripovedoval o tako čudnih, nefi-

nih in obenem strogih razmerjih... Bilo mu je čudno misliti, da bo tam v eni izbi z Marjanko in bo morda celó govoril z njo. Zdelo se mu je to nemogoče, ako je pomislil na njeno veličastno postavo. Bjelecki je pač pravil, da je vse to tako prosto. „Ali bo Bjelecki res tudi z Marjanko tako občeval? To bi bilo zanimivo,“ je premišljeval. „Ne, najbolje je, ne hoditi. Vse to je grdo, nizko in — kar je glavno — brez pomena.“ A zopet ga je mučilo vprašanje: kako bo vse to? Tudi ga je takorekoč vezala dana beseda. Šel je in ni bil odločen še v nič; a došel je do doma Bjeleckega in je vstopil.

Hiša, v kateri je stanoval Bjelecki, je bila taka kakor Oleninova hiša. Stala je na koleh, dva aršina od zemlje, in imela dve izbi. V prvi, v katero je vstopil Olenin po strmih stopnicah, so ležale pernice, preproge, odeje in blazine, po kazaški navadi lepo okusno zložene druga k drugi ob sprednji steni. Tu so na stranskih stenah visele tudi bakrene sklede in orožje; pod klopjo so ležale melone in buče. V drugi izbi je stala velika peč, miza, klopi in staroverske svete podobe. Tukaj se je bil nastanil Bjelecki s svojo zložljivo po-

steljo, s svojimi velikimi kovčki, z majhno stensko preprogo, na kateri je viselo orožje, in s svojimi po mizi razstavljenimi toaletnimi potrebščinami in portreti. Svilnata spalna suknja je bila vržena na klop. Bjelecki sam je ležal brhek in čist, le v spodnji obleki, na postelji in čital *Les trois mousquetaires*.

Bjelecki je skočil na noge.

„Tu vidite torej, kako sem si uredil. Imenitno, kaj? No lepo, da ste prišli. Pri dekletih je že strašno delo. Ali veste, iz česa se delajo pirogi? Iz testa s svinjskim mesom in grozdem. A to ni glavna stvar. Poglejte no, kako to mrgoli!“

V resnici sta videla, ko sta pogledala skozi okno, nenavadno vrvenje po hiši. Dekleta so zdaj s to, zdaj z ono stvarjo letala iz veže in zopet nazaj.

„Ali bo kmalu?“ je zaklical Bjelecki.

„Tako. Ali si že lačen, dedek?“ In iz hiše se je razlegnil zvonek smeh.

Ustjenka, okroglo, rdečelično, brhko dekle, je z zavihanimi rokavi pritekla v sobo Bjeleckega po krožnike.

„Ah ti! Še krožnike bom ubila,“ je zavpila, ko ji je Bjelecki nagajal. „Ti naj

bi šel pomagat," je smejé zaklicala Oleninu. „Poskrbi za sladkarije dekletom.“

„Ali je Marjanka prišla?“ je vprašal Bjelecki.

„Seveda. Prinesla je testa.“

„Veste," je rekel Bjelecki, „ko bi človek to Ustjenko oblekel, očedil in jo malo gojil, bi posekala vse naše krasotice. Ali ste videli kazakinjo Borštevo? Omožila se je s polkovnikom. Divota! Kaka dignité! Odkod le to pride..."

„Nisem videl Boršteve. a po mojem mnenju ne more biti nič lepšega od te noše.“

„Ah, jaz se tako znam prilagoditi vsakemu življenju!“ je rekel Bjelecki in veselo vzdihnil. „Grem malo pogledat, kaj je z njimi.“

Nataknil je spalno suknjo in tekel vun. „Vi pa poskrbite za sladkarije!“ je zaklical.

Olenin je poslal slugo po poprnjake in med. In tako grdo se mu je zdelo naenkrat dajati denarje kakor bi koga podkupoval, da na slugino vprašanje, koliko naj kupi tega in koliko onega, ni dal določnega odgovora.

„Kakor veš.“

„Za ves denar?“ je pomenljivo vprašal stari vojak. „Poprhnjaki so dragi. Po šestnajst.“

„Da, za ves denar,“ je rekel Olenin in se usedel k oknu; sam se je čudil, zakaj mu je srce tako bilo, kakor bi se pripravljalo na nekaj važnega in neprijetnega.

Slišal je, kako se je v dekliški sobi vzdignil krik in vik, ko je vstopil Bjelecki, in videl čez nekaj minut, kako je med krikom, vriščem in smehom planil vun in zbežal po stopnicah.

„Zapodile so me!“ je dejal.

Kmalu nato je prišla Ustjenka in slovesno povabila gosta, z naznanilom, da je vse pripravljeno.

Ko sta stopila v hišo, je bilo v resnici vse pripravljeno, in Ustjenka je popravljala blazine ob steni. Na mizi pokriti z nesorazmerno majhnim prtom, je stala steklenica z vinom in posušena riba. V izbi je dišalo po testu in grozdju. Šest deklet v zalih bešmetih in brez običajne rute na glavi se je stiskalo v kotu za pečjo, šepetalo, se smejalo in prhalo.

„Prosimo najvdanejše, da bi pili na čast mojega angela varuha,“ je rekla Ustjenka in povabila gosta k mizi.

Olenim je v gruči deklic, ki so vse brez izjeme bile brhke, spoznal Marjanko, in bilo mu je hudo in sitno, da se je sestal z njo v takih nefinih in nerodnih okolnostih. Čutil se je neumnega in nerodnega in sklenil je delati to, kar bo delal Bjelecki. Bjelecki je nekoliko slovesno, a samozavestno in neprisiljeno stopil k mizi, izpil kozarec vina na Ustjenkino zdravje in povabil druge, naj storé takisto. A Ustjenka je izjavila, da dekleta ne pijó.

„Z medom bi šlo,“ je rekla ena.

Poklicali so slugo, ki se je bil povrnil ravno iz prodajalne z medom in sladkarijami. Vojak je gledal izpod čela, deloma z zavistjo, deloma s preziranjem, po njegovem mnenju „razuzdana“ gospoda in je izročil skrbno in vestno kos medu in poprnjake, zavite v siv papir; hotel je še na dolgo in široko razpravljati o ceni in denarju, ki ga je dobil nazaj, a Bjelecki ga je spodil vun.

Bjelecki je natočil vina v kozarce, ga pomešal z medom in razkošno razložil tri funte poprnjakov po mizi; nato je zvlekel dekleta s silo iz njih kota, jih posadil k mizi in začel deliti med-nje poprnjake. Olenin je nehoté zapazil, kako je prijala

Marjankina zagorela, a mala roka dva okrogla poprnjaka in rjav medenjak in ni vedela prav, kaj bi naredila z njimi. Pogovor se je vlekel okorno in neprijetno, kljubu razigranosti Ustjenke in Bjeleckega, ki sta si prizadevala, da bi razveselila družbo.

Olenin je bil neodločen; prevdarjal je, kaj bi rekel, imel občutek, kakor da vzbuja radovednost, morda posmeh in kakor da prehaja njegova glupost na druge. Zardeval je in zdelo se mu je, da je posebno Marjenka v zadregi. „Gotovo čakajo, da jim dava denarja,“ si je mislil. „Kako jim ga bova dala? In kako bi jim ga dala kar najhitreje pa ušla?“

XXV.

„Kaj ti svojega gostača ne poznaš?“ se je obrnil Bjelecki k Marjanki.

„Kako pa naj ga poznam, ko ne pride nikoli k nam?“ je rekla Marjanka in pogledala Olenina.

Olenin se je prestrašil, se zdrznil in sam ne vedoč, kaj bi rekel, je odgovoril: „Bojim se tvoje matere. Ona me je tako ozmerjala prvi pot, ko sem prišel k vam.“

Marjanka se je zasmejala.

„In ti si se ustrašil?“ je rekla in ga pogledala; nato se je obrnila proč.

Tukaj je zagledal Olenin prvikrat ves obraz lepega dekleta; preje jo je videl vedno le obvezano do oči z ruto. Ni veljala zastonj za prvo krasotico v vasi. Ustjenka je bila brhko dekle, majhna, polna, rdečelična, z veselimi, rjavimi očmi, z večnim smehljajem na rdečih ustnicah, večno se smejajoča in brbljajoča. Marjanka pa nikakor ni bila samo zalo dekle: ona je bila resnična lepotica! Črte njenega obraza so se mogle zdeti preveč moške in skoro grobe, da ni bilo tega visokega, vitkega stasa in močnih prsi in pleč, in zlasti da ni bilo tega strogega in obenem nežnega izraza podolgovatih črnih oči, obdanih s temno senco pod črnimi obrvmi, in vedrega izraza ust pri nasmehu. Ona se je redkokdaj smehljala, a zato je vzbujal njen usmev vedno začudenje. Dih deviške moči in zdravja je vel od nje. Vse deklice so bile lepe, a i deklice same i Bjelecki in sluga, ki je bil prišel s poprnjaki, vsi so se nehoté ozirali na Marjanko in kadar so se obračali k deklicam, so se obračali k njej. Bila je kakor ponosna in vesela kraljica med drugimi.

Bjelecki se je trudil, da bi bila zabava vseskozi spodobna; ni nehal kramljati, je pripravil dekleta do tega, da so podajala vino v krogu, je uganjal z njimi burke in neprestano delal proti Oleninu po francosko nespodobne opazke o lepoti Marjanke, ki jo je imenoval „vašo“, la vôtre, in ga silil, naj se vede tako, kakor se je vedel on sam. Olenin je bil čezdalje bolj potrta. Premišljeval je, kako bi pobegnil. Tu je oznanil Bjelecki, da mora Ustjenka, ki je obhajala svoj god, podajati vino s poljubi. Bila je pripravljena, a pod pogojem, da ji vsak položi denarja na krožnik, kakor se to dela na svatbah. „Sam vrag me je zanesel na to zoprno gostijo!“ je rekel Olenin sam pri sebi in vstal in hotel iti.

„Kam hočete?“

„Grem po tobaka,“ je dejal, namenjen uiti, a Bjelecki ga je prijel za roko.

„Imam denar pri sebi,“ mu je rekel po francosko.

„Ne morem uiti, moram tukaj plačati,“ si je mislil Olenin in je bil jako jezen na svojo nerodnost. „Ali res ne morem tako delati kakor Bjelecki? Ne bi bil smel priti; a ko sem enkrat prišel, jim

ne smem kaziti veselja. Moram piti po kazaško.“ Vzel je čapuro (leseno čašo, držečo osem kozarcev), nalil vina in jo izpil skoro vso. Dekleta so ga gledala, ko je pil, z začudenjem in skoro s strahom. To se jim je zdelo čudno in nespodobno. Ustjenka je podala še en kozarec vsakemu in se poljubila z obema. „No, dekleta, zdaj bomo vesele!“ je rekla in potresavala na krožniku štiri rublje, ki sta jih bila položila gospoda.

Oleninu že ni bilo več neprijetno. Postal je zgovoren.

„No, Marjanka, zdaj pa ti podajaj vina s poljubi!“ je rekel Bjelecki in jo prijel za roko.

„Da, tako-le te poljubim!“ je rekla ona in v šali zamahnila po njem.

„Dedka lahko tudi brez denarja poljubiš,“ se je oglasilo drugo dekle.

„Vidiš, ti si pridno dete,“ je dejal Bjelecki in poljubil branečo se deklico.

„Ne, le ti podajaj!“ je silil Marjanko.

„Podaj tvojemu gostaču!“

In prijel jo je za roko, jo peljal h klopi in jo posadil poleg Olenina.

„Kaka krasotica!“ je rekel in obrnil njeno glavo v profil.

Marjanka se ni branila, ampak ponosno se smehljaje, se je ozrla na Olenina s svojimi podolgovatimi očmi.

„Krasno dekle!“ je ponovil Bjelecki.

„Kaka krasotica sem jaz!“ se je zdelo, da je ponavljajal Marjankin pogled. Ne da bi pomislil, kaj dela, je objel Olenin Marjanko in jo hotel poljubiti. Ona se je naenkrat iztrgala, skoro prevrnila Bjeleckega, potegnila prt z mize in skočila k peči. To je bilo vpitja in smeha! Bjelecki je dekletom nekaj pošepetal in naenkrat so stekli vsi iz sobe v vežo in zaprli vrata.

„Zakaj si Bjeleckega poljubila, a mene nočeš?“ je vprašal Olenin.

„Tako, nočem, pa je,“ je odvrnila in namrdnila spodnjo ustnico in obrvi. „On je dedek,“ je smehljaje dostavila. Šla je k durim in tolkla po njih. „Kaj ste zaprli, vrage?“

„Kaj za to, pusti jih tam, midva pa ostaniva tukaj,“ je rekel Olenin in se ji približal.

Njej se je stemnil obraz in strogo ga je odvrnila od sebe z roko. In znova se je zdela Oleninu tako veličastno-lepa, da se je zavedel in se sramoval svojega vedenja. Stopil je k vratom in jih stresel.

„Bjelecki, odprite ! Kake neumne šale so to !“

Marjanka se je zopet zasmejala s svojim jasnim, srečnim smehom.

„Aj, ti se me bojiš ?“ je rekla.

„Da, saj si ravnotako huda kakor tvoja mati.“

„A ti bi moral bolj z Jeroško pohajkovati, potlej bi te dekleta tudi začela ljubiti.“ Nasmehnila se je in ga gledala naravnost in od blizu v oči.

Ni vedel, kaj bi rekel. „A ko bi jaz k Vam prišel ?“ je dejal naenkrat.

„To bi bilo kaj drugega,“ je odvrnila in živahno prikimala.

V tem trenutku je Bjelecki s sunkom odpahnil duri, in Marjana je odskočila od Olenina, tako da se je z bokom zadela ob njegovo nogo.

„Vse je prazno, kar sem mislil preje: ljubezen in samozatajevanje in Lukaška. Edino je sreča : kdor je srečen, ta ima prav,“ je šinilo Oleninu v glavo in z njemu samemu nepričakovano močjo je prijel lepo Marjanko in jo poljubil na sencè in na lice. Marjanka se ni razjezila, ampak se je le glasno zasmejala in zbežala vun k drugim dekletom.

S tem je bil zabavni večer pri kraju. Stara, Ustjenkina mati, se je vrnila z dela, oštela vsa dekleta in jih razpodila.

XXVI.

„Da,“ je premišljeval Olenin, vračajoč se domov, „treba bi mi bilo samo malo popustiti vajeti, pa bi se mogel brezumno zaljubiti v to kazakinjo.“ S temi mislimi je legel spat, a menil je, da vse to preide, in da se povrne k staremu življenju.

A staro življenje se ni vrnilo več. Njegovo razmerje do Marjanke je postalo drugo. Stena, ki ju je preje ločila, se je bila porušila. Olenin se je že pozdravljal z Marjanko vsakikrat, kadar sta se srečala.

Gospodar je prišel po denar za stanovanje in ker je bil slišal o Oleninovem bogastvu in njegovi radodarnosti, ga je povabil k sebi. Stara ga je prijazno sprejela, in od tistega večera pri Bjeleckem je zahajal Olenin često na večer h gospodarjevim in sedel pri njih do pozne noči.

Na videz je nadaljeval staro življenje v kazaški vasi, toda v njegovi duši se je bilo vse izpremenilo. Čez dan je bil v gozdu, proti osmim pa, ko se je zmračilo, je šel

h gospodarjevim, sam ali s stricem Jeroško. Gospodarjevi so se ga bili že tako navadili, da so se čudili, če ga ni bilo. Plačal je za vino dobro in je bil miren človek. Vanjuša mu je prinesel čaja; usedel se je v kot k peči; stara je opravljala svoje delo, ne da bi jo motila njegova navzočnost, in pri čaju in vinu so se razgovarjali o kazaških zadevah, o sosedih, o Rusiji, o kateri je Olenin pripovedoval, stara pa sta izpraševala.

Včasih je vzel knjigo in čital tiho za-se. Marjanka je kakor srna, s podkrižanimi nogami, sedela na peči ali v temnem kotu. Ona se ni vdeleževala razgovora, a Olenin je videl njene oči, njen obraz; slišal je njene gibljeje, pokanje buč, ki jih je jedla, in čutil, da je poslušala z vso svojo dušo, kadar je on govoril; čutil je njeno navzočnost, kadar je molčé čital. Včasih se mu je zdelo, da so njene oči uprte vanj, in ako se je srečal z njih bleskom, je nehoté umolknil in jo pogledal. Tedaj se je takoj skrila, a on se je delal, kakor da je ves zatopljen v pogovor s staro, prisluškaval pa njenemu dihanju, vsem njenim gibljejem in znova čakal na njen pogled.

Pričo drugih je bila proti njemu večjidel vesela in prijazna, a kadar sta bila sama, — divja in nevljudna. Včasih je prišel h gospodarjevim, ko se Marjanka še ni bila povrnila z ulice; naenkrat se zasliši njen krepki korak in v odprtih vratih zamiglja njena modrosiva katunasta srajca. Ona stopi na sredo sobe, ga zagleda — in komaj viden prijazen smehljaj zablisne v njenih očeh, in njemu postane veselo in tesno pri srcu.

On ničesar ni zahteval ne želel od nje, a z vsakim dnem ga je bolj gnalo v njeno bližino.

Olenin se je bil tako uživel v vaško življenje, da se mu je zdela preteklost ko nekaj povsem tujega, a o bodočnosti, osebno v kolikor je ležala izven sveta, v katerem je živel, sploh ni razmišljal. Ako je prejel iz domovine pisma od sorodnikov in prijateljev, ga je užalilo, da so očitno žalovali po njem kakor po izgubljenem človeku, ko je vendar v svoji kazaški vasi smatral za izgubljene vse one, ki niso živeli tako življenje kakor on. Bil je prepričan, da se ne bo nikdar kesal, da se je odtrgal od prejšnjega življenja in tako samotarsko in po svoje živel v tej kazaški

vasi. Na pohodih in v trdnjavah mu je bilo dobro; a še-le tukaj, še-le pod okriljem strica Jeroške, v svojem gozdu, v svoji hišici kraj vasi in zlasti ob spominu na Marjanko in Lukaško mu je postala jasna vsa ta laž, v kateri je živel preje, in katera ga je že tam ogorčala, zdaj pa mu postala neznosno zoprna in smešna.

Čutil se je tukaj z vsakim dnem bolj svobodnega in bolj človeka. Vse drugače nego si ga je slikal, se mu je bil predstavil Kavkaz. Našel ni bil tu ničesar, kar bi bilo podobno vsem njegovim sanjam in vsem opisom Kavkaza, ki jih je slišal in čital. „Tukaj ni nikakih prepadov in brezden, nikakih Amalat-begov, nikakih junakov in nikakih sovragov,“ je premišljeval. „Ljudje živé, kakor živi priroda: umirajo, se rodé, se družijo, se zopet rodé, se bojujejo, pijó, jedó, se veselé in zopet umirajo, in tukaj ni nikakih življenjskih oblik razun onih neizpremenljivih, ki jih je določila priroda tudi solncu, travi, drevesu. Drugih zakonov ljudje tukaj nimajo...“ In zato so se mu zdeli ti ljudje, v primeri z njim samim, lepi, močni in svobodni, in kadar jih je pogledal, sta ga obšla sram in žalost nad seboj samim.

Često mu je resno prišla misel, da bi vrgel vse tje, se vpisal med kazake, kupil kočo in živine, se oženil s kazakinjo (le ne z Marjanko, katero je prepuščal Lukaški) in živel s stricem Jeroško, hodil z njim na lov in na ribe in s kazaki na pohode. „Zakaj ne storim tega? Na kaj čakam?“ se je vpraševal. In spodbujal je samega sebe in se karal: „Ali pa se morda bojim storiti to, kar smatram sam za pametno in pravo? Mar je želja, da bi bil preprost kazak, živel v tesnem stiku s prirodo, nikomur ne storil hudega, ampak izkazoval ljudem še dobro, mar je to neumnejši ideal od onega, ki sem ga imel preje, na primer, da bi postal minister, polkovni poveljnik?“ A neki notranji glas mu je govoril, naj počaka in naj se ne odloči še. Zadrževala ga je nejasna zavest, da ne more povsem živeti življenja Jeroške ali Lukaške, ker ima drugačen ideal sreče, — zadržavala ga je misel, da je sreča v samozatajevanju.

To kar je storil Lukaški, mu je še vedno delalo veselje. Iskal je neprestano prilik, da bi se žrtvoval za druge; a teh prilik ni bilo. Tuintam je pozabil na ta svoj novo-odkriti recept za srečo in se je

smatral za sposobnega, da se uživi v življenje strica Jeroške; a potem se je naenkrat zavedel in je segel takoj zopet po ideji zavednega samozatajevanja ter s tega temelja mirno in ponosno gledal na vse ljudi in na tujo srečo.

XXVII.

Lukaška je pred vinsko trgatvijo prijahal k Oleninu. Izgledal je še drznejše ko po navadi.

„No, kako ti je, ali se ženiš?“ je vprašal Olenin, ki ga je bil veselo pozdravil.

Lukaška ni odgovoril naravnost.

„Poglejte, Vašega konja sem zamenjal onkraj reke. To je konj! Kabardinec iz žrebčarne v Lovi. Té imam posebno rad.“

Ogledala sta novega konja in ga sukala po dvorišču. Konj je bil v resnici nenavadno lep; rjav, širok in dolg vlah s svetlo kožo in nežno, fino grivo in tenkim vratom, ki sta pričala o dobrem plemenu. Bil je tako rejen, da je na njegovem hrbtu „človek lahko légel spat,“ kakor se je izrazil Lukaška. Kopita, oči, zobje, vse je bilo lepo in brez najmanje hibe, kakor dobiš samo pri konjih najčistejše krvi.

Olenin ni mogel, da ne bi bil občudoval konja. Na Kavkazu ni bil še videl tako lepega.

„In hoja še-le!“ je rekel Lukaška, trepljaje konja po vratu. „Kako hodi! In razumen je! Kar tako za gospodarjem teka.“

„Ali si veliko doplačal?“ je vprašal Olenin.

„Nisem računil,“ je smehljaje odvrnil Lukaška. „Dobil sem ga od prijatelja.“

„Čudovito lep konj! Koliko hočeš zanj?“ je vprašal Olenin.

„Poldrugsto rubljev so mi ponujali; a Vam ga dam tako,“ je rekel Lukaška veselo. „Samo recite, pa Vam ga dam. Vzajem sedlo dol in vzemite ga. Meni daste potem kakega drugega za službo.“

„Ne, za nobeno ceno!“

„No, tedaj sem Vam prinesel tukaj darilo.“ In Lukaška se je odpasal in snel enega obeh kindžalov, ki sta mu visela na jermenu. „Onkraj reke sem ga dobil.“

„No, lepa hvala.“

„In grozdja je obljubila mati, da ga prinese sama.“

„Ni treba: še obračune bova delala! Saj ti ne bom dal nobenega denarja za kindžal.“

„Kako neki — saj sva prijatelja ! Mene je tam za reko Girej-han] peljal v svojo hišo in dejal: izberi, kar ti je všeč. Pa sem vzel to bodalo. Tako je pri nas navada.“

Šla sta v hišo malo pit.

Kako je ? Ali ostaneš kaj časa tu ?“ je vprašal Olenin.

„Ne, prišel sem se poslovit. Mene so zdaj iz kordona prestavili k četi onkraj Tereka. Še danes pojdem tja z Nazarjem, mojim tovarišem.“

„A svatba, kdaj bo?“

„Pridem kmalu sèm, potem bo zaroka, pa zopet nazaj v službo,“ je nevoljno odvrnil Lukaška.

„Pa kako ? Saj svoje neveste niti ne vidiš nikoli !“

„Saj to je vseeno ! Kaj jo naj gledam ? Kadar bodete na pohodu, pa vprašajte pri nas v četi po Lukaški, širokem. In merjascev je tam ! Jaz sem že dva ubil. Popeljem Vas nad-nje.“

„No, zbogom torej ! Kristus te varuj !“

Lukaška je sel na konja in, ne da bi se oglasil pri Marjanki, zdirjal na cesto, kjer je že čakal nanj Nazarka.

„Kako je ? Ali se nič ne oglasiva ?“

je vprašal Nazarka in pomežiknil v stran, kjer je imela Jamka svojo krčmo.

„Prav,“ je dejal Lukaška. „Na, pelji konja k njej in če me dolgo ne bo, mu daj mrve. Jutri zjutraj bom na vsak način pri četi.“

„Kaj, ali ti je junker še kaj podaril?“

„Ne, k sreči; za njegov dar sem mu podaril kindžal, drugače bi bil kmalu hotel imeti konja od mene,“ je rekel Lukaška, skočil s konja in ga oddal Nazarki.

Ravno pod Oleninovim oknom je smuknil na dvorišče in se približal oknu izbe gospodarjevih. Bilo je še čisto temno. Marjanka, v sami srajci, si je česala lase, odpravlja se spat.

„Jaz sem,“ je zašepetal kazak.

Marjankin obraz je bil resen in ravnodušen, a naenkrat je oživel, čim je zaslišala svoje ime.

„Odpri no,“ je odvrnil Lukaška. Samo za hipček me pusti noter. Tako sem hrepenel po tebi! Čez vse!“

Objel je skoz okno njeno glavo in jo poljubil.

„Res, odpri!“

„Kaj govoriš neumnine! Rekla sem ti, da te ne pustim. Kaj, ali si za dolgo tukaj?“

On ni odgovoril in jo je samo poljuboval. In ona ni vpraševala več.

„Vidiš, še objeti te ne morem dobro skozi okno,“ je rekel Lukaška.

„Marjanuška!“ se je zaslišal glas stare. „S kom govoriš?“

Lukaška je potegnil kučmo z glave, da bi ga ne spoznali, in počenil pod okno.

„Brž pojdi!“ je šepnila Marjanka.

„Lukaška je prišel,“ je odgovorila materi. „Po očetu je vprašal.“

„No pa ga pošlji sèm.“

„Je že šel. Pravi, da ne utegne.“

Res je bil stekel Lukaška brzih korakov, sključeno pod okni na dvorišče in od tam k Jamki. Izpila sta z Nazarko dve čapuri vina in zapustila nato vas. Noč je bila gorka, temna in tiha. Molčé sta jezdila, samo korake kônj je bilo slišati. Lukaška je začel peti pesem o kazaku Mingalu, a ni bil izpel prve kitice, ko je umolknil in se obrnil k Nazarki.

„Me le ni pustila k sebi.“

„O!“ je odvrnil Nazarka. „Jaz sem vedel, da te ne bo pustila. Kaj mi je Jamka povedala: da je junker začel zahajati k njim! Stric Jeroška se je bahal, da je dobil od junkerja puško za Marjanko.“

„Laže, ta vrag!“ je jezno zaklel Lukaška. „Ni tako dekle. A starega zlodeja namlatim, da bo črn.“ In zapel je svojo pesmico miljenko :

Tam iz sela Izmajlova,
Tam iz grajskih krasnih vrtov
Svetel sokol je odletel.
Brž za njim mlad lovec jaha,
Rad privabil spet nazaj bi ga na roko.
Pa mu pravi svetli sokol :
Nisi znal ti v zlati kletki,
Nisi znal na desni roki
Me držati — zdaj letim na sinje morje
Ubit belega labuda,
Kljuvat sladkega mesa.

XXVIII.

Pri gospodarjevih so obhajali zaroko. Lukaška je bil prijahal v vas, a ga ni bilo nič k Oleninu. Tudi Olenin ni šel na zaroko, h kateri ga je bil povabil praporščak. Bil je žalosten kakor še nikdar, odkar se je bil naselil v vasi.

Videl je, kako je Lukaška, praznično oblečen, prišel z materjo proti večeru h gospodarjevim, in mučila ga je misel, zakaj da je Lukaška tako mrzel proti njemu. Olenin se je zaprl v svojo sobo in začel pisati svoj dnevnik.

„Veliko sem premišljeval in zelo sem se izpremenil v tem poslednjem času,“ je pisal Olenin, „in sem prišel do tega, kar stoji zapisano v abecedniku. Da si srečen, treba samo eno: ljubiti, ljubiti s samozatajevanjem, ljubiti vseh in vse in razpresti na vse strani pajčevino ljubezni: kdor pade noter, tega treba vjeti. Tako sem prijel Vanjušo, strica Jeroško, Lukaško in Marjanko.“

Ko je bil Olenin to zapisal, je stopil v sobo stric Jeroška.

Jeroška je bil židane volje. Ko je Olenin pred nekoliko dnevi zvečer prišel k njemu, ga je dobil na dvorišču pred merjascem, katerega je srečnega in ponosnega obraza deval iz kože z majhnim nožem. Psi, med njimi ljubček Ljam, so ležali okoli njega, ga gledali pri njegovem delu in nalahno pomigavali z repi. Dečki so spoštljivo gledali nanj čez plot in ga niso niti dražili kakor po navadi. Sosedje, ki mu vobče niso bile preveč naklonjene, so ga pozdravljale in mu prinašale — ta vrč vina, ona sira, tretja moke. Drugo jutro je sedel Jeroška, ves v krvi, v svoji kleti in oddajal sveže meso po funtih — temu za denar, onemu za vino.

Na njegovem obrazu je bilo zapisano : „Bog mi je dal srečo, ubil sem divjačino ; zdaj pa vi potrebujete strica.“ Vsled tega se je seveda posvečal pijači in je popival, ne da bi šel kaj iz vasi, že četrty dan. Razun tega je pil na zaroki.

Stric Jeroška je prišel od gospodarjevih popolnoma pijan k Oleninu, z rdečim obrazom in zmršeno brado, a v novem rdečem bešmetu, obšitem z galonami, in z balalajko iz buče, ki jo je bil prinesel od onkraj reke. Že davno je bil obljubil Oleninu to zabavo in bil je zdaj pri pravi volji. Ko je videl, da Olenin piše, je postal nejevoljen.

„Piši, piši, očka moj,“ je rekel šepetaje, kakor da bi sedel med njim in papirjem kakšen duh, in se je bal splašiti ga ; pri tem se je usedel brez ropota, čisto tiho na tla. Kadar je bil stric Jeroška pijan, je sedel najrajši na tleh. Olenin se je ozrl, ukazal prinesti vina in pisal dalje. Jeroški je bilo dolgčas piti samemu ; hotel se je razgovarjati.

„Pri gospodarjevih sem bil na zaroki. A kaj, to so svinje ! Ne maram biti tam. Prišel sem k tebi.“

„A odkod imaš balalajko?“ je vprašal Olenin in pisal dalje.

„Za reko sem bil, očka moj; tam sem dobil balalajko,“ je dejal takisto na tistem ko preje. „Igram ti mojstrsko: tatarske, kazaške, gosposke, vojaške, kar le hočeš.“

Olenin ga je zopet pogledal, se nasmešnil in pisal dalje.

Ta smehljaj je dal staremu pogum.

„No, pusti, očka moj, pusti!“ je rekel naenkrat odločno. „Če so te užalili, pusti jih, pljuni! No, kaj pišeš in pišeš! Čemu to?“

In oponašal je Olenina, trkaje s svojimi debelimi prstmi po tleh in se zaničljivo spakovaje. „Pisarenje, to je sama zvijača! Bodi rajši vesel, potlej boš fant korenjak.“

O pisanju je ekzistiral v glavi strica Jeroške en sam pojem: da je škodljiva zvijača.

Olenin se je zasmeljal, Jeroška tudi. Poskočil je od tîl in se pripravljaj, da pokaže svojo spretnost na balalajki in zapoje nekaj tatarskih pesmic.

„Kaj bi pisal, dragi moj! Poslušaj rajši, jaz ti zapojem. Kadar krepneš, tedaj

ne boš slišal nobene pesmi več. Bodi vesel !“

Najprvo je zapel poskočnico, ki jo je bil zložil sam :

O di-di-di-di-di-li
A kje so ga videli ?
Na sejmu je tanke
Prodajal šivanke.

Nato je zapel pesem, katero ga je bil naučil bivši njegov narednik :

Na ponedeljek sem se zaljubil,
Ves torek mi je bilo hudó,
In v sredo sem jo že zasnužil,
V četrtek odgovora čakal težkó.
Na petek je prišel — o kaka prevara! —
Da deklica lepa za-me ne mara.
Sem hotel v soboto končati se že,
V nedeljo pa se mi je utešilo srce.
In zopet:

O di-di-di-di-di-li,
A kje so ga videli ?

Potem je mežikaje z očmi, skomizgaje z ramami in plesaje zapel :

Srčno te poljubim tak
In v lasé rdeč ko mak
Ljubica ti vpletem trak.
Ljubica, ljubica,
Ali si ti res moja ?

In postal je tako vesel, da je začel drzno metati noge v zrak in plesati z balalajko po sobi.

Pesem „di-di li“ in podobne „gosposke“ je zapel samo Oleninu na čast; a potem, ko je bil izpil še tri čaše vina, se je spomnil na stare čase in začel je s pravimi kazaškimi in tatarskimi pesmami. Sredi neke pesmice, njemu najljubše pesmice, se je njegov glas naenkrat zatresel; umolknil je in samo še brenkal dalje po strunah balalajke.

„Ah, prijatelj ti moj!“ je vzdihnil.

Olenin se je na čudni zvok njegovega glasu ozrl: starec je jokal. Solze so stale v njegovih očeh in ena mu je polzela po licu.

„Da, prešel si, ti moj zlati čas, ne vrneš se več!“ je rekel ihté in nato umolknil. „Pij! Zakaj ne piješ?“ je zavpil naenkrat s svojim grmečim glasom, ne da bi si obrisal solze.

Posebno ga je ganila neka tavlinska pesem. Besed je imela samo malo; ves njen čar je ležal v žalostnem refrenu: „Aj! daj! dalalaj!“ Jeroška je prestavil besede te pesmi tako-le: Fant korenjak je odgnal čredo iz aúla v goré; pa so prišli Rusi, zažgali aúl, pobili vse moške in odvedli vse ženske. Fant se je vrnil iz gór; kjer je stal aúl, je zdaj prazno pogorišče;

matere ni več, bratov ni več, doma nič več; eno samo drevo je ostalo. Fant se je usedel pod drevo in zaplakal. „Sam kakor ti, sam sem ostal“, in zapel je fant: aj! daj! dalalaj!“ In ta zveneči, v srce segajoči refren je ponovil starec nekolikokrat.

Ko je pel poslednji refren, je naenkrat pograbil Jeroška puško s stene, stekel na dvorišče in izstrelil obe cevi v zrak. In zopet je zapel še žalostneje: „aj, daj, dalalaj a—a!“ Nato je umolknil.

Olenin, ki je bil stopil za njim na stopnice, je gledal molče na temno zvezdnato nebo v smeri, kamor sta blisknila strela. V hiši pri gospodarjevih je svetila luč in razlegali so se glasovi. Na dvorišču so se drenjala dekleta pri stopnicah in pod okni in tekala iz shrambe v vežo. Nekaj kazakov je planilo iz veže in niso se mogli zdržati, da ne bi na pesem strica Jeroške in njegova strela divje zavriskali.

„Zakaj nisi tudi ti na zaroki?“ je vprašal Olenin.

„Bog jim odpusti, Bog jim odpusti!“ je odgovoril stari, ki so ga bili tam očitno z nečem užalili. „Ne morem jih trpeti, ne morem jih trpeti. Jej, kaki ljudje so to!“

Pojdiva v hišo. Naj bodo sami za-se veseli, midva pa za-se.“

Olenin se je vrnil v sobo.

„Kaj pa Lukaška, ali je vesel? Ali ne pride nič k meni?“ je vprašal.

„Kaj Lukaška! Njemu so se nalagali, da ti jaz dovajam Marjanko,“ je šepetaje povedal starec. „No, in dekle? Ta je najna, kadar hočeva. Le veliko denarja daj — pa je najna! Jaz opravi to za-te, res.“

„Ne, stric, denar ne opravi ničesar, ako ona ne ljubi. Rajši ne govori o tem.“

„Jaz in ti, midva oba sva neljubljena; siroti sva!“ je naenkrat rekel stric Jeroška in znova zajokal.

Olenin je pil več nego po navadi, poslušajoč starčeva pripovedovanja. „Zdaj torej je moj Lukaška srečen,“ je premišljeval; a pri srcu mu je bilo hudo. Starec se je ta večer tako napil, da se je zvrnil na tla in je Vanjuša moral poklicati vojake na pomoč, da so ga zvekli vun. Vanjuša je pljuval pri tem od jeze in je bil tako ogorčen na starega zaradi njegovega grdega vedenja, da niti po francosko ni govoril več.

XXIX.

Bilo je v avgustu. Več dni zaporedoma ni bilo oblačka na nebu; solnce je pripekalo neznosno in od ranega jutra je vel gorak veter, ki je na prodovih in po cesti vzdigaval oblake vročega peska in ga raznašal po zraku tja čez bičevje, drevje in vasi. Travo in listje na drevju je pokrival prah; pota in slana močvirja so bila izsušena in zveneče trda. Voda v Tereku je že davno vpála in hitro odtekala in vsehala po jarkih. Ob bajerju pri vasi so ležali od živine razhojeni ilovnati bregovi zdaj goli in ves dan se je razlegalo po vodi pluskanje in vpitje dečkov in deklic. V stepi so se bili prodi čisto posušili, takisto bičevje, in živina je po dnevu mukaje tekala na polje. Divjačina se je bila umaknila v daljno trstje in v gore za Terekom. Gosti oblaki komarjev in mušic so stali nad nižavami in vasmí. Snežniki so se zavijali v sivo meglo. Zrak je bil redek in osmrajen. Slišati je bilo, da so prišli Abreki čez plitvo reko in da se klatijo po kazaškem bregu. Solnce je tonilo sleherni večer v ognjeno-rdečo zarjo.

Bil je čas največjega dela. Vse prebivalstvo vasi je mrgolelo na njivah, kjer

so bile dozorele melone, in v vinogradih. Vinogradi so bili vsi zarasli z gosto-zapletenim zelenjem in so dajali hladno senco. Povsodi se je izza širokega, polprozornega perja črnilo težko, zrelo grozdje.

Po prašni cesti, vodeči k vinogradom, so se pomikali škripajoči vozovi, do vrha naloženi s črnim grozdem. Na prašni, od koles razriti poti so ležali grozdi. Dečki in deklice v svojih od soka jagod pomazanih srajčkah so z grozdi v rokah in v ustih tekali za materami. Na potih si srečaval neprestano razcapane delavce, noseče na močnih plečah košare z grozdem. Dekleta, obvezana do oči z rutami, so vodila vole, uprežene v vozove, visoko naložene z grozdem. Vojaki, ki so srečali voz, so prosili kazakinje za grozdje, in kazakinja je zlezla na voz, zagrabila grozdja z obema rokama, kolikor ga je mogla, in ga stresla vojaku v naročje. Na nekaterih dvorcih so že mečkali grozdje. Duh tropin je napolnjeval zrak. Pod šupami si videl krvavo-rdeča korita in po dvoriščih nogajske delavce v zavihanih hlačah in z rdečimi nogami. Prašiči so kruleč hrustali izžete luščine in se valjali v njih. Ploščnate strehe shramb so bile na

gosto naložene s črnimi in ko jantar rumenimi grozdi, ki so se sušili na solncu. Vrane in srake so se zbirale okoli streh, letale s kraja v kraj in kradle jagode.

Veselo so pobirali ljudje sadove truda celega leta, in to-pot je bila letina nenavadno bogata in lepa.

V senčnatih, zelenih vinogradih, sredi morja trt, se je razlegalo od vseh strani smejanje, petje, veselje in govorjenje; povsodi so migljale svetle, pisane obleke žensk.

Bilo je ravno opoldne. Marjanka je sedela v svojem vinogradu v senci breskve in jemala izpod izpreženega voza kosilo za svojo družino. Njej nasproti je na razgrnjeni plahti sedel praporščak, ki se je bil vrnil iz šole, in si umival roke iz vrča. Majhen deček, njen brat, je bil ravnokar pritekel od bajerja, brisal se je z rokavi, nemirno pogledaval na sestro in mater in komaj sopel. Stara mati, ki si je bila zavihala rokave na močnih, zagorelih rokah, je razkladala grozdje, posušeno ribo, sir in kruh po nizki, okrogli tatarski mizici. Ko si je bil praporščak obrisal roke, je snel kučmo, se prekrižal in se primaknil k mizi. Deček je segel po vrču in žejno

pil. Mati in hči sta s podkrižanimi nogami seli k mizi.

Tudi v senci je bilo neznosno vroče. Zrak nad vinogradom je bil zasmrajen. Topel, močan veter, ki je vel skozi vejve, ni prinašal hlada, ampak je samo enakomerno pripogibal vršičke po vinogradu raztresenih hrušk, breskev in murv. Praporščak je pomolil še enkrat, vzel potem izza hrbta s trtnim perjem pokrit vrček z vinom, pri dulcu in podal vino stari. Praporščak je bil v sami srajci, ki je bila na prsih razgaljena, tako da je kazala mišičaste, kosmate prsi. Njegov ozki, zviti obraz je bil vesel. Ne v pozi ne v govoru se ni kazala njegova navadna političnost; bil je vesel in naraven.

„A do večera bomo gotovi s krajem za šupo?“ je dejal in si brisal mokro brado.

„Bomo,“ je odvrnila stara, „če nas vreme ne zadrži.“ Demkinovi še polovice niso zdelali,“ je dostavila. „Ustjenka sama dela in se ubija.“

„Kje bodo ti zdelali!“ je ponosno rekel praporščak.

„Na, izpij, Marjanka!“ je rekla starka

in podala vrč hčeri. „Če Bog dá, bomo imeli s čim svatbo obhajati.“

„Delo treba najpoprej opraviti,“ je dejal praporščak, nekoliko ozlovoljen.

Dekle je povесilo glavo.

„Pa zakaj bi ne govorili?“ je dejala stara. „Stvar je sklenjena in čas ni več daleč.“

„Ne prenašli se,“ je zopet rekel praporščak. „Zdaj je treba vse opraviti.“

„Ali si videl Lukaškinega novega konja?“ je vprašala stara. „Tistega, ki mu ga je podaril Mitri Andrejič, že nima več: zamenjal ga je.“

„Nisem ga videl. A govoril sem davi s slugo našega gostača,“ je dejal praporščak. „Pravil je, da so poslali njegovemu gospodu zopet tisoč rubljev.“

„Bogatin, z eno besedo,“ je potrdila starka.

Cela rodbina je bila vesela in zadovoljna.

Delo je hitro napredovalo. Grozdje je bilo boljše in obilnejše nego so pričakovali.

Po kosilu je Marjana vrgla voloma trave, zvila svoj bešmet pod glavo in se ulegla pod voz na potlačeno, sočnato travo. Imela je na sebi samo rdečo soročko, to

je svilnato ruto na glavi, in modro, obledelo katunasto srajco, a vendar ji je bilo neznosno vroče. Obraz ji je gorel, noge niso našle pokoja; oči je imela rosne od zaspanosti in utrujenosti; ustnice so se odpirale nehoté, prsi so se dvigale težko in visoko.

Trgatev je bila pričela že pred dvema tednoma, in težko, neprestano delo je izpolnjevalo vse življenje mladega dekleta. Rano zjutraj, ko se je pričelo daniti, je vstala vsakikrat, si umila obraz z mrzlo vodo, ogrnila ruto in tekla bosa k živini. Nato se je brž obula, nataknila bešmet, djala kruha v culico, zapregla vola in se odpeljala za celi dan v vinograde. Tam je počivala samo kako urico, rezala grozdje, vlačila košare in se je vračala zvečer vesela in nič trudna v vas, vodeč vola za vrv in poganjajoč ju z dolgo šibo. Ko je bila v mraku oskrbela živino, si je vzela seboj bučnih pečkov v širokem rokavu srajce in šla na ulico se posmejati z dekleti.

A čim je ugasnila večerna zarja, je že šla v hišo, povečerjala v temni shrambi z očetom, materjo in bratcem, brezskrbna, zdrava, šla v izbo, se usedla na peč in v

poldremoti poslušala gostačeve razgovore. Čim je odšel, se je vrgla na postelj in spala do jutra globoko, pokojno spanje. Drugi dan je bilo takisto. Lukaške ni videla od zaroke nič več in mirno je čakala dneva svatbe. Gostača se je bila navadila in z zadovoljstvom je čutila na sebi njegove neprestane poglede.

XXX.

Čeprav se človek ni vedel kam djati od vročine, čeprav so plesali celi roji komarjev v hladni senci voza in čeprav jo je mali deček, prebračaje se, suval, si je potegnila Marjanka ruto čez glavo in je bila že zaspala, ko je pritekla naenkrat k njej soseda Ustjenka, smuknila pod voz in legla zraven nje.

„No, spat, dekleta, spat!“ je klicala Ustjenka, ko se je ulegala pod vozom. „Stoj!“ je rekla in se vzravнала, „tako ni prav.“

Skočila je pokoncu, natrgala zelenih trt, jih obesila po obeh straneh na kolesa voza in razgrnila povrh še svoj bešmet.

„Ti, pusti me tje!“ je zaklicala dečku,

ko je zopet zlezla pod voz. „Mar je za kazake mesto pri dekletih? Poberi se!“

Čim je bila ostala pod vozom sama s prijateljico, jo je Ustjenka naenkrat objela z obema rokama in pritiskaje jo k sebi, pričela poljubovati Marjanko na lica in vrat.

„Ti moj ljubček! Moj bratec!“ je rekla in zagnala svoj tenki žuboreči smeh.

„Lej jo no! To si se pri dedku naučila!“ je odvrnila Marjanka, braneč se je. „No, pusti!“

In obe sta se tako smejali, da je mati zavpila nanju.

„Ali me zaviđaš?“ je šepetala Ustjenka.

„Kaj čenčaš! Pusti me spati. Kaj si prišla?“

A Ustjenka ni dala miru. „Ah, imam ti nekaj povedati. Tak poslušaj no!“

„Marjanka se je vzdignila na komolec in si popravila ruto na glavi. „No, kaj poveš?“

„O tvojem gostaču vem nekaj.“

„Nimaš kaj,“ je odvrnila Marjanka.

„Ah, ti zvitoglavka!“ je rekla Ustjenka, jo dregnila s komolcem in se smejala. „Nič ne poveš. Ali zahaja k vam?“

„Zahaja. Kaj zato!“ je rekla Marjanka in naenkrat zardela.

„Vidiš, jaz sem odkritosrčno dekle, jaz povem vsem. Kaj bi skrivala?“ je dejala Ustjenka in njen veseli, rdeči obraz je zadobil zamišljen izraz. „Mar storim komu kaj hudega s tem? Ljubim ga; to je vse!“

„Dedka, kaj?“

„No, da.“

„A to je greh!“ je menila Marjanka.

„Ah Mašenka! Kdaj pa naj bomo vesele, če ne zdaj, ko smo prosta dekleta? Kadar vzamem kazaka, bom rodila otroke in slabo se mi bo godilo. Le omoži se s tvojim Lukaško; potem ti veselje niti na misel ne pride več, potem pridejo otroci in delo.“

„Kako to? Druge živé tudi v zakonu dobro. Vseeno je!“ je mirno odvrnila Marjanka.

„A povej no vendar, kako je bilo pri vas z Lukaško?“

„Kaj je bilo. Zasnubil me je. Oče je hotel odložiti na drugo leto; a zdaj so se dogovorili, da me dajo jeseni.“

„Pa kaj je tebi govoril?“

Marjanka se je nasmehnila.

„To si lahko misliš, kaj je govoril.“

Rekel je, da me ljubi. Zmeraj me je prosil, naj grem z njim v vinograde.“

„O ti poniglavec! Ti vendar nisi šla, mislim. A kakšen imeniten fant je postal zdaj, prvi džigit! Tudi pri četi živi zmeraj veselo. Zadnjič je prišel naš Kirka in je pravil kakega lepega konja si je zamenjal Lukaška. A po tebi, mislim, mu je zmeraj dolgčas. Pa kaj je še rekel?“ je vprašala Ustjenka.

„Ti moraš pa tudi vse vedeti,“ se je zasmejala Marjanka. „Enkrat je prijahal ponoči k našemu oknu, pijan. Pa me je prosil.“

„In ti ga nisi pustila noter?“

„Kaj pa misliš? Rekla sem enkrat in pri tem ostane. V tem sem trda kakor kamen,“ je resno odvrnila Marjanka.

„A je brhek fant! Če le hoče, ga ne odbije nobeno dekle.“

„Pa naj gre k drugim,“ je ponosno odvrnila Marjanka.

„Ali se ti nič ne smili?“

„Smili se mi, a neumnosti ne bom delala. To je grdo.“

Ustjenka je naenkrat položila glavo na prijateljičine prsi, jo objela z obema

rokama in se vsa stresla od smeha, ki jo je skoro zadušil.

„O ti neumno dekle!“ je rekla brez sape. „Ti nočeš biti srečna!“ in zopet je pričela ščegetati Marjanko.

„Av, pusti me!“ je zavpila Marjanka med smehom.

„Viš jih spák! Začeli sta prismodovati in zdaj nista nič trudni!“ se je zopet razlegnil izza voza zaspani glas stare.

„Nočeš biti srečna,“ je ponovila Ustjenka šepetaje in se sklonila pokoncu. „A vendar si srečna, Bog ve da! Kako le morejo ljudje tebe imeti radi! Ti si tako odurna, a imajo te radi. Eh, ko bi bila jaz na tvojem mestu, kako bi jaz gostača krotila! Opazovala sem ga, ko je bil pri pri nas; tako je izgledalo, kakor da te hoče snesti z očmi. Moj dedek -- kaj mi ni že podaril vsega! A vaš, slišiš, on je eden prvih ruskih bogatašev. Njegov sluga je pravil, da ima svoje kmete.“

Marjanka se je sklonila pokoncu in se zamišljeno smehljala.

„Kaj mi je enkrat rekel, gostač ...“ je rekla, grizoč bilko. „Rekel je: jaz bi hotel biti kazak Lukaška ali tvoj bratec Lazutka. Čemu je neki tako govoril?“

„E tako čenča, kar mu pride na um,“ je odvrnila Ustjenka. „Česa moj ne govori! Kakor bi bil prismojen!“

Marjanka se je vrgla z glavo na zviti bešmet, položila roko na Ustjenkino ramo in zaprla oči.

„Danes je hotel priti v vinograd pomagat, oče ga je povabil,“ je rekla po kratkem molku; nato je zaspala.

XXXI.

Solnce je bilo že prilezlo izza hruške, ki je zasenčala voz in je pripekalo s svojimi poševnimi žarki celó skoz trte, spletene od Ustjenke, na obraza deklic, spečih pod vozom. Marjanka se je prebudila in si jela devati ruto na glavo. Ko se je ozrla, je zagledala pod hruško gostača, ki je stal tam s puško na rami in se razgovarjal z njenim očetom. Dregnila je Ustjenko in molče in smehljaje pokazala nanj.

„Včeraj sem hodil, pa nisem nič našel,“ je govoril Olenin, nemirno gledajoč okrog sebe in ni zapazil za trtami Marjanke.

„Le pojdite v tisti kraj, ravno v krogu pojdite; tam v ledini — pusti vinograd ji pravijo — so vedno zajci,“ mu je pravil

praporščak, ki je bil takoj izpremenil svoj jezik.

„Kaj pa še, ob trgatvi hoditi na zajce! Prišli bi rajši nam pomagat. Z dekleti bi malo delali,“ je rekla stara veselo. „No, dekleta, vstanite!“ je zaklicala.

Marjanka in Ustjenka sta šepetali pod vozom in komaj zadržavali smeh.

Odkar se je zvedelo, da je podaril Olenin Lukaški konja, vrednega petdeset rubljev, so bili praporščakovi prijaznejši; posebno praporščak, se je zdelo, je rad videl, da se je približeval Olenin njegovi hčeri.

„Pa saj ne znam delati,“ je rekel Olenin in si prizadeval, da ne bi pogledal skozi zelene trte pod voz, kjer je bil zapazil modro srajco in rdečo ruto Marjankino.

„Pridite, dala Vam bom suhih breskev,“ ga je povabila stara.

„To je tako stara, gostoljubna kazaška navada, neumnost starih žensk,“ je pojasnil praporščak starkine besede in jih takorekoč popravil.

„V Rusiji, mislim, niste jedli samo suhih breskev, ampak tudi ananasov kompot v svoje zadovoljstvo.“

„Torej v pustem vinogradu jih je?“ je vprašal Olenin. „Grem tja.“ Vrgel je

nagel pogled skoz zelene trte, privzdignil čepico in izginil med pravilnimi zelenini vrstami trt.

Solnce se je že skrivalo za ograjo vinogradov in z razdrobljenimi žarki blestelo skoz prozorno listje, ko se je vrnil Olenin v vinograd h gospodarjevim. Veter je bil potihnil, in svež hlad se je razprostiral po vinogradih. Že oddaleč je spoznal Olenin skoz trte z nekakim instinktom Marjankino modro srajco in obiraje jagode se ji je približal. Njegov zasopljivi pes je tudi hlastnil včasih s slinastim gobcem po nizko visečem grozdu. Vsa žareča od dela, z zavihanimi rokavi in ruto spuščeno do podbradka, je Marjanka urno rezala težke grozde in jih skladala v košaro. Ne da bi izpustila trto, ki jo je držala, je prenehala, se prijazno nasmehnila in se znova lotila dela. Olenin se ji je približal in je vrgel puško čez ramo, da bi imel proste roké. „Kje pa so tvoji? Bog daj srečo! Ali si sama?“ je hotel reči; a rekel ni ničesar in je privzdignil samo čepico. Bilo mu je mučno samemu z Marjanko, a kakor bi se nalašč hotel mučiti, je stopil k njej.

„Ti boš s svojo puško še ženske postreljal,“ je rekla Marjanka.

„Ne, ne streljam.“

Oba sta molčala nekaj časa.

„Pa bi mi malo pomagal.“

Vzel je nožiček in pričel molčé rezati. Pri tem je dobil spodaj med perjem velik, kake tri funte težek, debel grozd, pri katerem so bile jagode druga drugo potlačile, ker niso imele za-se prostora. Pokazal ga je Marjanki.

„Ali naj vse porežem? Ali ni ta še zelen?“

„Pokaži.“

Njuni roki sta se zadeli. Olenin jo je prijel za roko, ona pa ga je smehljaje pogledala.

„Kaj, ti se kmalu omožiš?“ je rekel on.

Ona se je obrnila strani, ne da bi odgovorila, in ga samo ošinila s strogim pogledom.

„Ali ljubiš Lukaško?“

„Kaj te to briga?“

„Jaz ga zavidam.“

„Kaj pa še!“

„Res, ti si krasno dekle!“

A takoj ga je bilo strašno sram tega, kar je rekel; tako prostaško se mu je zdelo, da so zveneale njegove besede. Po-

stal je rdeč ko škrlat, izgubil ves premislek in jo prijel za obe roki.

„Naj bom, kakršna hočem — za-te nisem! Kaj se norčuješ iz mene!“ je odvrnila Marjanka, toda njen pogled je govoril, kako dobro je vedela, da se ni norčeval.

„Kako naj bi se norčeval iz tebe! Ko bi ti vedela, kako jaz...“

Besede so zvenele še bolj prostaško, še manj so soglašale s tem, kar je čutil; a nadaljeval je: „Ne vem, kaj vse sem pripravljen storiti za-te...“

„Pusti me na miru, smola!“

Toda njen obraz, njene blesteče oči, njene visoke prsi, vitke noge so govorile vse kaj drugega. Zdelo se mu je, da je zapopadla, kako prostaško je bilo vse, kar je govoril, a da je stala visoko nad takimi razmišljanji; zdelo se mu, da je že davno vedela vse to, kar ji je hotel in ni znal povedati, da pa je hotela slišati, kako ji bo povedal. „In kako bi ne vedela,“ si je mislil, „saj sem ji hotel povedati le to, kar je ona sama. A ona ni hotela razumeti, ni hotela odgovoriti,“ si je mislil.

„Hej!“ se je naenkrat razlegnil neda-leč v sosednjem vinogradu Ustjenkin gla-

sek in njen tenki smeh. „Pridi sem, Mitri Andrejič, in pomagaj mi ! Sama sem !“ je zaklicala Oleninu in pomolela izza listja svoj okrogli, naivni obrazek.

Olenin ni odvrnil ničesar in se ni ganil z mesta.

Marjanka je rezala dalje, a venomer pogledavala na gostača. On je hotel nekaj reči, a ni rekel ; skomizgnil je z ramami, popravil puško na hrbtu in naglih korakov zapustil vinograd.

XXXII.

Parkrat je obstal in prisluškal zvonkemu smehu Marjanke in Ustjenke, ki sta si nekaj klicali.

Ves večer je bil Olenin v gozdu na lovu. Ne da bi bil kaj ustrelil, se je vrnil domov, ko je bil že mrak. Ko je šel čez dvorišče, je zapazil, da so bila vrata v shrambo odprta in da je blestela tam modra srajca. Poklical je posebno glasno Vanjušo, da bi opozoril na svoj prihod; potem se je usedel na stopnice na svoj navadni prostor. Gospodarjevi so se bili že vrnili iz vinogradov ; prišli so zdaj iz shrambe, šli v svojo izbo, a ga niso povabili k sebi. Marjanka je šla dvakrat iz

dvorišča na ulico. Enkrat se mu je zazdelo v poltemi, da se je ozrla nanj. Sledil je željno slehernemu njenemu gibljeju, a ni imel poguma se ji približati. Ko je izginila v hiši, je šel s stopnic in začel hoditi po dvorišču. A Marjanke ni bilo več vun.

Celo noč je prebil Olenin brez spanja na dvorišču in prisluškal slehernemu glasu v hiši gospodarjevih. Slišal je, kako so zvečer govorili, kake so večerjali, kako so si postiljali in legali spat; slišal je potem, kako je vse potihnilo. Praporščak je šepetaje pregovoril nekaj s staro, in nekdo je glasno dihal. Šel je v svojo sobo. Vanjuša je spal, ne da bi se bil slekel. Olenin ga je zavidal in zopet se je spravil hoditi po dvorišču, vedno pričakujoč nekaj; a nihče ni prišel vun, nihče se ni genil; le enakomerno dihanje treh ljudi je bilo slišati. Poznal je Marjankino dihanje in poslušal ga je venomer in polušal je vtrip svojega srca.

V vasi je vse potihnilo; mesec je pozno vzhajal in razločnejše je bilo videti živino, sopečo na dvorišču, se ulegajočo in počasi zopet vstajajočo. Olenin se je razkačeno vpraševal: „kaj pa hočem?“

in se ni mogel odtrgati od svojega početja.

Naenkrat je zaslišal v izbi gospodarjevih razločno korake in škripanje deske v podu. Planil je k vratom; a zopet ni bilo slišati ničesar več razun enakomernega dihanja, in na dvorišču se je po težkem vzdihu zopet premaknila bivolica; vstala je na prednja kolena, potem z vsemi štirimi, zamahala z repom, podrsala enakomerno malce po suhi ilovici dvorišča in se zopet s stokom ulegla v mesečni megli... Olenin se je vpraševal: „Kaj naj storim?“ in je bil trdno namenjen iti spat; a zopet so se zaslišali zvoki, in pred njegovo domišljijo se je porajala postava Marjanke, kako je stopila vun v to mesečno, megleno noč, in zopet je tekel k oknu, in zopet je slišal korake.

Dan je bil že blizu. Olenin je stopil k oknu, potrkal na polkno, stekel okoli hiše k vratom, in res je zaslišal vzdih Marjanke in njene korake. Prijel je za kljuko in potrkal. Previdni koraki bosih nog, tako da je komaj škripal pod, so se približali durim. Kljuka se je premaknila, duri so zaškripale, zadišalo je po dušici in bučah, in na pragu se je pokazala cela Marjanka.

Videl jo je samo trenutek v mesečnem svitu. Zaloputnila je vrata, nekaj zašepetala in z lahkimi koraki zbežala nazaj. Olenin je narahlo potrkal: nobenega odziva. Stekel je k oknu in poslušal. Nanekrat ga je prestrašil rezek, hreščeč moški glas.

„Imenitno!“ je rekel majhen kazak z belo kučmo in se z dvorišča sèm približal Oleninu. „Jaz sem videl; imenitno!“

Olenin je spoznal Nazarko in molčal, ker ni vedel, kaj bi rekel in naredil.

„Imenitno! Na županstvo pojdem in bom naznanil; tudi očetu bom povedal. Poglej jo no, to praporščakovo! Ima enega premalo.“

„Kaj hočeš od mene, kaj zahtevaš?“ je rekel Olenin.

„Nič, samo na županstvu bom naznanil.“

Nazarka je govoril jako glasno, očitno nalašč.

„To poglej, kakšen spreten junker!“ Olenin se je tresel in pobledeval.

„Pojdi sèm, sèm!“

Trdo ga je prijel za roko in ga peljal k svojemu stanovanju.

„Saj nič ni bilo; ona me ni pustila noter in jaz nisem nič... Ona je pošteno deklet...“

„No, to se bo tam preiskalo!“ je rekel Nazarka.

„A jaz ti vseeno nekaj dam... Počakaj tu!“

Nazarka je umolknil. Olenin je tekel v svojo sobo in prinesel kazaku deset rubljev.

„Saj ni nič bilo; a vseeno, jaz sem kriv, tukaj ti nekaj dam. Samo, za božjo voljo, da nihče ne zvé! A nič ni bilo...“

„Dobro se imejte!“ je rekel Nazarka smeje in šel.

Nazarka je bil prišel to noč v vas po Lukaškinem naročilu, da bi priskrbel prostor za ukradenega konja, in ko je šel domov po ulici, je zaslišal ob praporščakovi hiši korake. Drugo jutro se je vrnil k četi in bahaje pripovedoval tovarišem, kako spretno je vlovil deset rubljev.

Drugo jutro se je videl Olenin z gospodarjevimi, a nihče ni vedel ničesar. Z Marjanko ni govoril, in ona se je samo porogljivo smehljala, kadar ga je pogledala. Noč je prebil zopet brez spanja,

je bil nalašč do večera na lovu in potem je šel k Bjeleckemu, da bi ubežal sam pred seboj. Bal se je samega sebe in dal si je besedo, da ne pojde več h gospodarjevim.

Naslednjo noč je vzbudil Olenina narednik. Četa je odhajala takoj nekam na pohod. Olenin se je razveselil tega naključja in ni se mislil več vrniti v vas.

Pohod je trajal štiri dni. Poveljnik je želel videti Olenina, s katerim je bil v sorodstvu, in mu predlagal, naj ostane pri štabu. Olenin je odklonil: ni mogel živeti brez svoje vasi in je prosil, da bi se smel vrniti tja. Za vdeležbo na pohodu so mu podelili vojaški križec, ki si ga je bil preje tako želel. Zdaj je bil popolnoma ravnodušen nasproti temu križcu in še bolj ravnodušen nasproti predlogi za častnika, ki še vedno ni imela uspeha. Jahal je brez nezgode z Vanjušo v vas in došel tja nekoliko ur pred svojo kompanijo.

Olenin je presedel ves večer na stopnicah in gledal za Marjanko. Vso noč je zopet brez cilja, brez misli hodil po dvorišču.

Drugo jutro se je Olenin pozno prebudil. Gospodarjevih ni bilo več doma. Ni šel na lov in zdaj je segel po knjigi, zdaj šel vun na stopnice in se vrnil zopet v sobo in se ulegel na postelj. Vanjuša je mislil, da je bolan. Proti večeru je Olenin odločno vstal, pričel pisati in pisal do pozne noči. Napisal je pismo, a ga ni odposlal, ker bi itak nihče ne razumel tega, kar je hotel povedati, in tudi nikomur ni bilo za to, da bi ga razumel, razun Olenina samega. Evo, kaj je pisal:

„Pišejo mi iz Rusije pisma polna pomilovanja; bojé se, da poginem, ker sem se zakopal v to samoto. Ljudje govore o meni: on se bo pokmetil, od vsega se je odtegnil, začel bo piti in nazadnje napravi še to neumnost, da se oženi s kako kazakinjo. Ni zastonj — govore — rekel Jermolov¹⁾: kdor presluži deset let na Kavkavzu, se ali zapije ali pa se oženi z malopridno žensko. Kako strašno! Zares, jaz bi se ne smel tu pogubiti, ko bi me vendar mogla doleteti velika sreča, da

¹⁾ Ruski general.

postanem mož grofice B*** ali komornik ali maršal plemenitašev.

Kako zoprni in pomilovanjavredni se mi zdite vsi! Vi ne veste, kaj je sreča in kaj je življenje! Treba enkrat izkusiti življenje v vsej njegovi naravni lepoti. Treba videti in zapopasti to, kar vidim sleherni dan pred seboj: večni, nedostopni sneg górn in veličastno žensko v tisti prvotni lepoti, v kateri je morala iziti prva ženska iz rok svojega stvarnika, in potem se jasno pokaže, kdo se uničuje, kdo živi v resnici ali v laži: vi ali jaz. Ko bi vi znali, kako ostudni in pomilovanjavredni se mi zdite v svoji zaslepljenosti!

Čim si namestu svoje kočee, svojega gozda in svoje ljubezni predstavljam tiste salone, tiste ženske z namazanimi kodri pod podloženimi tujimi lasmi, tiste neestetično se premikajoče ustnice, tiste skrite in klavrne ude in tisto salonsko blebetanje, ki naj bi bilo „razgovor“ in ki nima nobenih pravic do tega imena — me popade neznosen gnus. Pred očmi mi stojé tisti topi obrazi, tiste bogate neveste z izrazom v obrazu, ki govori: „Nič za to, ti smeš, le pridi, čeprav sem bogata nevesta“; tisto posajanje in presajanje tvoje

osebe zdaj k tej zdaj k oni; tisto predrzno zvodničanje parov in tisto večno spletkarjenje in laganje; tista pravila — komu daj roko, komu pokimaj, s kom govóri; in slednjič tisti večni dolgčas, ki tiči v krvi in prehaja od zaroda na zarod (in vse s polno zavestjo, s prepričanjem, da je neobhodno tako potrebno). Pojmite vendar samo eno ali verujte samo v eno! Treba videti in pojmiti, kaj je resnica in lepota, in v prah se razleti vse, kar govorite in mislite, vse želje, ki jih gojite za mojo in za svojo srečo. Sreča — to se pravi: živeti s narodo, videti jo, govoriti z njo. „Bog varuj, on se bo še oženil s preprosto kazakinjo, on se bo popolnoma izgubil za svet,“ tako, si mislim, govóré o meni z resničnim sočuvstvovanjem. Jaz pa želim samo eno: da bi se povsem izgubil v vašem zmislu; želim, da bi se oženil s preprosto kazakinjo, in se le ne upam tega, ker to bi bilo preveč sreče, česar nisem vreden.

Tri mesece je tega, odkar sem prvi-krat videl kazakinjo Marjanko. Pojmi in predsodki onega sveta, iz katerega sem izšel, so bili še sveži v meni. Takrat nisem verjel, da bi se mogel zaljubiti v to

žensko. Občudoval sem jo kakor lepoto górn in neba in nisem mogel, da bi je ne občudoval, ker je bila lepa kakor gore in nebo. Potem sem čutil, da je uživanje te lepote postalo potreba v mojem življenju, in vpraševal sem se: ali jo ljubim ali ne? A našel nisem v sebi ničesar podobnega temu, kakor sem si predstavljal to čuvstvo.

Resnično moje čuvstvo ni bilo podobno ne dosadnosti nad samskim življenjem ne želji po zakonu, niti ne platonični ljubezni in še veliko manje polteni ljubezni, ki sem jo izkusil. Imel sem potrebo jo videti, jo slišati, vedeti, da je ona blizu, in sem bil, če ne srečen, vsaj miren. Po večeru pri Bjeleckem, na katerem sem bil z njo skupaj in sem se je dotaknil, sem začutil, da je med menoj in to žensko nepretržna, čeprav nepriznana vez, proti kateri se je zaman boriti. A jaz sem se še boril; govoril sem si: „Ali res morem ljubiti žensko, ki nikdar ne bo umela duševnih interesov mojega življenja? Ali res morem ljubiti žensko samo zaradi njene lepote, ljubiti ženski kip?“ Tako sem se vpraševal; a ljubil sem jo že, dasi še nisem zaupal svojemu čuvstvu.

Po zabavnem večeru, na katerem sem prvikrat govoril z njo, se je izpremenilo najino razmerje. Preje je bila za-me tujim, a vzvišenim predmetom obdajajoče nas prirode; po onem večeru je postala za-me človek. Pričel sem iskati njeno bližino, govoriti z njo, zahajati včasih na delo k njenemu očetu in presedati pri njih po cele večere. Tudi pri tem bližnjem obče-
vanju je ostala v mojih očeh vedno enako čista, nepristopna in vzvišena. Na vse in vedno je odgovarjala enako mirno, ponosno in veselo-ravnodušno. Včasih je bila prijazna; a večinoma je izražal sleherni njen pogled, sleherna beseda, sleherni gib-
ljeji tisto ravnodušnost, ki ni bila prezirljiva, toda pobijajoča in obenem očarujoča. Vsaki dan sem se s hlinjenim smehljajem na ustnah trudil igrati komedijo in z muko strasti in poželenja v srcu sem se šaljivo razgovarjal z njo. Videla je, da se potvarjam; a gledala me je naravnost, veselo in prosto. Ta položaj mi je postal nezno-
sen. Nisem hotel lagati pred njo in hotel sem ji povedati vse, kar sem mislil in čutil.

Bil sem posebno razburjen; to je bilo v vinogradih. Pričel sem ji govoriti o svoji

ljubezni v besedah, katerih me je zdaj sram, kadar se spomnim nanje. Sram me je ob tem spominu, ker bi se ne bil smel drzniti in ji govoriti tega, kajti stala je neizmerno više od teh besed in čuvstva, ki sem ga hotel izraziti z njimi. Umolknil sem, in od tega dne je moj položaj postal neznosen. Nisem se hotel ponižati, vztrajajoč pri prejšnjem šaljivem občevanju, in po drugi strani sem čutil, da še nisem dozorel za naravnost prosto razmerje z njo. Z obupom sem se vpraševal: kaj mi je storiti? V nelepah sanjah sem si jo predstavljal zdaj kot svojo ljubico zdaj kot svojo ženo in z nevoljo sem odganjal eno kakor drugo misel. Narediti jo za deklino, bi bilo strašno. To bi bil umor. Narediti jo za milostno gospo, ženo Dmitrija Andrejeviča Olenina, kakor eno tukajšnjih kazakinj, s katero se je oženil eden naših častnikov, to bi bilo še hujše. Da, ko bi mogel postati kazak, Lukaška, krasti konje, popivati, prepevati pesmi, ubijati ljudi in pijan zlezti za eno noč k njej skozi okno, brez misli na to, kdo sem in čemu sem — potem bi bila druga stvar: potem bi se mogla umeti drug drugega, potem bi mogla biti srečna.

Izkušal sem se vdajati takemu življenju in občutil le še močnejše svojo slabost, svojo revnost. Nisem mogel pozabiti sebe in svoje zmedene, neharmonične in zoprne preteklosti. In moja bodočnost se mi predstavlja še brezupnejše. Sleherni dan imam pred seboj daljne snežnike in to veličastno, srečno žensko. In ni za-me ta edino na svetu mogoča sreča, ni za-me ta ženska. Najstrašneje in najsladkeje v mojem položaju je to, da čutim, da jo umejem, a ona mene nikdar ne bo umela. Ona me ne bo umela, ne zato ker stoji pod menoj; nasprotno, ona ni dolžna me umeti. Ona je srečna; ona je kakor priroda enakomerna, mirna, sama za-se celota. A jaz popačeno, slabotno bitje hočem, da bi ona umela mojo pokvarjenost in moje muke!

V nočeh nisem spal, ampak prestajal sem jih brez vsakega cilja pod njenim oknom in si nisem dajal odgovora, kaj se z menoj godi. Na osemnajstega je odrinila naša kompanija na pohod. Preživel sem tri dni izven vasi. Bilo mi je pusto pri srcu in za nič se nisem zmenil. Pri četi mi je bilo prepevanje, kartanje, popivanje, uganjanje o nagradah še bolj zoprno nego sicer.

Zdaj sem se vrnil domov in videl zopet njo, svojo kočo, strica Jeroško in snežnike s svojih ljubih stopnic, in tako močno, novo čuvstvo veselja me je prevzelo, da sem vse razumel. Jaz ljubim to žensko z resnično ljubeznijo, prvikrat in edinikrat v svojem življenju. Vem, kaj je z menoj. Ne bojim se, da bi se ponižal s svojim čuvstvom, ne sramujem se svoje ljubezni, ponosen sem nanjo. Jaz nisem kriv, da sem se zaljubil. To se je zgodilo proti moji volji. Reševal sem se pred svojo ljubeznijo v samozatajevanje; izmišljeval sem si, da bom imel svoje veselje nad ljubeznijo kazaka Lukaške z Marjanko, a sem le razvnemal svojo ljubezen in svojo ljubosumnost. To, kar čutim zdaj, ni idealna, takozvana vzvišena ljubezen, ki sem jo izkusil preje; ni ono čuvstvo nagnenja, ko se raduješ svoje ljubezni, čutiš v sebi vir svojega čuvstva in vse storiš sam. Tudi to sem izkusil. Še manje je želja po nasladi; je nekaj drugega. Morda ljubim v njej naravo, poosebljenost vsega lepega v naravi; a nimam svoje volje, ampak skoz mene ljubi nekaka elementarna sila to deklico; ves svet božji, vso prirodo potiska ta ljubezen v mojo dušo

in govori: Ljúbi! Ne ljubim je z razumom, ne z domišljijo, temuč z vsem svojim bitjem. Ko ljubim njo, se čutim kakor nerazdeljen del vsega srečnega božjega sveta.

Pisal sem preje o svojih novih prepričanjih, ki sem jih pridobil v svojem samotarskem življenju; a nihče ne more vedeti, s kakim trudom so se izcimili v meni, s kako radostjo sem se jih zavedel in zagledal odprto pred seboj novo pot v življenje. V meni ni bilo nič dražjega od teh prepričanj... No, prišla je ljubezen, in zdaj jih ni več, in niti žal mi ni po njih! Težko celó mi je razumeti, da sem mogel ceniti tako enostransko, hladno, umstveno teorijo. Prišla je lepota in v prah zdrobila vse to egiptovsko notranje življensko delo. In v meni ni nikakega žalovanja po izbeglem!

Samozatajevanje — vse to je nezmišelj, neumnost. To ni nič drugega ko ošabnost, zavetje pred zasluženó nesrečo, rešitev pred zavistjo nad tujo srečo. Živeti za druge, delati dobro! Čemu? Ko vendar žije v moji duši le ena ljubezen do sebe in le ena želja: ljubiti njo in živeti z njo, njeno življenje. Ne za druge ne za Lukaško želim zdaj sreče. Zdaj ne ljubim

teh drugin. Preje bi si bil rekel, da je to grdo; mučil bi se bil z vprašanji: kaj bo z njo, z menoj, z Lukaško? Zdaj mi je vse eno. Jaz ne živim sam po svoji volji, ampak nekaj je tu, ki je močnejše od mene in ki me vodi. Trpim muke, a preje sem bil mrtev, zdaj še-le živim. Še danes grem k njim in ji vse povem.“

XXXIV.

Ko je bil napisal to pismo, je šel Olenin pozno zvečer h gospodarjevim. Stara je sedela na klopi za pečjo in odvijala bube sviloprejk. Marjanka, z nepokritimi lasmi, je šivala pri sveči. Ko je zagledala Olenina, je poskočila, vzela ruto in šla k peči.

„No-le ostani pri nama, Marjanuška,“ je rekla mati.

„Ne, sem gologlava.“ In skočila je na peč.

Olenin je mogel videti samo njeno koleno in vitko, dol visečo nogo. Pogostil je staro s čajem. Stara pa je pogostila njega s sirom, po katerega je poslala Marjanko. A čim je bila postavila krožnik na mizo, je Marjanka zopet skočila na peč,

in Olenin je čutil samo, da so bile njene oči uprte vanj.

Pogovarjali so se o gospodarstvu. Mati Ulitka se je razgrela in naravnost prekipovala gostoljubnosti. Prinesla je Oleninu namočenega grozdja, pogače z grozdom, najboljšega vina in ga gostila s tisto posebno, preprostim ljudem lastno, grobo in ponosno gostoljubnostjo, kakor je samo pri ljudeh, ki si s telesnim trudom dobivajo svoj kruh.

Starka, katere grobosti se je Olenin spočetka tako čudil, ga je zdaj večkrat genila s svojo preprosto nežnostjo v obče-
vanju s hčerjo.

„Da, zakaj bi Boga z nehvaležnostjo jezili, očka ! Vse imamo, hvala Bogu ; vino smo napravili in meso nasolili ; prodali bomo kake tri sode vina in še ga ostane za nas za pijačo. Le odlóži še svoj odhod. Se bomo s tabo dobro imeli na svatbi.“

„Kdaj pa bo svatba ?“ je vprašal Olenin ; čutil je, kako mu je vrela vsa kri v lice in srce mu vtripalo burno in bolešno.

Za pečjo je zašumelo in slišalo se je pokanje bučnih pečkov.

„Da, treba bi jo bilo opraviti drugi

teden. Mi smo pripravljeni," je odvrnila starka prosto, mirno, kakor bi Olenina ne bilo tu in sploh ne na svetu. „Jaz sem za Marjanko vse pripravila in priskrbela. — Dobro jo omožimo. Samo eno ni po volji: naš Lukaška je začel nekam močno piti. Zmeraj to popivanje! Kaj to prismoduje! Zadnjič je prijahal kazak iz stotnije, pravil je, da je jahal Lukaška k Nogajcem.“

„Da bi se mu le ne pripetilo kaj," je rekel Olenin.

„Tudi jaz pravim: Ti, Lukaška, ne prismoduj. No, mlad je, pokazal bi pač rad svojo korajžo. Pa saj ima vse svoj čas. — No, Čečence je odbil, plen dobil, Abreka ustrelil, fant korenjak je! No, lahko bi zdaj v miru živel. A to je že grdo, kar počenja zdaj.“

„Da, tudi jaz sem ga videl dvakrat pri četi; zmeraj popiva. Prodal je še enega konja," je rekel Olenin in se ozrl na peč.

Velike črne oči so bliskale vanj strogo in neprijazno. Postalo ga je sram tega, kar je rekel.

„Kaj zato, on nikomur nič hudega ne prizadene," je naenkrat rekla Marjanka. On pije za svoj denar.“ Spustila je noge,

skočila s peči in šla vun, močno zaloputnivši duri.

Olenin ji je sledil z očmi, dokler je bila v izbi; potem je gledal na vrata, čakal in ni razumel ničesar, kar mu je pripovedovala mati Ulitka.

Kmalu nato so vstopili gostje: starec, brat matere Ulitke, s stricem Jeroško, in takoj za njimi Marjanka z Ustjenko.

„Kako se vam godi?“ je zažvrgolela Ustjenka.

„Zmeraj vesel, a?“ se je obrnila k Oleninu.

„Da, zmeraj vesel,“ je odvrnil in je bil nekako v zadregi.

Hotel je oditi in ni mogel. Molčati se mu je takisto zdelo nemogoče. Starec mu je prišel na pomoč: poprosil ga je, naj pije z njim, in pila sta. Potem je pil Olenin z Jeroško. Potem zopet z drugim kazakom. Potem zopet z Jeroško. In čim več je Olenin pil, tem težje mu je postajalo pri srcu. Starca pa sta bila čezdalje bolj vesela. Deklici sta se bili usedli na peč, šepetali med sabo in gledali na moške za mizo; ti so pili do poznega večera. Olenin ni nič govoril in je pil od vseh največ. Kazaka sta se začela prepirati. Stara ju je

seganjala in ni dala več vina. Deklici sta se smejali stricu Jeroški, in bila je že ura deset, ko so stopili vsi vun na stopnice.

Starca sta se sama povabila k Oleninu, da bi prepila noč pri njem. Ustjenka je tekla domov. Jeroška je peljal kazaka k Vanjuši. Stara je šla pospravljat v shrambo, Marjanka je ostala sama v izbi. Olenin se je čutil svežega in bodrega, kakor bi se bil ravnokar prebudil. Bil je vse zapazil, pustil je starca naprej in se vrnil v izbo; Marjanka se je odpravljala spat. Stopil je k nji in ji hotel nekaj reči, a glas mu je odpovedal. Ona se je usedla na postelj, prekrižala pod seboj noge, se odmaknila od njega, čisto v vogál, in ga gledala molče s prestrašenim, plahim pogledom. Očitno se ga je bala. Olenin je čutil to. Bilo mu je hudo — a ob enem je čutil ponosno zadovoljstvo, da je vzbujal v njej vsaj ta občutek.

„Marjanka,“ je rekel. „Ali se me res ne boš nikdar usmilila? Saj niti ne vem, kako silno te ljubim...“

Ona se je še bolj odmaknila.

„Tu govori vino iz tebe. Ne boš dosegel ničesar.“

„Ne, ne vino. Ne omóži se z Lukaško. Jaz te poročim...“ („Kaj tu govorim?“ je pomislil v istem trenutku, ko je izrekel te besede. „Ali bom jutri rekel isto? Rekel bom, prav gotovo bom rekel, in zdaj bom ponovil,“ mu je odvrnil notranji glas.) „Ali boš moja žena?“

Ona ga je resno pogledala in njen strah, se je zdelo, da je prešel.

„Marjanka, jaz izgubim pamet. Jaz nimam več moči nad seboj. Kar ukažeš, to storim.“ Nežne besede, brez zmisla, so mu same od sebe vrele preko usten.

„No, kaj čenčáš!“ ga je prekinila in ga naenkrat prijela za roko, katero ji je ponujal. A ni pahnila od sebe njegove roke, ampak krepko jo je stisnila s svojimi močnimi, trdnimi prsti. „Mar se gospodje oženijo s svojimi ljubicami? Pojdi no!“

„Ali boš moja žena? Jaz bom vse...“

„A Lukaško, kam ga deneva?“ je rekla smeje.

Iztrgal ji je svojo roko, ki jo je držala, in krepko objel njeno mlado telo. A kakor košuta je poskočila in zbežala bosa vun na stopnice. Olenin se je osvestil in se prestrašil sam nad seboj. Zdel se

je zopet sam sebi v primeri z njo neizrečeno grd. A niti trenutek se ni kesal tega, kar je bil rekel. Šel je v svojo sobo in ne da bi pogledal starcev, ki sta pila tam, se je ulegel in se pogreznil v tako trdno spanje, kakor že davno ne.

XXXV.

Naslednji dan je bil praznik. Zvečer je bil ves narod na ulici, blesteč na zahajajočem solncu s prazničnim lišpom. Trgatev se je obnesla bolje ko po navadi. Ljudje so si odpočivali od trudov. Kazaki so nameravali iti čez mesec dni na pohod in v mnogih družinah so se pripravljali na svatbo.

Na trgu pred občinskim uradom in okoli obeh štacun, ene s sladkarijami in pečki buč in melon, druge z rutami in kotuni, je stalo največ ljudi. Pred občinskim uradom so sedeli na klopi in stali starejšine v sivih in črnih častitljivih zipunih, brez našivov in okraskov. Starci so se z mirnim, umerjenim glasom pomenkovali o letinah in o mladih ljudeh, o občinskih zadevah in o starih časih in dostojanstveno in ravnodušno pogledavali na

mlajši zarod. Žene in dekleta, ki so hodile mimo njih, so se ustavljale za hip in priklanjale glave. Mladi kazaki so spoštljivo zadržavali korak, snemali kučme in jih držali nekaj časa pred obraz. Tedaj so stari prekinjali svoje razgovore in pogledavali — ta strogo, oni prijazno — mimoidoče, počasi snemali kučme in jih počasi zopet posajali na glavo.

Kazaška dekleta še niso bila pričela plesati kolo, ampak so v gručah v svojih svetlobarvnih bešmetih in belih rutah, zavezanih okoli glave in oči, sedela na tleh in po klopeh ob hišah, v senci pred poševnimi žarki solnca, in zvonko kramljala in se smejala. Dečki in deklice so se igrali žogo, visoko jo metali v jasno nebo in s krikom in vriščem letali po trgu. — Polodrasla dekleta so na drugem koncu trga že plesala kolo in s tenkimi, plašnimi glasovi čivkala pesmico. Pisarji in mladi fantje, ki so bili prišli za praznik na dopust, v zalih belih in novih rdečih čerkeskah, obšitih z galonami, so s prazničnimi, veselimi obrazi po dva in po trije, roko v roki hodili od gruče do gruče žen in deklet, postajali in se šalili in ljubkovali s kazakinjami.

Armenec štacunar v modri čerkeski iz finega sukna z galonami je stal v odprtih vratih, skozi katere je bilo videti sklade pisanih rut, in s ponosom jutrovskega trgovca in v zavesti svoje važnosti čakal kupcev. Dva rdeče-bradata, bosa Čečenca, ki sta bila prišla od onkraj Tereka, da bi se pozabavala na praznik, sta čepela pred hišo svojega znanca, leno kadila iz svojih pipic, pljuvala, opazovala ljudstvo in delala med seboj opazke v hitrih goltnikih. Včasih je hitel vojak v svoji navadni obleki, starem plašču, skozi pisane gruče čez trg. Tu in tam je bilo že slišati pijano petje popivajočih kazakov. Vse hiše so bile zaprte, stopnice že prejšnji večer pomite. Celó starke so bile na ulici. Po suhih ulicah so se valjale povsod v prahu pod nogami luščine bučnih in meloninih pečkov. Zrak je bil topel in brezvetrn, jasno nebo modro in čisto. Motno-beli gorski greben, ki se je videl izza streh, se je zdel čisto blizu in žarel rožnato v žarkih zahajajočega solnca. Tu in tam je zadonel od onkraj reke sem oddaljen, zamolkel strel topa. A nad vasjo so se razlegali v pestrem žamoru veseli, praznični glasovi.

Olenin je vse jutro hodil po dvorišču v pričakovanju, da vidi Marjanko. A ona je, čim se je bila napravila, odšla v cerkev; potem je sedela z drugimi dekleti na klopi kraj trga in grizla pečke, ali pa je od časa do časa s tovarišicami pritekla domov in veselo in prijazno pogledavala gostača. Olenin se je bal ogovarjati jo šaljivo in pričo drugih. Hotel je končati včerajšnji razgovor z njo in dobiti od nje odločen odgovor. Čakal je zopet na tak trenutek, kakor je bil sinoči, toda ta trenutek ni prišel; a da bi ostajal še dalje v taki negotovosti, za to ni čutil v sebi več moči. Ona je odšla zopet na ulico in po kratkem obotavljanju je šel za njo, sam ne vedoč, kam. Sel je mimo vogala, kjer je sedela, blesteč s svojim modrim atlasovim bešmetom, in z boleznim srcem je slišal za seboj smeh deklet.

Hiša Bjeleckega je ležala na trgu. Ko je Olenin šel mimo nje, je zaslišal glas Bjeleckega: „Pridite vendar noter!“ in šel je v hišo.

Sedla sta k oknu in se pogovarjala. Kmalu se jima je pridružil Jeroška, v novem bešmetu, in se usedel poleg njiju na tla.

„Le pogledjte, tam-le je aristokratski kupček,“ je rekel Bjelecki in smehljaje pokazal s cigareto na pisano gručo na vogalu. „Moja je tudi tam; vidite, tista v rdeči obleki. Čisto nova je. Zakaj se kolo ne prične?“ je zaklical Bjelecki in pogledal skozi okno. „Le malo še počakajte; ko se zmrači, pojdemo tudi mi tja. Potem jih povabimo k Ustjenki; moramo jim dati ples.“

„Jaz pridem tudi k Ustjenki,“ je rekel Olenin odločno. „Ali bo Marjanka tam?“

„Bo, le pridite!“ je dejal Bjelecki, najmanje nezačuden. „Saj je jako lepo, ne?“ je dostavil in pokazal na pestro množico.

„Da, jako!“ je pritrdil Olenin in se trudil, da bi se kazal ravnodušnega. „Na take praznike,“ je dostavil, „se mi vedno zdi čudno, zakaj so vendar vsled tega, da je danes na primer petnajstega, vsi ljudje zadovoljni in veseli. Na vseh vidiš praznik. Oči, obrazi, glasovi, kretanje, obleka, zrak, solnce — vse je praznično. A mi nimamo nobenih praznikov več!“

„Da,“ je rekel Bjelecki, ki ni ljubil takih razmišljanj. „A zakaj ne piješ, stari?“ se je obrnil k Jeroški.

Jeroška je pomežiknil na Bjeleckega

in rekel Oleninu: „Da, da, on je ponosen, ta tvoj prijatelj!“

Bjelecki je dvignil svojo čašo. „Alla birdü,“ je rekel in izpil. (Alla birdü pomeni: Bog je dal; to je običajni vljudni nagovor, ki se ga poslužujejo Kavkazci, kadar pijó skupaj.)

„Sau bul (zdrav bodi),“ je rekel Jeroška smehljaje in izpil svoj kozarec.

„Ti praviš: praznik!“ je rekel Oleninu, vstal in pogledal skoz okno. „Kakšen praznik je to! Ti bi bil moral videti, kako so se v starih časih imeli! Ko so prišle ženske na cesto, so bile oblečene v sara-fane, s srebrnimi trakovi obšite. Na prsih so jim viseli cekini v dveh vrstah. Na glavi so imele zlate peče. Cin cin je delalo, kadar je šla katera mimo. Vsaka baba je izgledala kakor kneginja. Prišle so na cesto — cela čreda — in prepevale pesmi; vso noč je bilo veselo. In kazaki so zavalili sode na dvorišče, se usedli in pili vso noč do jutranje zarje. Potem pa so se prijeli za roke in šli v široki vrsti po vasi; kogar so srečali, so ga vzeli seboj. In šli so od onega do drugega. Včasih so popivali tri dni. Spominjam se še, kako je prihajal moj oče domov:

rdeč, ves zabuhel, brez kučme, vse je zapil; prišel je domov in se ulegel. Majka je bila že vajena: prinesla mu je svežih iker in vina, da si je opomogel, in sama je tekala po vasi in iskala njegovo kučmo. Potem je spal dva dni skupaj. Da, taki ljudje so bili! A dandanes?“

„No, pa z dekleti v sarafanih, kako je bilo z njimi? Ali so se same zabavale?“

„Da, same! Pa so prihajali kazaki, včasih tudi na konjih, in rekli: Pojdimo kolo razdret! In prišli so, a dekleta so vzela polena v roke. Na masleni teden, če je pridirjal tako kakšen fant, pa so začele udrihati, udrihale po konju in udrihale po njem. Če je pretrgal njih vrsto, pa je pograbil njo, ki jo je ljubil, in jo je odpeljal. „Moja ljubica, moja dušica!“ in ljubil jo je, kakor jo je le hotel. Da, to so bila še dekleta. Kraljice so bile!“

XXXVI.

V tem trenutku sta iz stranske ulice prijezdila na trg dva kazaka. Eden njiju je bil Nazarka, drugi Lukaška. Lukaška je sedel nekoliko postrani na svojem rejenem, rjavem kabardincu, ki je lahkotno

stopal po trdi cesti in metal kvišku lepo glavo s svetlo, tenko grivo. Priročno v obod vtaknjena puška, samokres na hrbtu in zviti plašč za sedlom so pričali, da Lukaška ni prihajal iz mirnega in bližnjega kraja. V njegovem ždenju bahato po strani, v nemarnem privzdiganju roke, ki je komaj slišno potrkavala z bičem konja pod trebuh, posebno pa v njegovih svetlih črnih očeh, ki so ponosno mižaje gledale okoli sebe, se je izražala mladostna zavest moči in samozaupanje. Ali ste že videli takega fanta? se je zdelo, da so govorile njegove oči, pogledavajoče na desno in levo. Lepi konj s srebrnim nakitom, oprava in orožje in brhki kazak sam so obračali na-se pozornost vsega ljudstva na trgu. Suhi, mali Nazarka je bil napravljen veliko slabše od Lukaške. Ko je jahal mimo starejšin, je Lukaška pobrzdal konja in privzdignil belo kodrasto kučmo nad ostriženo, črno glavo.

„Kaj, ali si veliko nogajskih konj odgnal?“ je rekel suhljat starec s čemer-nim, mračnim obrazom.

„Saj si jih seštel, dedek, kaj še izprašuješ?“ je odvrnil Lukaška in se obračal strani.

„No no, fantiča tu pač vodiš zastonj seboj,“ je odvrnil starec še bolj mračno.

„Lej ga vraga, vse ti vé,“ je rekel Lukaška sam pri sebi, in njegov obraz je zadobil skrben izraz; a ko je pogledal na vogal, kjer je stalo mnogo deklet, je obrnil konja k njim.

„Dober dan dekleta!“ je zaklical z močnim, zvenečim glasom in naenkrat ustavil konja. „Postarale ste se, ko me ni bilo, čarovnice!“ Zasmejal se je.

„Dober dan, Lukaška, dober dan očka!“ so se odzivali veseli glasovi. „Ali si veliko denarja prinesel? Kupi no sladkarij dekletom! Ali si prišel za dolgo? Dolgo te nismo videli!“

„Prišla sva z Nazarko za eno noč se poveselit,“ je dejal Lukaška, zamahnil z bičem po konju in pojezdil k dekletom.

„In Marjanka te je že čisto pozabila,“ je začivkala Ustjenka, dregnila Marjanko s komolcem in se zasmejala s svojim tenkim smehom.

Marjanka se je umaknila od konja, vrgla glavo nazaj in mirno uprla svoje svetle, velike oči v kazaka.

„Tako dolgo te ni bilo! Kaj topotaš

tako s konjem?“ je rekla suho in se obrnila proč.

Lukaška je bil videti posebno dobre volje. Njegov obraz je sijal drznosti in veselja. Marjankin hladni odgovor ga je očitno presenetil. Temno je naenkrat namršil obrvi.

„Stópi v stremena, odpeljem te v gore, ljubica!“ je naenkrat zaklical, kakor bi hotel odpoditi zle misli, in spretno je sukal konja med dekleti. Nagnil se je k Marjanki: „Poljubim te, tako srčno te poljubim! No, daj!“

Marjankin pogled se je srečal z njegovim, in naenkrat je zardela. Stopila je nazaj.

„Kaj ti pride na mar! Saj mi boš noge zmečkal!“ je rekla, povесila glavo in ogledavala svoje vitke noge, ki so bile obute v modre nogavice in rdeče nove čevlje, obšite z ozkimi srebrnimi trakovi.

Lukaška se je obrnil k Ustjenki, Marjanka pa je sela zraven kazakinje, ki je držala na rokah dete. Dete se je iztegnilo po deklici in z debelimi ročicami zagrabilo za nitko novcev, ki so ji viseli na modrem bešmetu. Marjanka se je sklonila k detetu in od strani pogledavala na

Lukaško. Lukaška je bil izvlekel med tem izpod čerkeske, iz žepa svojega črnega bešmeta culico s sladkarijami in pečki.

„To podarim vsem,“ je rekel, podavši culico Ustjenki, in smehljaje pogledal Marjanko.

Zopet se je izrazila zadrega na dekletovem obrazu. Njene lepe oči so se zastrle kakor z meglo. Spustila je ruto do pod ustnic, naenkrat pritisnila glavo k belemu ličecu deteta, ki jo je držalo za verižico, in ga pričela strastno poljubovati. Dete se je uprlo z ročicami v visoke dekletove prsi, odprlo brezzoba usteca in zagnalo vik.

„Kaj mi dušiš otročiča?“ je rekla detetova mati, ga ji vzela in odpenjala bešmet, da bi mu dala prsi. „Pozdravila bi se rajši s svojim fantom.“

„Samo konja spravim, potem pa pridem z Nazarko, in bomo vso noč veseli,“ je rekel Lukaška, ošvrknil konja z bičem in odjezdil od deklet.

Ko sta bila zavila z Nazarko v stransko ulico, sta pojezdila k dvema vštric stoječima hišama.

„Uganili so, brate! Pridi kmalu!“ je zaklical Lukaška tovarišu, skočil pri so-

sednjem dvorišču iz sedla in peljal konja oprezno skoz pletena vrata domačega dvorišča.

„Dober dan, Stepka!“ se je obrnil k svoji mutasti sestri, ki je, tudi praznično nališpana, prišla z ulice, da bi sprejela konja. Povedal ji je z znamenji, naj dá konju mrve in naj ga ne razsedlá.

Mutka je zagolčala, zacmakala, kazoč na konja, in ga poljubila na nozdrvi. To je pomenilo, da ljubi konja in da je konj lep.

„Dober dan, majka! Kaj, ali nisa šla še nič na cesto?“ je vzkliknil Lukaška in s puško v roki šel na stopnice.

Stara mati mu je odprla duri.

„Tega nisem pričakovala ne sanjala!“ je rekla starka. „Saj je Girka pravil, da te ne bo.“

„Pojdi no in prinesi vina, majka. Nazarka pride k meni, praznik zalit.“

„Précej, Lukaška, précej,“ je odvrnila starka. „Ženske se zabavajo zunaj. Mislím, da je šla tudi naša mutka tje.“

In vzela je ključe in brž tekla v shrambo.

Ko je bil spravil Nazarka svojega konja in odložil puško, je prišel k Lukaški.

XXXVII.

„Na tvoje zdravje!“ je dejal Lukaška, ki je bil sprejel iz materinih rok polno čašo vina in jo oprezno približal sklonjeni glavi.

„Taka reč!“ je rekel Nazarka. „Kaj je dejal ded Burlak: „ali si veliko konj ukral?“ Očividno vé...“

„Zvitoglavec!“ je odvrnil Lukaška nakratko. „A kaj to dé?“ je dostavil in stresel glavo. „So že onkraj reke. Pa naj jih išče!“

„Vseeno ni prav.“

„Kaj ni prav! Prinesi mu vina jutri. Tako treba delati, in nič ne bo potem. Zdaj pa bodiva vesela. Pij!“ je zaklical Lukaška z istim glasom, s kakoršnim je izgovarjal stric Jeroška to besedo. „Pojdiva na ulico k dekletom. Ti teci po med ali pa pošljem mutko. Do jutra bomo pili.“

Nazarka se je nasmehnil.

„Kaj, ali ostaneva dolgo tukaj?“ je rekel.

„Bodiva vesela. Teci po žganje! Ná denar!“

Nazarka je poslušno tekel k Jamki. Stric Jeroška in Jergušov, ki sta vo-

hala kakor kanji, kjer je bilo kaj pijače, sta se oba pijana, drug za drugim privabila v izbo.

„Daj še pol vedra!“ je zaklical Lukaška materi v odgovor na njiju pozdrav.

„No, povej, vražji fantè, kje si kral?“ je kričal stric Jeroška. „Fant korenjak si! Rad te imam!“

„No, da, rad te imam,“ je smejé odvrnil Lukaška. „Dekletom nosiš sladkarije od junkerjev. Fej, stari!“

„Ni res, to ni res! Fej, Marka! (Starec se je zakrohotal.) Kako me je prosil ta vrag ničvredni! Pojdi, je dejal, potrkej. Puško mi je dajal. Ne, Bog mu odpusti! Jaz bi bil dosegel, a mi je žal za tebe. No, pripoveduj, kje si bil.“ In starec je pričel govoriti tatarski.

Lukaška mu je spretno odgovarjal.

Jergušov, ki je znal le slabo tatarski, je včasih mešal vmes ruske besede.

„Jaz pravim: konje je odgnal. Jaz vem zagotovo,“ je pritrjeval.

„Odjezdili smo z Girejko,“ je pripovedoval Lukaška. (Da je Girej-hana nazival Girejko, v tem je bila neka vrlost, ki ni odšla kazakoma.) Onkraj reke se je zmeraj bahal, da pozna vso stepo in da naju pripelje naravnost; a odjezdili smo,

noč je bila temna, moj Girejka je zašel, pričel iskati, a vse zastonj. Ni našel aúla, na noben način ne. Očividno smo bili zašli preveč na desno. Skoro do polnoči smo iskali. Na srečo so začeli lajati psi.“

„Bedaki,“ je rekel stric Jeroška. „Mi smo tudi zašli včasih ponoči v stepi. Vrag se izpozna! Tedaj sem pojezdil na hrib in zatulil kakor volk, vidiš, tako-le! (Djal je roke pred usta in zatulil kakor tolpa volkov v enem glasu.) „Precej se odzovejo psi. No, povej do konca. Torej potlej ste našli?“

„Brž smo jim nateknili uzde. Nazarko bi bile nogajske babe kmalu vjele. Res!“

„Kajpa, vjele!“ je razžaljeno rekel Nazarka, ki se je bil vrnil z žganjem.

„Odjezdili smo; zopet je Girejka zašel; kmalu bi nas bil zapeljal čisto v sipine. Pravil je zmeraj, da gremo k Tereku, pa smo jahali čisto proč.“

„Ti bi bil moral gledati po zvezdah,“ je rekel stric Jeroška.

„To pravim tudi jaz,“ se je oglasil Jergušov.

„Da, pa jih glej, če je vse temno. No, pošteno sem se ubijal! Vjel sem bil kobilu, jo djalo na uzdo in jo zajahal, svojega konja sem pa pustil, češ, nas že popelje

prav. In kaj misliš? Prha, prha pa z nosom voha po zemlji... potem steče naprej in nas pripelje naravnost sèm v vas. In to je bila sreča, kajti postalo je že čisto svetlo; toliko da smo še skrili konje v gozdu. Nagim od onkraj reke je prišel in jih vzel.“

Jergušov je pokimal z glavo. „Jaz tudi pravim: dobro naredili! Ali jih je bilo veliko?“

„Tukaj so vsi,“ je rekel Lukaška in se potrkal po žepu.

V tem trenutku je stopila stara v izbo. Lukaška ni povedal do konca.

„Pij!“ je zavpil.

„Tako sva tudi midva z Girčikom nekoč pozno pojezdila...“ je pričel Jeroška.

„E, kdo bo poslušal tvoje storje,“ je rekel Lukaška. „Jaz grem zdaj“. Izpil je vino iz velike lesene čaše, zategnil jermen svojega pasu in šel na ulico.

XXXVIII.

Bilo je že temno, ko je stopil Lukaška na ulico. Jesenska noč je bila sveža in brezvetrna. Zlata polna luna je vzhajala izza črnih topolov, ki so stali na eni strani trga. Iz dimnikov shramb se je kadil dim

in se razgrinjal nad vasjo, zlivajoč se z meglo. V okneih je tu in tam svetila luč. Duh kravjekov, tropin in megle je napolnjeval zrak. Govorjenje, smeh, pesmi in pokljanje pečkov je zvenelo enako vse navprek ko po dnevi, a razločnejše. Bele rute in kučme je bilo videti v gručah v temi ob plotovih in hišah.

Na trgu, nasproti odprte in razvetljene štacune, se je drenjala gruča črno in belo oblečenih kazakov in kazakinj in razlegalo se je glasno petje, smejanje in govorjenje. Držeč se za roko, so plesala dekleta lahkonogo po prašnem trgu kolo. Sloko in prav nič lepo dekle je zapelo:

Izza gozda, temnega gozdiča

Aj-da-ljuli!

Izza vrta, zelenega vrtiča

Sta prišla dva fanta mlada,

Fanta mlada, fanta zala.

Se zagledala, se ustavila,

Se ustavila, se udarila.

K njima pristopila lepa je devojka;

K njima pristopila, jima govorila:

Enega od vaju rada bi jaz bila.

In dobil deklè je zali beli fant,

Zali beli fant, kodrolasi fant.

On jo prime, prime za ročico

Pa jo pelje, pelje skoz vasico,

Vsem tovarišem jo kaže, hvali:

Glejte, bratci, kako imam ženico!

Stare ženske so stale na strani in poslušale pesmi. Dečki in deklice so tekali okoli po temi in se lovili. Kazaki so stali v krogu, nagajali mimoidočim dekletom in včasih pretrgavali kolo in vstopali vanj.

V temi pri štacuni sta stala Bjelecki in Olenin, v čerkeskah in kučmah; razgovarjala sta se v svojem domačem narečju (nekoliko se razlikujočem od kazaškega) ne glasno, vendar slišno, in čutila, da sta obračala na-se pozornost. Zraven sta hodili v kolu okrogla Ustjenka v rdečem bešmetu in veličastna postava Marjankina v novi srajci in bešmetu. Olenin in Bjelecki sta govorila o tem, kako bi mogla odtrgati od kola Marjanko in Ustjenko. Bjelecki je mislil, da se hoče Olenin samo pozabavati; Olenin pa je pričakoval odločitve svoje usode. Hotel je — naj je veljalo karkoli — govoriti nocoj z Marjanko na samem, povedati ji vse in jo vprašati, ako more in hoče biti njegova žena. Čeprav je bilo zanj to vprašanje že davno rešeno zanikano, je vendar-le upal, da bo v stanu ji povedati vse, kar je čutil, in da ga bo razumela.

„Zakaj mi tega niste že preje povedali?“ je odvrnil Bjelecki. „Jaz bi Vam

bil uredil stvar po Ustjenki. Vi ste tako čuden človek !“

„Kaj naj storim ? Drugikrat, in to prav kmalu, Vam povem vse. Zdaj samo za božjo voljo uredite tako, da pride k Ustjenki.“

„Dobro. To je lahko . . . No, kako je, ali bo dobil tebe beli fant, Marjanka, a ? In ne Lukaška ?“ je vprašal Bjelecki, zaradi spodobnosti se obrnivši najprvo k Marjanki ; in ne da bi počakal odgovora, je stopil k Ustjenki in jo prosil, naj pripelje seboj Marjanko. Ni še bil izgovoril, ko je zapela prva pevka drugo pesem, in so deklice potegnile druga drugo za seboj. Pele so :

Tam za vrtom, za vrtom,

V srcu hudo bol,

Fantič hodi gor in dol.

Ko se prvičkrat približa,

Migne ljubici z roko,

Ko se drugikrat približa,

Že zamahne s čepico,

In ko v tretje se približa,

Pa ustavi se pred njo.

Se ustavi in ji pravi :

„Prišel sem te karat, ljuba,

Nehaj vendar me jeziti !

Zakaj nočeš z mano v vrt,

Zakaj nočeš moja biti ?

Mari hočeš, ljuba moja,
Z mano se igrati ?
Kmalu, kmalu, ljuba moja,
Druga zaigra ti ...
Svatje bodo prišli po-te,
Moja ženka boš postala,
Potlej pa od moje roke
Marsikdaj se boš jokala.“

Pač sem znala, kaj bi rekla,
Ali nisem smela reči,
Nisem upala se reči,
Morala sem mu ustreči.
Pa je rekel, se priklonil :
„To-le rutico tu vzemi
V dar, predraga, v roke bele.
Ljubi me, dekle ! Verjemi :
Sam ne vem, kaj bi napravil,
Kaj bi vsega ti podaril !
Oh, že vem, kaj : velik šal
Ti bom kupil, moja mala,
Za plačilo pa mi boš
Par poljubčkov dala.“

Lukaška in Nazarka sta pretrgala kolo in hodila med dekleti. Lukaška je spremljal petje krepko v drugem glasu in, mahaje z rokami, hodil po sredi kola. „Kako je, naj no pride vun katera !“ je zaklical. Dekleta so drezala Marjanko ; a ni hotela stopiti vun. Skoz petje je bilo slišati zvonek smeh, udarce, poljube, šepetanje.

Ko je Lukaška prišel mimo Olenina, mu je prijazno pokimal.

„No, Mitri Andrejič, ali si tudi prišel pogledat?“ je rekel.

„Da,“ je odločno in suho odvrnil Olenin.

Bjelecki se je sklonil k Ustjenki in ji rekel nekaj na uho. Hotela je odgovoriti, a ni utegnila več; a ko je prišla v drugič mimo, je rekla:

„Dobro, pridemo.“

„Marjanka seveda tudi?“

Olenin se je sklonil k Marjanki. „Ali prideš? Bodi tako dobra, čeprav samo za trenutek. Moram govoriti s teboj.“

„Če pridejo druga dekleta, pridem tudi jaz.“

„Ali mi boš povedala to, za kar sem te prosil?“ je zopet vprašal, sklonivši se k njej. „Ti si nocoj vesela.“

Ona se je že oddaljila od njega. Šel je za njo.

„Ali mi boš povedala?“

„Kaj naj povem?“

„Kar sem te predsinočnjim vprašal,“ je rekel Olenin in se nagnil k njenemu ušesu. „Ali boš moja žena?“

Marjanka je pomišljala.

„Povem ti,“ je odvrnila. „Nocoj ti povem.“

In v temi so njene oči veselo in prijazno bleščale v mladega moža.

Šel je še vedno za njo. Bilo mu je sladkoprijetno, sklanjati se tako blizu k njej.

A Lukaška jo je, pojoč dalje, prijel krepko za roko in jo potegnil iz kola na sredo. Olenin je utegnil samo še reči: „Pridi zagotovo k Ustjenki,“ potem se je vrnil k tovarišu. Pesem je bila pri kraju. Lukaška si je obrisal ustnice, Marjanka takisto, in poljubila sta se. „Ne, par poljubčkov,“ je rekel Lukaška. Vrišč, smeh in dirindaj je zamenjal zložno rajanje in zložne glasove kola. Lukaška, ki je bil videti že močno vinjen, je začel deliti sladkarije med dekleta.

„To podarim vsem,“ je rekel s ponosnim, komično-genljivim samozadovoljstvom. „A katera gre z vojaki, naj stopi iz kola,“ je dostavil naenkrat, s srditim pogledom na Olenina.

Dekleta so mu jemala slaščice iz rok in se smeje trgala zanje. Bjelecki in Olenin sta odšla na stran.

Lukaška je, kakor bi se sramoval svoje

radodarnosti, snel kučmo, si otrl čelo z rokavom in stopil k Marjanki in Ustjenki.

„Mari hočeš, ljuba moja, z mano se igrati?“ je ponovil besede ravnokar izpete pesmi in obrnivši se k Marjanki, je ponovil še enkrat srdito: „Z mano se igrati? Moja žena boš in dostikrat se boš jokala,“ je dostavil in objel hkratu Ustjenko in Marjanko.

Ustjenka se mu je iztrgala, zamahnila in ga tako udarila po hrbtu, da jo je bolela roka.

„No kaj, ali bodele še plesale?“ je vprašal Lukaška.

„Kakor hočejo druge,“ je odvrnila Ustjenka, „a jaz grem domov in Marjanka je tudi hotela priti k nam.“

Kazak, ki je še vedno objemal Marjanko, jo je odvel iz družbe v temni kot hiše.

„Ne hodi, Mašenka,“ je rekel. „Bodiva zadnjikrat vesela. Pojdi domov, jaz pridem k tebi.“

„Kaj naj delam doma? Zato je vendar praznik, da je človek vesel. K Ustjenki grem,“ je rekla Marjanka.

„Pa saj te vendar poročim.“

„Že prav,“ je rekla Marjanka. „To bomo še videli.“

„No kaj, ali prideš?“ je rekel Lukaška strogo, jo pritisnil k sebi in jo poljubil na lice.

„No, pusti me! Kaj si tako usiljiv?“ In Marjanka se mu je iztrgala in odšla.

„O jej, dekle! To bo hudo...“ je očitajoče rekel Lukaška, obstal in zmajal z glavo. „Se boš jokala!“ In obrnil se je proč od nje in zaklical dekletom: „Zapojte no!“

Zdelo se je, da so njegove besede Marjanko prestrašile in ujezile. Ustavila se je. „Kaj bo hudo?“

„No, to.“

„No, kaj?“

„No, da se kratkočasiš z gostačem vojakom in zato mene ne ljubiš več.“

„Če tako hočem — pa te ne ljubim več. Ti nisi ne moj oče ne moja mati. Kogar hočem, tega pa ljubim.“

„Tako, tako!“ je rekel Lukaška. „No, zapomni si to!“ Šel je k štacuni. „Dekleta!“ je zavpil. „Kaj stojite tu? Zaplešite še eno! Nazarka, teci, prinesi vina!“

„Kako je, ali pridejo?“ je poizvedoval Olenin pri Bjeleckem.

„Tako pridejo,“ je odvrnil Bjelecki. „Pojdiva, treba pripraviti za ples.“

XXXIX.

Bila je že pozna noč, ko je stopil Olenin za Marjanko in Ustjenko iz hiše Bjeleckega. Bela dekličina ruta je bleščala v temni ulici. Zlati mesec se je nagibal na stepo. Srebrna megla je ležala nad vasjo. Vse je bilo tiho, nikjer nobene luči, slišali so se samo koraki oddaljujočih se deklet.

Srce Oleninovo je burno vdarjalo. Vlažni zrak mu je hladil žareča lica. Pogledal je na nebo in se ozrl nazaj na hišo, iz katere je bil prišel: tam je ugasnila sveča, in iz nova je zrl za oddaljujočima se sencama deklic. Bela ruta je izginila v megli. Bilo mu je strašno, ostati samemu. Bil je tako srečen! Skočil je s stopnic in stekel za deklicama.

„Lej ga no! Še videl nas bo kdo!“ je rekla Ustjenka.

„Nič ne dé.“

Olenin je pohitel k Marjanki in jo objel.

Marjanka se ni branila.

„Nista se še napoljubila!“ je rekla Ustjenka. „Kadar bosta poročena, takrat poljubuj, zdaj pa potrpi.“

„Zbogom, Marjanka ; jutri pridem k tvojemu očetu in mu povem sam. Ne povej preje ničesar.“

„Kaj bi povedala !“ je odgovorila Marjanka.

Deklici sta odhiteli. Olenin je šel sam naprej in si ponavljal v spominu vse, kar se je bilo dogodilo nocoj ... Celi večer je bil z njo sam v kotu pri peči. Ustjenka niti za trenutek ni zapustila izbe in je uganjala burke z drugimi dekleti in Bjeleckim. Olenin je šepetal z Marjanko.

„Ali boš moja žena ?“ jo je vprašal.

„Ti me hočeš samo premotiti, poročil me pa ne boš,“ je odvrnila veselo in mirno.

„A me li ljubiš ? Povej, za božjo voljo !“

„Zakaj bi te ne ljubila ? Saj nisi krevljast !“ je odgovorila Marjanka, se smejala in stiskala njegove roke v svojih krepkih rokah. „Kako so tvoje roke be-ele, be-ele, mehke kakor sir,“ je rekla.

„Jaz se ne šalim. Ti samo povej, ali se poročiš z menoj ?“

„Zakaj bi se ne poročila s teboj, če me oče dá.“

„Ne pozabi, jaz izgubim pamet, ako me varaš. Jutri povem tvoji materi in tvojemu očetu ; pridem in te zasnubim.“

Marjanka se je naenkrat zasmejala.

„Kaj ti je?“

„Tako, smešno je.“

„Res! Kupim vrt, hišo in se vpišem med kazake.“

„Pazi, da ne boš ljubil potem drugih žensk. Za tako sem zelo huda.“

Z naslado si je ponavljal Olenin v mislih vse te besede. Ob teh spominih mu je bilo zdaj hudo pri srcu, zdaj zopet so mu zakipevale prsi od sreče. Hudo mu je bilo to, da je ona v pogovoru z njim bila vseskoz enako mirna, kakor sicer zmeraj. Zdelo se je, da je ta novi položaj prav nič ni razburjal. Bilo je, kakor da mu ni verjela in ni mislila na bodočnost. Zdelo se mu je, da ga je ljubila samo za sedanjí trenutek in da bodočega življenja z njim za-njo niti ni bilo. Srečen pa je bil, ker so se mu vse njene besede zdele resnica in ker je bila voljna postati njegova žena. „Da,“ si je rekel sam sebi, „še-le potem bova drug drugega umevala, kadar bo vsa moja. Za tako ljubezen jih ni besed; tu je treba življenja, vsega življenja. Jutri se razjasni vse. Ne morem tako živeti dalje; jutri povem vse njenemu očetu, Bjeleckemu in vsej vasi, ...“

Lukaška se je po dveh nočeh brez spanja tako napil na praznik, da prvikrat ni mogel stati na nogah, in spal je pri krčmarici Jamki.

XL.

Naslednjega dne se je prebudil Olenin nenavadno zgodaj in prva njegova misel je bila Marjanka in z radostjo se je spomnil njenih poljubov, stiskov njenih krepkih rok in njenih besed: „Kako so tvoje roke bele!“ Skočil je s postelje in hotel takoj h gospodarjevim zaprosit Marjan-
kine roke.

Solnce še ni bilo vzšlo, in Oleninu se je zazdelo, da je bilo na cesti nenavadno vrvenje: ljudje so hodili, jahali in govorili. Nataknil je čerkesko in tekel vun na stopnice. Gospodarjevi še niso bili vstali. Pet kazakov je prijahalo in hrupno so se razgovarjali o nečem. Pred vsemi je jezdil na svojem širokem kabardincu Lukaška. Kazaki so vsi hkratu govorili in vpili; ni bilo mogoče razumeti, kaj so imeli.

„Jahaj h gornjemu postu!“ je kričal eden.

„Osedlaj in pridi brž za nami!“ je klical drug.

„Od teh vrat je najbližje!“

„Kaj čenčaš!“ je vpil Lukaška. „Skoz srednja vrata moramo jahati.“

„Odtod je najbližje,“ je rekel eden kazakov; bil je ves zaprašen in njegov konj moker od potú.

Lukaškin obraz je bil rdeč in zabuhel od sinočnjega popivanja; kučmo je imel potisnjeno na tilnik. Upil je ukazujoče, kakor bi bil poveljnik.

„Kaj pa je? Kam?“ je vpraševal Olenin, trudeč se, da bi obrnil na-se pozornost kazakov.

„Abreke gremo loviti, skrili so se v sipinah. Takoj gremo, a nas je še premalo.“

In kazaki so jahali naprej po cesti, vpili in se zbirali. Oleninu se je zdelo, da bi ne bilo lepo, ako bi ne šel z njimi; razun tega se je mislil kmalu vrniti. Napravil se je, nabil puško s krogli, skočil na konja, ki ga je bil Vanjuša v naglici za silo osedlal, in dohitel kazake zunaj pred vasjo.

Kazaki so bili razjahali, stali v krogu, nalivali vino iz sodčka v leseno čapuro, jo podajali drug drugemu in „zalivali“ svoj pohod. Med njimi je bil tudi mlad

gizdav praporščak, ki se je slučajno mudil v vasi in ki je bil prevzel poveljništvo nad zbrano devetorico kazakov. Ti kazaki so bili sami prostaki, in čeprav si je nadeval praporščak strog poveljniški obraz, so poslušali vsi le Lukaško. Za Olenina so se kazaki malo zmenili. Ko so bili vsi zopet seli na konje in odrinili, je pojezdil Olenin k praporščaku in poizvedoval o stvari; toda praporščak, dasi drugače prijazen človek, je postopal z njim z višave svoje veličine. Le z veliko težavo je mogel Olenin spraviti iz njega, zakaj se je šlo. Patrulja, poslana iskat Abrekov, je kakih osem verst od vasi zasačila v sipinah nekaj gorjancev. Abreki so bili skriti v jami, so streljali in grozili, da se živi ne udajo. Narednik, ki je vodil patruljo, je ostal tam z dvema kazakoma, da jih straži, in poslal enega kazaka v vas, poklicat drugih na pomoč.

Solnce je ravno vzhajalo. Ko so bili oddaljeni od vasi kakih troje verst, jih je od vseh strani obdajala stepa, in videti ni bilo drugega ko enolično, žalostno, suho planjavo, z globoko vtisnjenimi sledovi živine v pesku, z velo travo tu in tam, z nizkim bičevjem po globelih, z redkimi,

komaj prehojenimi stezami in z nogajskimi pastirskimi šotori, ki so se kazali daleč daleč na obzorju. V vsem je porazalo popolno pomanjkanje sence in osornost pokrajine.

Solnce vzhaja in zahaja v stepi vedno rdeče. Kadar je veter, tedaj prenaša cele gore peska. Kadar pa je tiho, kakor je bilo to jutro, tedaj napravlja grobna tišina stepe posebno globok vtisk. To jutro je bilo v stepi tiho in turobno, čeprav je sijalo solnce; kakor nekaj posebno samotnega in mehkega je ležalo na njej. Zrak je bil negiben; slišati je bilo samo korake in prhanje konj; a tudi ti glasovi so se slabo razlegali in takoj zamirali. Kazaki so jahali večjidel molče. Orožje nosi kazak vedno tako, da ne rožlja in ne žvenklja. Rožljajoče orožje je za kazaka največja sramota.

Dva kazaka iz vasi sta jih dohitela še na cesti in izpregovorila z njimi par besed. Konj pod Lukaško se je zdaj spotaknil, zdaj zopet se zataknil za travo in se zaletel. To je pri kazakih slabo znamenje. Kazaki so se ozrli enkrat po njem in se naglo zopet obrnili proč, prizadevajoč si, da bi se ne zanimali za okolnost,

ki je bila v tem trenutku posebno pomenljiva. Lukaška je nategnil vajeti, strogo namršil obrvi, stisnil zobe in zavihтел bič nad glavo. Vrli kabardinec je zacepetal z vsemi štirimi naenkrat, ker ni vedel, na katero nogo naj bi stopil, in ker bi se bil najrajši kakor na krilih dvignil v zrak; a Lukaška ga je ošinil z bičem po rejenem boku, potem še enkrat in še enkrat, in kabardinec je, kazoč zobe, z vihrajočim repom, prhaje začel hoditi po zadnjih nogah in se oddaljil nekoliko korakov od krdela kazakov.

„Ej, dobro kljuse!“ je dejal praporščak.

„Da je rekel „dobro kljuse“ in ne „konj“, to je pomenilo posebno pohvalo konja.

„Konj kakor lev,“ je potrdil eden starejših kazakov.

Kazaki so jezdili molčé, zdaj kora-koma, zdaj v diru, in samo ta edini dogodljaj je prikinil za hip tišino in slovesnost, s katero se je pomikala četa čez stepo.

Na vsej stepi, na osem verst dolgi poti, niso srečali nič živega nego samo nogajski šotor, ki se je — postavljen na

voz — kako verst od njih počasi pomikal naprej. Bil je to Nogajec, ki se je selil s svojo družino z enega pašnika na drugega. Potem so še srečali v neki globeli dve razcapani koščeni Nogajki, ki sta s košom na hrbtu nabirali odpadke živine, ki se je pasla po stepi. Praporščak, ki je le slabo govoril kumicki, je začel Nogajki o nečem izpraševati, a nista ga razumeli in sta se, vidno v strahu, spogledavali.

Tedaj je pojezdil k njima Lukaška, pobrzdal konja, ju gladko pozdravil po nogajski šegi, in Nogajki sta se vidno razveselili in se pogovarjali z njim prosto kakor s svojim rojakom.

„Aj, aj, kop abrek!“ so rekle žalobno in kazale z rokami v smer, kamor so jahali kazaki. Olenin je razumel, da so pravile: „veliko Abrekov.“

Ker enakih bojov še nikoli ni bil videl in je imel o njih nekoliko pojma samo iz pripovedk strica Jeroške, Olenin ni hotel zaostati za kazaki, ampak videti vse. Imel je svojo zabavo nad kazaki, pazljivo vse opazoval, poslušal in mislil pri tem svoje misli. Vzel je bil sicer sabljo in nabito puško seboj, a ker je zapazil, kako tuje so se vedli proti njemu

kazaki, je sklenil, da se boja ne vdeleži, toliko bolj, ker je bil — po njegovem mnenju — svojo hrabrost že dokazal v vojski, poglavitno pa, ker je bil zdaj jako srečen.

Naenkrat se je v daljavi razlegnil strel.

Praporščak se je razburil in hitel odrediti, kako se imajo kazaki razdeliti in s katere strani se približati sovražniku. A kazaki se za te odredbe očitvidno niso zmenili, temuč so poslušali samo to, kar je govoril Lukaška, in gledali samo nanj. V obrazu in postavi Lukaške sta se izražala mir in slovesnost. Hitreje je pognal svojega kabardinca, tako da je jahal prvi, in s polzatisnjenim očesom je venomer gledal naprej.

„Tu gre jezdec,“ je rekel in pobrzdal konja, tako da je prišel zopet v vrsto z drugimi.

Olenin je napenjal oči, a ni mogel videti ničesar. Kazaki so kmalu razločili dva jezdeca in v mirnem koraku jezdili naravnost proti njima.

„Ali so to Abreki?“ je vprašal Olenin.

Kazaki niso odvrnili ničesar na to vprašanje, ki je bilo v njih očeh nezmisel.

Abreki bi bili bedaki, ko bi bili prišli s konji na to stran reke.

„Tu nam miga oče Rotka“, je rekel Lukaška in pokazal na jezdeca, ki sta bila zdaj že razločno vidna. „Jahal nam je naproti.“

V resnici se je čez nekoliko hipov izkazalo, da sta bila jezdeca kazaka od patrulje, in narednik je pojezdil k Luki.

XLI.

„Še daleč?“ je samo vprašal Lukaška.

V tem trenutku je kakih trideset korakov daleč počil kratek strel. Narednik se je lahno nasmehnil.

„Naš Gurka strelja nanje,“ je dejal in pokazal z glavo v smer strela.

Ko so bili prejahali še nekoliko korakov, so zagledali Gurko, ki je sedel za peščenim holmom in basal puško. Gurka se je iz dolgega časa streljal z Abreki, sedečimi za drugim peščenim holmom. Krogla je prižvižgala od tam.

Praporšček je bil bled in zmeden. Lukaška je skočil s konja, ga oddal kazaku in šel h Gurki. Olenin je storil isto in mu sklonjeno sledil. Jedva sta bila dospela k streljajočemu kazaku, ko sta dve

krogli zažvižgali nad njima. Lukaška se je smejé ozrl na Olenina in počenil.

„Še ustrelili te bodo, Andrejić,“ je dejal. „Pojdi rajši proč, ti nimaš tukaj ničesar opraviti.“

A Olenin je na vsak način hotel videti Abreke.

Za nekim gričem je zagledal v daljavi kakih 200 korakov kučme in puške. Naenkrat se je vzdignil od tam dimček in zopet je prižvižgala krogla. Abreki so sedeli za gričem v močvirju. Olenina je začudil kraj, kjer so bili. Kraj je bil tak kakor vsa stepa; a vsled tega, da so čepeli tam Abreki, se je zdelo naenkrat, da se je razlikoval od vse druge pokrajine in imel na sebi nekaj znamenitega. Zazdelo se je Oleninu celó, kakor da je to prav tisti kraj, kjer bi morali sedeti Abreki.

Lukaška se je vrnil k svojemu konju in Olenin mu je sledil.

„Moramo vzeti voz s senom,“ je rekel Luka, „drugače nas vse pobijejo. Tu za hribom stoji nogajski voz s senom.“

Praporščak ga je pazljivo poslušal in narednik mu je pritrdil. Pripeljali so seneni voz, kazaki so se skrili za njim in se zavarovali s senom. Olenin je pojezdil

na hrib, odkoder je lahko videl vse. Voz se je začel pomikati; kazaki so se stisnili za njim in ga porivali. Čečenci — bilo jih je devet — so klečali vštric, koleno pri kolenu, in niso streljali.

Vse je bilo tiho. Naenkrat so se razlegnili od Čečencev sèm čudni zvoki turobne pesmi, podobne „aj-da-la-jaju“ strica Jeroške. Čečenci so vedeli, da ne uidejo, in da bi se obvarovali izkušnjave bega, so se bili zvezali z jermeni, koleno ob koleno, pripravili puške in zapeli predsmrtnico.

Kazaki s senenim vozom so se pomikali vedno bliže in bliže, in Olenin je pričakoval vsaki hip, da se prične streljanje, a v tišino se je razlegala samo turobna pesem Abrekov. Naenkrat je pesem prenehala, počil je rezek strel, krogla je tlesnila ob oje voza, slišalo se je psovanje in vpitje Čečencev. Strel na strel je padal, in krogla za kroglo je vdarjala v voz. Kazaki niso streljali in niso bili oddaljeni več ko pet korakov.

Potem še trenutek — in kazaki so z bojnim krikom planili izza obeh strani voza. Lukaška naprej. Olenin je slišal zgolj nekaj strellov, krik in stok. Videl je, ka-

kor se mu je dozdevalo, dim in kri. Pustil je konja in ne da bi pomislil na-se, je stekel h kazakom. Od groze je videl vse kakor v megli. Ničesar ni razložil, zapopadel je samo to, da je vse končano.

Lukaška, bled ko rjuha, je držal za roke ranjenega Čečenca in kričal: „Ne ubijte ga! hočem ga živega vjeti!“ Čečenec je bil oni-isti rdečebradec, brat ubitega Abreka, ki je bil prišel takrat po truplo. Lukaška mu je vezal roke. Naenkrat se je Čečenec iztrgal in ustrelil iz pištole. Lukaška je padel. Na njegovem trebuhu se je pokazala kri. Skočil je kvišku, a zopet pal na zemljo in klel pri tem po rusko in tatarsko. Krvi po njegovem životu in po tleh je bilo čezdalje več. Kazaki so stopili k njemu in mu odpeli pas. Eden njih, Nazarka, predno mu je pomogel, dolgo ni mogel vtakniti sablje v nožnico; vedno je suval zraven. Klina sablje je bila krvava.

Čečenci, rdečelasí, z obstriženimi brkami, so ležali ubiti in sesekani. Samo eden, naš znanec, ves v ranah, ravnoisti, ki je ustrelil na Lukaško, je še živel. Kakor obstreljen jastreb, ves krvav (kri mu je lila izpod desnega očesa), s stisnjenimi

zobmi, bled in mračen je čepel tu. Z divjimi, širokimi očmi se je oziral na vse strani in držal kindžal, pripravljen da se še brani. Praporščak se mu je približal, kakor bi hotel iti okoli njega, in ga je od strani z urno kretnjo ustrelil s samokresom v uho. Čečenec se je hotel zagnati proti njemu, a bilo je prepozno, in zvalil se je po tleh.

Kazaki, vsi zasopljeni, so preobračali mrliča ter pobirali z njih orožje. Vsak teh rdečelasih Čečencev je bil človek in vsakega obraz je imel svoj posebni izraz. Lukaško so prenesli na voz. Kregal se je še vedno po rusko in po tatarsko.

„Ti samo čenčaš! Zadavim te! Iz mojih rok ne uideš! Anna seni!“ je kričal na vso moč. A kmalu je umolknil od slabosti.

Olenin je jezdil domov. Popoldne so mu povedali, da se Lukaška bori s smrtjo, a neki Tatar od onkraj reke da je obljubil zlečiti ga z zelišči.

Trupla Čečencev so pripeljali na županstvo. Ženske in otroci so jih hodili gledat.

Ko se je bil vrnil Olenin domov, se dolgo ni mogel osvestiti od vsega tega, kar

je bil videl; a proti večeru so zopet navalili nanj sinočnji spomini. Pogledal je skozi okno: Marjanka je hodila iz hiše v klet, opravlja gospodinjske posle. Mati je bila v vinogradu, oče je bil na županstvu. Olenin ni počakal, da bi vse opravila, in je šel k njej. Stala je v hiši in mu obračala hrbet. Olenin je mislil, da se sramuje.

„Marjanka,“ je dejal, „ah, Marjanka, ali smem priti k tebi?“

Naenkrat se je okrenila. V očeh so ji stale komaj vidne solze. Na njenem obrazu je ležala žalost, ki se ji je lepo podajala. Pogledala ga je molče in ponosno.

Olenin je ponovil:

„Marjanka! Prišel sem...“

„Pusti me,“ je rekla. Njeno obličje se ni izpremenilo, a solze so se ji ulile iz oči.

„Zakaj jokaš? Kaj ti je?“

„Kaj mi je?“ je ponovila z osornim, trdim glasom. „Kazaki so ubiti, to mi je.“

„Lukaška?“ je rekel Olenin.

„Idi! Kaj te je še treba?“

„Marjanka!“ je rekel Olenin in stopil k njej.

„Nikdar ničesar ne dosežeš pri meni.“

„Marjanka, ne reci tega!“ je prosil Olenin.

„Idi, zoprnež!“ je zavpilo dekle, topotnilo z nogo in grozeče stopilo proti njemu. In tako sovraštvo, tako zaničevanje in takšen gnev se je izrazil na njenem obličju, da je Olenin takoj spoznal, da se nima ničesar nadejati, in da je njegova prejšnja sodba o nepristopnosti te ženske — bila nedvomna resnica.

Olenin ji ni odgovoril ničesar več in naglo je zapustil izbo.

XLII.

Vrnivši se v svojo sobo, je dve uri nepremično ležal na postelji, nato se je odpravil h kompanijskemu poveljniku in prosil, da bi ga prestavili v garnizijo. Poslovil se ni od nikogar in potem Vanjuše je poravnal svoj račun pri gospodarjevih in se odpravljal na pot v trdnjavo, kjer je stal njegov polk. Samo stric Jeroška je prišel po slovo. Pila sta ga kozarček in še enega in še enega. Istotako kakor pri njegovem odhodu iz Moskve je stala poštna trojka pred hišnimi stopnicami. A Olenin ni več, kakor takrat, delal obra-

čuna sam s seboj in si ni govoril, da vse, kar je mislil in delal tukaj, ni bilo pravo. Ni si obetal več novega življenja. Ljubil je Marijanko še bolj ko preje in vedel je zdaj, da ga ona nikdar ne bi mogla ljubiti.

„No, pa zdrav ostani, očka moj,“ je govoril stric Jeroška. „Ako pojdeš kdaj na vojsko, bodi pameten; mene starca poslušaj. Ako se primeri, da boš pri kakem napadu ali kjer že (saj jaz sem star volk in sem vse to videl), in če streljajo, tedaj ne hodi na kup, kjer je veliko ljudi. A zmeraj, kadar se začne kdo vas bati, pa tišči na kup in misli: na kupu je prijetnejše. A tam je ravno najslabše: na kup tudi merijo. Jaz sem se držal zmeraj kolikor mogoče daleč strani od kupa in sem hodil sam za-se; in tako me niti enkrat niso ranili. A česa nisem videl v svojem življenju!“

„Pa saj imaš vendar kroglo v hrbtu,“ je rekel Vanjuša, ki je basal kovčke.

„Tu so kazaki prismodovali,“ je odvrnil Jeroška.

„Kako to, kazaki?“ je vprašal Olenin.

„Da, to je bilo tako. Pili smo. Vanka Sitkin je bil kazak; napil se je in ko je

kresnil, pa me je zadel s pištolo naravnost na to lisco.“

„Ali je kaj bolelo?“ je vprašal Olenin. „Vanjuša, ali bo kmalu?“ je pristavil.

„Eh, kam se ti tako mudi! Daj no, da povem... In ko me je tako pičil, krogla ni prebila kosti, ampak je tukaj obtičala. Pa sem dejal: saj si me ustrelil, bratec. A? Kaj si naredil z menoj? O, tako ne pojdeva vsaksebi! Ti moraš dati za vedro.“

„Ali te je kaj bolelo?“ je zopet vprašal Olenin, ki je komaj poslušal, kar je pripovedoval stari.

„Čak, da povem do kraja. Dal je za vedro. Izpili smo ga. A kri je tekla venomer. Vso izbo sem polil s krvjo. Ded Burlak je tudi rekel: „Boste videli, fant bo še crknil. Daj še za štof sladkega, drugače te naznanim na sodniji.“ Prinesli so še žganja. Luk, luk...“

„Pa, te je li bolelo?“ je vnovič vprašal Olenin.

„Kaj bolelo! Ne prekinjaj me: ne morem trpeti tega. Počakaj, da povem do konca. Pili smo in popivali do jutra, potem sem pa pijan zaspal na peči. Zjut-

raj sem se prebudil, pa se nisem mogel poravnati.“

„Ali je močno bolelo?“ je ponovil Olenin, meneč, da zdaj konečno vendar dobi odgovor na svoje vprašanje.

„Mar ti pravim, da je bolelo? Ni bolelo, a poravnati se nisem mogel, hoditi mi ni dalo.“

„No, pa se je zazdravilo?“ je rekel Olenin in se niti smejal ni: tako težko mu je bilo pri srcu.

„Zazdravilo se je, a krogla je še zme-raj tukaj. Ná, potipaj.“ Odpel je srajco in pokazal krepki hrbet, na katerem se je okoli kosti dala premikati krogla.

„Vidiš, tako se trklja,“ je dejal; očitno se je zabaval s to kroglo kakor s kako igračo. Vidiš, zdaj se je premaknila nazaj.“

„Kako je z Lukaško, ali bo živel?“ je vprašal Olenin.

„Bog vé to! Dohtarja ni. Jahali so ponj.“

„Kam so šli ponj, v Groznajo?“

„Ne, očka moj, vaše ruske bi bil dal jaz že davno obesit, ko bi bil car. Ti ne znajo drugega ko rezati. Tako so pohabili našega kazaka Baklaševa, nogo so mu

odrezali. Bedaki! Za kaj je zdaj Baklašev? Ne, očka moj, v gorah, tam so pravi dohtarji. Tako je bil Borčik, moj prijatelj, ranjen v vojski na tem-le kraju, v prsi; vaši dohtarji so naredili križ čezenj; a prišel je iz gor Saib in ta ga je zlečil. Ti poznajo zelišča, očka moj.“

„No, ne govori neumnosti,“ je rekel Olenin. „Pošljem mu rajši zdravnika iz trdnjave.“

„Neumnosti?“ ga je oponašal starec. „Bedak, bedak! Neumnosti! Pošljem zdravnika!“ Da, ko bi vaši znali zdraviti, tedaj bi se kazaki in Čečenci k vam hodili zdraviti, tako pa kličejo vaši oficirji in celó polkovniki iz gor dohtarje. Pri vas je sama sleparija, vse sama sleparija.“

Olenin ni dal odgovora. Bil je preveč istega nazora, da je v svetu, v katerem je živel in v katerega se je vračal, vse sleparsko.

„Kako je z Lukaško? Ali si bil pri njem?“ je vprašal.

„Bil. Leži, kakor bi bil mrtev. Ne je, ne pije, samo žganje vzame, ta ljubček. No, pa pije žganje, ne bo mu škodovalo. A škoda dečka. Vrl dečko je bil, džigit kakor jaz. Tako sem tudi jaz nekoč umi-

ral: stare babe so že tulile in tulile. Imel sem tako vročino v glavi. Pod svete podobe so me bili porinili. Tam sem torej ležal, a nad menoj na peči so bili sami taki, vidiš, taki majhni bobnarji in so bobnali mirozov. Zavpil sem nanje, a udrihali so le še huje.“ Starec se je zasmel.

„Babe so pripeljale k meni popa, hotele so me pokopati; rekle so: živel je posvetno, ženske imel, ljudi ubijal, o postih meso jedel, na balalajko igral. Spokori se, so rekle. In začel sem se pokoriti. Grešnik sem, sem dejal. Naj je rekel pop, kar je hotel, jaz sem rekel zmeraj le: grešnik sem. Pa je vprašal po balalajki. Kje jo imaš, prokleta? je dejal. Pokaži jo in jo razbij. Jaz pa sem dejal: Nimam nobene. A sam sem jo bil skril v shrambi v mrežo; vedel sem, da je ne najdejo. Tako so me torej pustili. Popravlil sem se. Kako sem začel zopet brenkati na balalajko... Tak, kaj sem že pravil?“ je nadaljeval. „Poslušaj ti mene: hodi zmeraj prav daleč proč od kupa, drugače te po neumnem ubijejo... Zal me je za-te, prav res. Pijanec si, rad te imam. Ali vaši ljudje ljubijo jezdariti zmeraj na hribe.

Tako je tudi eden pri nas živel, iz Rusije je bil prišel, zmeraj je jezdaril na hrib: a čudno: namestu hrib je rekel holc. Kakor je zagledal hrib, pa je zdirjal tje. Tako je tudi nekoč zdirjal. Zdirjal je gor in se veselil. A Čečenec 'je pomeril nanj in ga ustrelil. Eh, dobro streljajo ti Čečenci s svojih rogovil! Boljših strelcev je med njimi od mene. Ne morem trpeti, če se pusti kdo tako po neumnem ustreliti. Če pogledam včasih vaše vojake, se čudim. Taka neumnost! Tu ti gredó ljubi ljudje vsi na kupu in povrh si naši jejo še rdeče ovratnike. Kako bi jih tu ne zadel! In ko pade eden, pa ga zvlečejo strani, in drug se postavi tje. Taka neumnost!“ je ponovil stari in zmajal z glavo. „To bi se morali razkropiti na vse strani, kar vsak za-se iti. Tako hodiš pametno, potem te sovražnik ne zapazi. Tako delaj.“

„No, lepa hvala! Zbogom, stric! Ako Bog dá, se zopet vidimo,“ je rekel Olenin, vstal in se odpravljal v vežo.

Starec je sedel na tleh in ni vstal.

„Mar se tako jemlje slovo? Bedak, bedak!“ je rekel. „Oh, kaki so dandanes ljudje! Saj sva bila vendar dobra prijatelja, celo leto; in zdaj: „Zbogom!“ in

šel je. Saj te imam rad, saj se mi tako smiliš! Tako si zagrenjen, zmeraj sam, zmeraj sam... Včasih ne morem spati, pa moram misliti na-te; tako se mi smiliš. Kakor poje pesem:

Hudo je, bratec moj ljubi,
Na tujem živeti sam...

Tako se godi tudi tebi.“

„No, zbogom!“ je rekel Olenin še enkrat.

Starec je vstal in mu podal roko; Olenin jo je stisnil in hotel iti.

„Gobec, gobec daj sèm.“

Starec ga je prijel s svojima debelima rokama za glavo, ga poljubil trikrat z mokrimi brkami in ustnami in zajokal.

»Rad te imam, zbogom!“

Olenin se je usedel v voz.

„Kaj, tako se hočeš odpeljati? Podari mi vsaj kaj za spomin, očka moj. Puško mi podari. Čemu ti bodeta dve?“ je prosil starec, ihté od odkritosrčnih solz.

Olenin je segel po puško in mu jo dal.

„Česa niste že dali temu staremu krokarju!“ je renčal Vanjuša. „Nikdar nima dovolj. Berač stari. Tako nesramno

ljudstvo!“ je rekel, se zavil v svoj plašč in se usedel na kozla.

„Molči, grdoba!“ je zavpil starec in se smejal. „Lej ga skopuha!“

Marjanka je prišla iz kleti, ravno-
dušno pogledala na voz, se priklonila in
šla mimo v hišo.

„La fille!“ je dejal Vanjuša, pome-
žiknil in se neumno zasmeljal.

„Naprej!“ je jezno zavpil Olenin.

„Zbogom, očka! Zbogom, spominjal se
te bom!“ je kričal Jeroška.

Olenin se je ozrl: stric Jeroška se
je pomenkoval z Marjanko, očitno o svo-
jih zadevah, in ne starec ne dekle nista
pogledala za njim.





NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000509268

